

Justitsministeriet
Civil- og Politiafdelingen

Hold af heste

**Rapport afgivet af Justitsministeriets
arbejdsgruppe om hold af heste**

Januar 2006

I INDLEDNING	3
1. INDLEDENDE BEMÆRKNINGER.....	3
2. BAGGRUNDEN FOR NEDSÆTTELSEN AF ARBEJDSGRUPPEN OM HOLD AF HESTE	4
3. KOMMISSORIUM FOR ARBEJDSGRUPPEN	4
4. ARBEJDSGRUPPENS SAMMENSÆTNING	7
5. RAPPORTENS OPBYGNING	8
6. SAMMENFATNING AF ARBEJDSGRUPPENS SYNSPUNKTER OG FORSLAG	9
II FORHOLDENE FOR HESTE I DANMARK.....	17
1. INDLEDENDE BEMÆRKNINGER.....	17
2. FAKTISKE OPLYSNINGER.....	20
3. HESTENS VELFÆRDSMÆSSIGE BEHOV	27
III GÆLDENDE RET	30
1. DYREVÆRNSLOVEN MV.	30
2. EUROPARÅDET	34
3. EU-REGLER	34
4. UDENLANDSK RET	35
5. DANSKE OG UDENLANDSKE ANBEFALINGER	35
IV HOLD AF HESTE	36
1. KONTAKT TIL ARTSFÆLLER	36
2. FOREBYGGELSE AF ADFÆRDSFORSTYRRELSER	40
3. OPSTALDNING; INDRETNING AF STALD, INVENTAR MV.	42
4. ADGANG TIL OG INDRETNING AF FOLD	55
5. TILSYN	68
6. FODRING OG VANDING.....	73
7. OPDRÆT OG SÆRLIGE FORHOLD VEDRØRENDE FOLING, FØL OG PLAGE.....	77
8. IBRUGTAGNING OG TRÆNING; TRÆNINGSMETODER OG HJÆLPEMIDLER MV.....	81
9. BRUG OG MISBRUG AF PRÆSTATIONSFREMMENDE MIDLER OG METODER	88
10. SYGDOMSFØREBYGGENDE BEHANDLING	91
11. MÆRKNING AF HESTEN.....	94
12. HOVPLEJE.....	98
13. UDDANNELSE AF PERSONER, SOM BESKÆFTIGER SIG MED HESTE.....	102
V ØKONOMISKE KONSEKVENSER.....	108
VI ARBEJDSGRUPPENS UDKAST TIL LOV OM HOLD AF HESTE	111
BILAG.....	136

I Indledning

1. Indledende bemærkninger

Arbejdsgruppen om hold af heste, der blev nedsat i april 2003, har med afgivelsen af denne rapport nu afsluttet sin opgave med at foretage en gennemgang af forholdene for heste og på grundlag heraf stillet forslag til en række mindstekrav samt anbefalinger.

I kommissoriet for arbejdsgruppen, jf. afsnit 3 nedenfor, blev arbejdsgruppen anmodet om at tilrettelægge sit arbejde således, at en delrapport om tidssvarende mindstekrav til beskyttelse af heste ville kunne foreligge inden udgangen af 2003 og en afsluttende rapport indeholdende anbefalinger kunne afgives inden udgangen af 2004.

Arbejdsgruppen har imidlertid fundet, at en lang række emner burde behandles i sammenhæng, uanset om resultatet af overvejelserne måtte blive forslag til mindstekrav eller anbefalinger. Det har således ikke været muligt at adskille behandlingen af de forskellige emner i et sådan omfang, at det kunne begrunde afgivelsen af to delrapporter om – i vidt omfang – de samme spørgsmål. Arbejdsgruppen har derfor fundet det rigtigst at færdigbehandle alle de problemstillinger, der knytter sig til de velfærdsmæssige aspekter ved hold af heste, i én samlet rapport, som både indeholder forslag til mindstekrav og en række vejledende anbefalinger.

Arbejdsgruppen skal i forlængelse heraf påpege, at hestens velfærd totalt set højnes, hvis samtlige mindstekrav og anbefalinger i rapporten efterkommes. Det er således i velfærdsmæssigt henseende ikke tilstrækkeligt, at alene nogle krav og anbefalinger efterleves.

På grundlag af det udførte arbejde er det samtidig arbejdsgruppens indtryk, at der på en lang række områder vil kunne ske en væsentlig styrkelse af velfærden for heste ved en højnelse af det generelle informationsniveau på dette område. Det er arbejdsgruppens forventning, at denne rapport kan udgøre et vigtigt bidrag hertil.

Endelig bemærkes, at behandlingen af de forskellige emner og de forskellige forslag til mindstekrav og anbefalinger bygger på den viden og erfaring, som er tilgængelig på nuværende tidspunkt. Der er imidlertid tale om et område, som er præget af en hurtig udvikling, bl.a. i form af ny forskning, der vil kunne have betydning for den velfærdsmæssige vurdering af forholdene for heste. Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at området fortsat følges nøje, og at der

ved en gennemførelse af forslagene til mindstekrav foretages en evaluering heraf efter nogle års forløb.

2. Baggrunden for nedsættelsen af arbejdsgruppen om hold af heste

Det Dyreetiske Råd afgav i marts 1998 en udtalelse om hold af heste. I udtalelsen anbefaler rådet bl.a., at justitsministeren i medfør af dyreværnsloven fastsætter regler om hestes opholdsarealer og opholdsrum og inventaret heri samt regler om indretning og drift af rideskoler og hestepensioner.

Regeringen har i sin handlingsplan for bedre dyrevelfærd "Dyrs velfærd – vores ansvar" (april 2002) tilsluttet sig, at der er behov for nærmere regler for hold af heste. Da heste holdes under meget forskellige forhold på f.eks. rideskoler og stutierier og hos privatpersoner i øvrigt, finder regeringen det afgørende, at forholdene for heste undersøges grundigt, så der kan udarbejdes et velunderbygget forslag til regler.

På den baggrund nedsatte Justitsministeriet den 11. april 2003 arbejdsgruppen om hold af heste.

3. Kommissorium for arbejdsgruppen

Arbejdsgruppens kommissorium har følgende ordlyd:

"1. Det Dyreetiske Råd har i marts 1998 afgivet en udtalelse om hold af heste. I udtalelsen anbefaler rådet bl.a., at justitsministeren i medfør af dyreværnsloven fastsætter regler om hestes opholdsarealer og opholdsrum og inventaret heri samt regler om indretning og drift af rideskoler og hestepensioner.

En række dyreværnsorganisationer og hesteorganisationer mv. har efterfølgende arbejdet på et udkast til regler om hold af heste, men der har ikke været enighed om alle forslag.

Regeringen har i sin handlingsplan for bedre dyrevelfærd "Dyrs velfærd – vores ansvar" (april 2002) tilsluttet sig, at der er behov for nærmere regler for hold af heste. Da heste holdes under meget forskellige forhold på f.eks. rideskoler og stutierier og hos privatpersoner i øvrigt, finder regeringen det afgørende, at forholdene for heste undersøges grundigt, så der kan udarbejdes et velunderbygget forslag til regler.

Regeringen har derfor besluttet at nedsætte en arbejdsgruppe, der skal foretage en gennemgang af forholdene for heste og udarbejde forslag til regler om hold af heste.

2. Hold af heste er selvsagt undergivet de generelle standarder i dyreværnslovens § 1 og § 2 om forsvarlig og omsorgsfuld behandling af dyr samt dyreværnslovens § 3 om opholdsrum mv.

Efter dyreværnslovens § 1 skal dyr behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varige mén og væsentlig ulempe. Enhver, der holder dyr, skal ifølge lovens § 2 sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

For så vidt angår rum eller arealer, hvor dyr holdes, hedder det i dyreværnslovens § 3, at rum og arealer skal indrettes på en sådan måde, at dyrenes behov tilgodeses. Det skal herunder sikres, at dyr har den fornødne bevægelsesfrihed, også under optagelse af foder og drikke og ved hvile. Dyr skal endvidere sikres mod vejr og vind i overensstemmelse med deres behov.

Dyreværnslovens generelle regler om tvangsfodring samt om aflivning, operative indgreb og lignende gælder selvsagt også i forhold til heste.

Ud over disse udtrykkelige – men meget generelt affattede – lovbestemmelser indeholder dyreværnsloven også en del bemyndigelsesbestemmelser, som giver justitsministeren mulighed for administrativt at fastsætte uddybende regler om hold af dyr. Bemyndigelserne er imidlertid ikke udnyttet (endnu) til administrativt at fastsætte særskilte regler om hold af heste.

Herudover findes der i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr forskellige minimumskrav, der altid skal være opfyldt ved hold af landbrugsdyr, medmindre strengere krav er fastsat i anden lovgivning. Det drejer sig f.eks. om minimumskrav til personale, tilsyn, rum og bygninger til husning af dyr, automatiseret eller mekanisk udstyr samt vand, foder og andre stoffer.

Endelig findes der et omfattende regelsæt om transport af dyr, som også gælder i forhold til heste.

3. En række forskelligartede forhold har betydning for hestes velfærd. Det drejer sig bl.a. om følgende forhold:

- Opstaldning, herunder krav til indretning af stald og til inventar.
- Kontakt til andre heste.
- Adgang til fold.
- Fodring.

- Opdrætning.
- Ibrugtagning og træning, herunder træningsmetoder og hjælpemidler hertil.
- Hovpleje.
- Forebyggelse af adfærdsforstyrrelser.
- Uddannelse af personer, som professionelt beskæftiger sig med heste, vedrørende ikke mindst hestens fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov.
- Indretning og drift af rideskoler og hestepensioner.

Denne opregning er naturligvis ikke udtømmende. Også andre forhold kan have betydning for hestes velfærd.

4. Arbejdsgruppen har til hovedopgave at foretage en gennemgang af forholdene for heste og på grundlag heraf komme med udkast til regler om tidssvarende mindstekrav til beskyttelse af heste. Arbejdsgruppen skal herunder også foretage en gennemgang af de forhold, hvorunder der holdes heste af privatpersoner.

Arbejdsgruppen kan både foreslå regler, som kan fastsættes administrativt efter dyreværnsloven, jf. foran pkt. 2, og regler, som forudsætter gennemførelse af ny lovgivning.

Hvis arbejdsgruppen finder, at der desuden er behov for at formulere nogle vejledende retningslinier, etiske normer eller lignende for omgang med heste, eventuelt i stedet for en egentlig retlig regulering, kan arbejdsgruppen også komme med udkast til sådanne retningslinier eller normer mv., medmindre arbejdsgruppen finder, at de med fordel kan udarbejdes af de involverede hesteorganisationer.

Arbejdsgruppen skal inddrage resultaterne af nyeste forskning og de praktiske erfaringer på området og i videst muligt omfang tage hensyn hertil ved udformningen af reglerne. Reglerne skal udformes inden for rammerne af Danmarks internationale og EU-retlige forpligtelser.

Det bemærkes, at kommissoriet ikke omfatter spørgsmål om forholdene for heste, der opholder sig på markeder. Regeringen har i stedet anmodet Dyreværnsrådet om at udarbejde udkast til nye regler til forbedring af forholdene for dyr på markeder. Spørgsmål om transport af heste er heller ikke omfattet af kommissoriet, men indgår i stedet i regeringens prioriteringer på det internationale område. Justitsministeriet vil endvidere inden udgangen af 2002 fremlægge forslag til forbedringer af de nationale regler om transport af dyr.

5. Arbejdsgruppen skal søge at tilrettelægge sit arbejde således, at en (del)rapport om tidssvarende mindstekrav til beskyttelse af heste kan ligge færdig inden udgangen af 2003, samt at en (afsluttende) rapport om eventuelle vejledende retningslinier eller lignende herefter kan ligge færdig inden udgangen af 2004.

6. Arbejdsgruppens formand udpeges fra Justitsministeriet.

Herudover udpeges følgende:

- 1 medlem efter indstilling fra Dansk Køre Forbund og Dansk Ride Forbund i fællesskab
- 1 medlem efter indstilling fra Dansk Galop og Dansk Travsports Centralforbund i fællesskab
- 1 medlem efter indstilling fra Den Danske Dyrlægeforening
- 1 medlem efter indstilling fra Foreningen til Dyrenes Beskyttelse
- 1 medlem efter indstilling fra Foreningen Hestens Værn
- 1 medlem efter indstilling fra Landsudvalget for Heste
- 1 medlem efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd
- 1 medlem efter indstilling fra Fødevarerministeriet (Danmarks JordbrugsForskning)

Endelig vil Justitsministeriet udpege 2-3 personlige medlemmer, som ikke skal repræsentere bestemte interesser, men som udpeges i kraft af deres personlige egenskaber.

Arbejdsgruppen skal inddrage en repræsentant fra Rådet for Hovpleje og Hestebeslag i forbindelse med arbejdsgruppens overvejelser om behovet for at fastsætte regler om hovbeskæring og anlæggelse af beslag.

Hvis arbejdsgruppen finder det hensigtsmæssigt, at der i forbindelse med dele af arbejdsgruppens arbejde i øvrigt bliver inddraget andre myndigheder eller organisationer mv., der ikke er repræsenteret i arbejdsgruppen, kan dette ske f.eks. ved at holde særlige møder med repræsentanter for disse parter.

Sekretariatsfunktionen varetages af Justitsministeriet.”

Arbejdsgruppen har på baggrund af kommissoriet ikke behandlet forholdene for heste under transport, slagtning og aflivning og på markeder.

Endelig har arbejdsgruppen drøftet forskellige aspekter vedrørende menneskers seksuelle omgang med heste. Arbejdsgruppen har dog ikke fundet grundlag for at behandle dette emne nærmere henset til, at Det Dyreetiske Råd på nuværende tidspunkt behandler problemstillingen vedrørende menneskers seksuelle omgang med dyr.

4. Arbejdsgruppens sammensætning

Arbejdsgruppen havde ved afgivelsen af denne rapport om hold af heste følgende sammensætning:

Professor Pia Haubro Andersen, indstillet af Det Dyreetiske Råd

Dyrevelfærdeskonsulent, chefkonsulent Birte Broberg, Fødevarestyrelsen, udpeget af Justitsministeriet

Dyrlæge Mogens Christophersen, indstillet af Hestens Værn

Direktør Nick Elsass, indstillet af Dansk Galop og Dansk Travsports Centralforbund

Landskonsulent Egon Fræhr, indstillet af Landsudvalget for Heste

Direktør, stutteriejer Claus Steen Hansen, indstillet af Dansk Ride Forbund og Dansk Køre Forbund

Kontorchef Torben Jensen, Justitsministeriet (formand)

Dyrlæge Henrik Lundegaard, udpeget af Justitsministeriet

Dyrlæge, ph.d. Susanne Nautrup Olsen, indstillet af Den Danske Dyrlægeforening

Hestekonsulent, direktør Dorte Rebbe Schou, indstillet af Dyrenes Beskyttelse

Forsker Eva Søndergaard, indstillet af Fødevarerministeriet (Danmarks JordbrugsForskning)

Fuldmægtig Louise Christophersen, Justitsministeriet, har fungeret som sekretær for arbejdsgruppen.

Arbejdsgruppen har den 22. juni 2004 afholdt møde med repræsentanter for Rådet for Hovpleje og Hestebeslag samt Sammenslutningen af Danske Beslagsmede, hvor der har været lejlighed til at drøfte en nærmere række aspekter vedrørende hovpleje mv.

Arbejdsgruppen har endelig været på 3 ekskursioner på Sjælland, Fyn og Jylland, hvorunder arbejdsgruppen har haft lejlighed til at se nærmere på forskellige former for hestehold og drøfte en række emner af betydning for arbejdsgruppen med de ansvarlige for disse hestehold.

5. Rapportens opbygning

Rapportens kapitel II indeholder en beskrivelse af forholdene for hesten i Danmark, herunder en beskrivelse af en række faktuelle oplysninger om hestehold i Danmark, mærkning og registrering af heste samt en redegørelse for hestens velfærdsmæssige behov.

Kapitel III indeholder en redegørelse for de gældende regler i såvel national ret som efter international ret, som finder anvendelse for hold af heste.

I kapitel IV redegøres for arbejdsgruppens forslag til mindstekrav og anbefalinger vedrørende bl.a. opstaldningsforhold, adgang til fold, tilsyn, hovpleje mv. De enkelte afsnit er bygget op, så der indledningsvis redegøres for de faktuelle og gældende forhold om de enkelte emner, herefter for gældende ret herom, og endelig redegøres der for arbejdsgruppens forslag til mindstekrav og anbefalinger om det pågældende emne.

I kapitel V redegøres for de økonomiske konsekvenser for hesteejerne af arbejdsgruppens forslag til mindstekrav, og kapitel VI indeholder arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

6. Sammenfatning af arbejdsgruppens synspunkter og forslag

Arbejdsgruppen finder, at valget af opstaldningsform ofte vil være en afvejning mellem på den ene side hensynet til udnyttelse af eksisterende bygning, økonomi og det omkringliggende miljø, og på den anden side menneskets og hestens behov. I valget indgår særligt overvejelser om hestens bevægelsesmuligheder, hestens kontakt med andre heste, hestens tilgængelighed for brug samt praktiske forhold som bygninger, grundareal og management. Efter arbejdsgruppens opfattelse kan der derfor ikke udpeges en bestemt opstaldningsform, som er ideel for alle typer heste/hestehold, og arbejdsgruppen har derfor valgt at stille krav til de enkelte opstaldningsformer.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at opstaldning i spiltov medfører så store restriktioner i hestens normale bevægelsesmønstre, at arbejdsgruppen finder, at der efter en kortere overgangsperiode skal indføres et forbud mod opstaldning i spiltov. Indtil der indføres et forbud mod opstaldning i spiltov, må en fortolkning af dyreværnslovens § 3 efter arbejdsgruppens opfattelse føre til, at der i overgangsperioden skal gælde et mindstekrav for opstaldning i spiltov, således at spiltovet skal være mindst 1,1 ganget med hestens stangmål i bredden og mindst 1,7 ganget med hestens stangmål i længden.

Ved enkeltopstaldning af heste beror spørgsmålet om størrelsen af boksen på en holdningsmæssig opfattelse, hvori især de økonomiske overvejelser spiller ind, da der ikke foreligger videnskabelige undersøgelser vedrørende betydningen af boksens størrelse. Arbejdsgruppen finder, at mindstekravet til boksens størrelse i eksisterende stalde skal fastsættes til $(1,7 \times \text{hestens stangmål})^2$, samt at boksens korteste side som minimum skal være $(1,7 \times \text{hestens stangmål})$. Ved nybyggeri og væsentlig ombygning skal boksen være $(2,0 \times \text{hestens stangmål})^2$, og boksens korteste side skal som minimum skal være $(1,7 \times \text{hestens stangmål})$. Dette mindstekrav skal på sigt være gældende for alle bokse.

For så vidt angår gruppeopstaldning af heste finder arbejdsgruppen, at mindstekravet om et arealkrav på $(2,0 \times \text{hestens stangmål})^2$, som foreslås ved nybyggeri og væsentlig ombygning af enkeltbokse samt - på sigt - ved eksisterende bygninger, ligeledes skal finde anvendelse ved gruppeopstaldning for så vidt angår de første 4 heste. Henset til, at hestene ved gruppeopstaldning vil få forholdsmæssigt mere plads, foreslår arbejdsgruppen, at det skal være et krav, at

gulvarealet for de følgende heste i en gruppeopstaldning skal være $(1,7 \times \text{hestens stangmål})^2$ pr. hest.

Gruppebokse skal have et velstrøet tørt leje på mindst 80 % af gulvarealet. Desuden anbefaler arbejdsgruppen, at boksen indrettes, så lavtrangerende heste kan undvige, samt at hestene sammensættes, så ingen heste jages, og alle heste kan æde, drikke og hvile uforstyrret.

Arbejdsgruppen finder desuden, at folingsbokse skal være større end traditionelle bokse henset til, at der skal være plads til både hoppe og føl i folingsboksen. Arbejdsgruppen finder på denne baggrund, at størrelsen af folingsboksen skal være mindst $(2,0 \times \text{hestens stangmål})^2$ for så vidt angår eksisterende folingsbokse og mindst $(2,5 \times \text{hestens stangmål})^2$ ved nybyggeri og væsentlig ombygninger samt på sigt ved eksisterende folingsbokse.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det har stor betydning for hestens velfærd, at hesten ikke opstaldes i en stald med for lav loftshøjde, og på denne baggrund finder arbejdsgruppen, at det skal være et krav ved nybyggeri og væsentlige ombygninger, at loftshøjden skal være mindst 2,60 m i frihøjde over eventuel strøelse. Dette krav skal på sigt ligeledes gælde for eksisterende stalde, hvor loftshøjden indtil da skal være mindst $(1,3 \times \text{hestens stangmål})$, dog mindst 2,40 m i frihøjde uden eventuel strøelse.

Arbejdsgruppen finder, at der skal gælde et grundlæggende krav om, at stalden, herunder gange, bokse, inventar og udstyr, skal udformes i solide materialer og indrettes således, at risiko for skader på hesten så vidt muligt undgås.

For så vidt angår *gulvet i stalden* finder arbejdsgruppen, at der skal stilles krav om, at gulvet er plant og ikke glat. Gulvet skal danne en hård, jævn og stabil overflade. Arbejdsgruppen finder, at der endvidere skal stilles krav om, at hesten skal have adgang til et *tørt og bekvemt leje*.

Derudover skal der stilles krav om, at der i stalden er *adgang til vand* til rengøringsformål mv.

Det skal endvidere være muligt at *adskille* en syg hest fra andre heste (kun relevant ved fællesboks/løsdrift).

Der skal efter arbejdsgruppens opfattelse også gælde krav om, at drikkeanordninger, vandledninger og el-installationer og andre *tekniske installationer* skal være monteret således, at hesten

ikke kan komme til skade. Tekniske indretninger, som bruges i stalden, skal endvidere efterses en gang dagligt.

Efter arbejdsgruppens opfattelse skal *udstyr til fodring og vanding* desuden være udformet, fremstillet, installeret og vedligeholdt på en sådan måde, at der er mindst mulig risiko for, at hesten skader sig selv, for forurening af foder og vand samt for skadelige virkninger af en eventuel indbyrdes rivalisering mellem hestene.

Der skal gælde krav om, at det sikres, at *luftcirkulation*, støvindhold, temperatur og relativ luftfugtighed holdes på et niveau, som ikke er skadeligt for hesten (som eksempelvis for at hindre luftvejslidelser). Derudover skal alle stalddsystemer have ventilation, som sikrer tilstrækkelig luftskifte. *Staldrumfanget* pr. hest skal som minimum skal være 30 m³.

Arbejdsgruppen finder, at der skal være tilstrækkeligt naturligt lys i stalden til at opfylde hestens adfærdsmæssige og fysiologiske behov, og at perioden med naturligt lys skal følge den naturlige døgnrytme. Ved nybyggeri og væsentlige ombygninger skal naturlige lyskilders areal svare til mindst 7 % af gulvarealet.

Der skal derudover gælde et krav om, at *lyskilder* skal placeres, så de ikke er til ulempe for hesten, og således at de ikke kan medføre skade på hesten. Endelig skal der være lys af tilstrækkelig styrke til rådighed, så hesten på ethvert tidspunkt kan tilses nøje, samt at der er naturligt lys i stalden.

Arbejdsgruppen finder, at der skal gælde et krav om, at inventar, herunder låger, mekanisk udstyr mm. skal være konstrueret og installeret med henblik på at opnå et så lavt støjniveau som muligt.

Desuden skal arbejdsgruppen generelt anbefale, at der ved valg af *inventar* vælges dimensioner på rør, tremmer og stolper, som sikrer hesten bedst muligt mod skader.

Arbejdsgruppen kan generelt anbefale, at hestens opholdsrum samt materialer og udstyr, som bruges i stalden og som hesten kommer i kontakt med, skal indrettes således, at det er let at *rengøre*, og at de skal holdes forsvarligt rene.

Uanset hesteholdets størrelse finder arbejdsgruppen, at det kan anbefales, at der i alle stalde skal være et *arbejdssted for dyrlægen*, smeden og lignende til behandling af hesten. Arbejdsstedet skal have så gode forhold, at skade på hest og mennesker så vidt muligt undgås.

Derudover kan arbejdsgruppen anbefale, at der ved stutteridrift med mere end 10 hopper, hvor hopperne insemineres eller undersøges på stedet, skal være en *undersøgelsesboks*, hvor inseminør og dyrlæge er beskyttet mod spark i forbindelse med undersøgelse af hesten. Arbejdsgruppen kan i øvrigt generelt anbefale, at der ved større hold af heste er en undersøgelsesboks.

Endvidere skal arbejdsgruppen anbefale, at indholdet af *luftarterne* ammoniak, kuldioxid og svovlbrinte er så lavt som muligt. Der bør således maksimalt være en koncentration på 20 ppm ammoniak, 0,5 ppm svovlbrinte og 5.000 ppm kuldioxid.

Endelig skal arbejdsgruppen anbefale, at den relative *luftfugtighed* kun undtagelsesvist må overstige udeluftens fugtighed med mere end 10 procent, og at hesten ikke udsættes for træk.

Arbejdsgruppen skal anbefale, at foder og strøelse ikke *lagres i stalden*, og at udmugning og strøning foregår, når hesten er ude af stalden.

Desuden skal arbejdsgruppen anbefale, at der er naturlig *lys* i stalden, og at lysperioden skal følge den naturlige døgnrytme. Naturlige lyskilders areal bør svare til mindst 7 procent af gulvarealet.

Arbejdsgruppen anbefaler, at ejeren på baggrund af den lokale brandinstruks udfærdiger en beredskabsplan for opstaldningsstedet, som til enhver tid skal være synlig på husningsstedet, når der er andre eller skiftende hestepassere.

Arbejdsgruppen har indgående drøftet spørgsmålet om hestens adgang til fold, herunder hvorledes et lovbestemt krav om adgang til fold i givet fald vil kunne udformes. Efter en samlet afvejning af de relevante hensyn finder arbejdsgruppen, at der ikke bør opstilles et ubetinget krav om, at alle heste skal på fold dagligt. Derimod finder arbejdsgruppen, at det velfærdsmæssige udgangspunkt bedst vil kunne forenes med de modstående hensyn, som gør sig gældende, ved at lovfæste et krav om, at der på alle opstaldningssteder for alle heste skal være *mulighed for dagligt foldophold*. Arbejdsgruppen foreslår i den forbindelse, at muligheden for foldophold udmøntes i et krav om, at heste mindst 5 dage om ugen skal motioneres eller gives fri bevægelse på fold i mindst 2 timer dagligt, medmindre veterinære eller vejrmæssige forhold taler afgørende imod motionering eller fri bevægelse. I forlængelse heraf foreslår arbejdsgruppen desuden indført en bestemmelse om, at der på alle opstaldningssteder skal være en plan for, hvornår de enkelte heste kommer på fold. Endelig anbefaler arbejdsgruppen, at heste

kommer på fold dagligt, samt at løbebånd og skridtmaskiner ikke anvendes med henblik på at opfylde kravet om motionering og fri bevægelse.

Endvidere finder arbejdsgruppen, at der ved ethvert hestehold skal være adgang til fold. Folden skal have et areal på mindst 800 m², hvor den korteste side minimum skal være 20 m, og der må maksimalt gå 4 heste på folde på 800 m² samtidig. Endelig kan en fold på 800 m² maksimalt anvendes af 20 heste. Arbejdsgruppen anbefaler dog, at folde af hensyn til hestens velfærdsmæssige forhold indrettes, så de er større end arbejdsgruppens forslag til mindstekrav. Endvidere finder arbejdsgruppen, at det skal være et krav, at det er forbudt at indhegne folden med pigtråd.

Arbejdsgruppen anbefaler desuden, at der sikres mulighed for læ på folden, og at jorden er græsdækket eller i det mindste tør (ikke-mudret). Folden bør indhegnes på forsvarlig vis, så hesten holdes inde i folden, ligesom det bør sikres, at risikoen for skader på hesten er minimal ved eventuelle forsøg på at bryde ud af folden. Ved indhegning af folde, hvor der skal gå fæl, anbefaler arbejdsgruppen anvendelse af særligt synlige hegn, så føllet kan forholde sig til hegnets som en barriere.

Da foder både tjener som beskæftigelse og tilgodeser hestens fordøjelsessystem, og da det sjældent vil være muligt at opretholde græsdække på motionsfolde, anbefaler arbejdsgruppen tildelelse af f.eks. grovfoder i foderhække samt adgang til frisk vand på folden.

Går hestene ude i mange timer om dagen, anbefaler arbejdsgruppen, at der er ly for stærk sol og insekter og læ for voldsomt regnvejr, haglvejr, snevejr og stormvejr. Denne beskyttelse kan efter omstændighederne være i form af naturlig bevoksning på eller omkring folden.

Arbejdsgruppen har diskuteret, om der bør stilles særlige krav til hestehold, hvor hestene går ude i mere end 12 timer i døgnet. Arbejdsgruppen kan i den forbindelse tilslutte sig Dyreværnsrådet og Det Veterinære Sundhedsråds fælles udtalelse af 14. december 2001 om udenørs hold af dyr i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr samt Dyreværnsrådets udtalelse af 17. januar 2005 vedrørende forståelsen af udtrykkene 'vinterperioden' og 'perioder med vinterlignende vejr'. Disse skal således have adgang til læskur eller bygning, hvor alle dyr samtidig kan hvile på et tørt, strøet leje. Læskur eller bygning skal have et gulvareal svarende til kravene ved gruppeopstaldning af heste, og læskuret skal placeres på et sted med tilstrækkelig afvanding. Arbejdsgruppen anbefaler desuden, at frihøjden inde i bygningen og højden på indgangspartiet mindst svarer til frihøjden i staldbygninger, at indgangene bør være mindst 2½ m brede, og at der er flere indgange, så der er en flugtmulighed.

Henset til, at folde i Danmark er af meget varierende kvalitet, samt at det for at sikre hestene tilstrækkelig foder og vand, og at der ikke er opstået skader, er det nødvendigt med et dagligt tilsyn, finder arbejdsgruppen, at alle heste, uanset om de er på fold eller er opstaldet, skal tilses minimum en gang dagligt. Endvidere skal enhver, der erhvervsmæssigt holder hest, sørge for, at hesteholdet tilses af en dyrlæge mindst en gang årligt. I dyrlægens tilsyn skal indgå en vurdering af, om hesteholdet er i overensstemmelse med reglerne i en kommende lov om hold af heste, dyreværnsloven mv. Arbejdsgruppen anbefaler desuden, at der i alle besætninger findes en logbog, hvor der kan indføres kvittering for offentlig kontrol, lovpligtige godkendelser, dyrlægetilsyn mv.

Det må efter arbejdsgruppens opfattelse lægges til grund, at social kontakt med artsfæller er særdeles væsentlig for hestens velfærd. På denne baggrund finder arbejdsgruppen, at der skal indføres et krav om, at et hestehold minimum skal bestå af 2 heste. Derudover skal arbejdsgruppen generelt anbefale, at hesten altid bør have social kontakt med mindst en anden hest under opstaldningen. Ideelt set bør den sociale kontakt bestå i fuld kontakt med artsfæller.

Efter dyreværnslovens § 2 skal dyr fodres og vandes under hensyntagen til dyrets fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov. Arbejdsgruppen finder, at der er behov for en indsats med henblik på at påvirke og ændre hesteejernes valg af foder til deres heste, således at foderet i højere grad tilgodeser hestens faktiske behov. På denne baggrund finder arbejdsgruppen, at der skal stilles krav om, at heste skal have tildelt tilstrækkeligt strukturfoder. Arbejdsgruppen anbefaler, at tørstof svarende til minimum 1,0 % af hestens legemsvægt skal udgøres af strukturfoder. Strukturfoderet bør fordeles, så hesten ikke faster mere end maksimalt 4 timer ad gangen. Det anbefales, at hesten ved opstaldning og ophold på fold har adgang til strukturfoder og/eller halm af byg, havre eller græssorter, at hesteejere/hesteholdere tilegner sig den nødvendige viden om fodring af heste, at der udarbejdes en foderplan for alle heste, som løbende opdateres, og endelig at den foderansvarlige løbende kontrollerer kvaliteten af foderet. Desuden skal det være et krav, at alle heste skal have fri adgang til frisk drikkevand på fold og på stald, dog ikke ved kortere ophold på fold.

Arbejdsgruppen har desuden overvejet spørgsmålet om opdræt og særlige forhold vedrørende foling, føl og plage. Det er i den forbindelse arbejdsgruppens vurdering, at føllets kontakt til først hoppen og senere andre heste er af stor betydning for udviklingen af den voksne hests adfærd. Arbejdsgruppen finder derfor, at det skal være et krav, at føl og plage – indtil de er 2 år gamle – skal på fold sammen med artsfæller, gerne sammen med andre føl og plage. Desuden anbefaler arbejdsgruppen, at føllet fravænnedes hoppen gradvist ved at være sammen med

andre heste, om muligt gerne med andre føl eller ungheste. Efter fravæning og indtil træningen påbegyndes anbefales det, at plagen opstaldes i grupper med andre heste, om muligt gerne med andre plage. Derudover bør hoppen opholde sig i folingsmiljøet i ca. 1 måned forud for folingen og være regelret vaccineret mod stivkrampe for at sikre en optimal sammensætning af hoppens råmælk. Endelig bør der i videst muligt omfang tages hensyn til føllet ved eksempelvis at lade føl og hoppe gå i en fold med synlig indhegning og af en størrelse, som er tilstrækkelig stor til, at føl og hoppe kan undvige andre heste i folden.

Til trods for, at der efter arbejdsgruppens opfattelse skal indføres et forbud mod opstaldning i spiltov, finder arbejdsgruppen, at der kan være behov for, at hesten i bestemte situationer skal kunne stå bundet, eksempelvis for at modtage behandling. Heste skal derfor kunne opbindes i op til 2 timer under tilsyn, såfremt formålet er at lære hesten at stå opbundet uden tilsyn. Når heste har lært at stå opbundet, kan de opbindes i op til 2 timer, medmindre opbindingen sker i forbindelse med transport, stævnepladser, dyrskuer mv.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at det skal være et krav, at heste i en tidlig alder oplæres til at blive håndteret, så de opdrages og oplæres til at beherske visse grundlæggende discipliner. Det anbefales, at det for hver enkelt hest vurderes, om den er klar til at påbegynde fysisk træning f.eks. i samråd med en dyrlæge. Oplæringen, træningen og brug af heste skal være tilpasset hestens alder og dens fysiske og psykiske kapacitet, så hesten beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe. Endelig finder arbejdsgruppen, at hesten alene bør deltage i konkurrencer, hvis niveau svarer til hestens uddannelse og dens fysiske og psykiske udvikling, så den ikke presses til at deltage i konkurrencer over dens niveau.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at for mange heste står med dækken på såvel på fold som på stald, uden at dette kan begrundes i hensynet til hestens velfærd. Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at anvendelse af dækken i hvert enkelt tilfælde overvejes nøje under hensyntagen til hestens brug, således at brugen af dækken til unge, ikke-arbejdende heste og anvendelse af utilpassede eller ikke-formålstjenlige dækkener begrænses.

Arbejdsgruppen har desuden diskuteret dels spørgsmålet om anvendelse af udstyr på hesten for at få den til at forstå, hvad der kræves af den, dels spørgsmålet om anvendelse af doping. Det er i den forbindelse arbejdsgruppens opfattelse, at der skal stilles krav om, at udstyr, som anvendes som hjælpemiddel på hesten, skal være tilpasset den enkelte hest og må ikke påføre hesten skader eller anvendes som tvangsmidler. Derudover modsætter arbejdsgruppen sig enhver medicinering og behandling (herunder kirurgisk), der har til formål at skjule sygdomssymptomer, således at hesten kan træne og deltage i konkurrencer. I den forbindelse anbefaler

arbejdsgruppen, at alle hesteorganisationer har opdaterede og klare regler vedrørende doping, samt at organisationerne opretter et organ, som skal varetage forfølgelsen af overtrædelsen af organisationens regler. Endelig bemærkes det, at det har et dyreværnsmæssigt sigte, at støtte til organisationerne betinges af, at de enkelte organisationer har udarbejdet en tidssvarende dopingpolitik.

For så vidt angår sygdomsforebyggende behandling anbefaler arbejdsgruppen, at alle heste vaccineres mod stivkrampe, at alle heste overvåges vedrørende orm og eventuelt behandles for at forebygge smertefulde og tabsgivende indvoldsinfektioner, og at der træffes forholdsregler med henblik på forebyggelse af smitsomme luftvejsinfektioner.

Arbejdsgruppen har indgående drøftet spørgsmålet om mærkning af heste, herunder hvorledes hesten i givet fald skal kunne mærkes. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der i forbindelse med bl.a. avl, medicinering, konkurrencer og handel er behov for at kunne identificere den enkelte hest og dermed, at hesten mærkes. For så vidt angår valg af mærkningsmetode anbefaler arbejdsgruppen, at chipmærkning anvendes frem for brændemærkning, når der i Danmark indføres en pligtmæssig registreringsordning, da chipmærkning vil skabe en stærkere og mere entydig registrering af heste frem for ved brændemærkning. Arbejdsgruppen finder, at det skal være et krav, at såfremt hesten mærkes, skal mærkningen foretages af uddannet personale.

Desuden har arbejdsgruppen diskuteret spørgsmålet om hovpleje. Arbejdsgruppen er af den opfattelse, at det skal være et krav, at beskæring eller anlæggelse af beslag på hesten skal ske efter behov, samt at beskæring eller anlæggelse af beslag på anden mands hest kun må foretages af personer, der har den relevante faglige uddannelse hertil. Arbejdsgruppen anbefaler i fortsættelse heraf, at der i en kortere overgangsperiode gennemføres kompetenceafklaring med henblik på, at såvel faglærte (i udlandet) som ufaglærte beslagsmede kan opnå dokumentation for, at de besidder den relevante faglige uddannelse.

Endelig er det arbejdsgruppens opfattelse, at et krav om uddannelse er nødvendig for at skabe de rette forudsætninger for at øge velfærden for heste. Derfor stilles der krav om, at personer, som er ansvarlige for professionelle hestehold, skal være over 18 år og besidde en relevant faglig uddannelse hertil. For så vidt angår uddannelser beregnet til lægfolk anbefaler arbejdsgruppen, at organisationerne indfører et uddannelsessystem, hvorefter man skal kunne dokumentere et vist basalt kendskab til hesten for at kunne erhverve en hest (det såkaldte hestekørekort).

II Forholdene for heste i Danmark

1. Indledende bemærkninger

Tidligere var hestens hovedformål at levere trækraft i landbruget eller til transport. Opdræt af hesten anses fortsat for at være en landbrugsaktivitet, om end i mindre omfang i forbindelse med professionelle landbrug, og en stor del af de opdrættede heste overgår til hobby- og sportslige formål. Opdræt med henblik på slagting finder kun sted i meget begrænset omfang.

Når Danmark i dag har ca. 175.000 heste, skyldes det således den store udvikling inden for fritidssektoren og hestens ændrede funktion fra arbejdskraft til hobby- og sportsdyr. Den ændrede brug af hesten har samtidig medført, at hesten med tiden har fået en særlig status i folks bevidsthed i forhold til andre landbrugsdyr. Den ændrede brug har også betydet, at flere mennesker erhverver og holder heste uden forhåndskendskab til hesten.

Hestesektoren i Danmark er en industri med flere tusinde beskæftigede og en milliardomsætning. Sektoren omfatter avl og brug af hesten og en tilknyttet serviceindustri, som er stærkt voksende. De betydeligste tilknyttede erhverv er producenter af rideudstyr, smede, dyrlæger, konsulenter, hestehandlere, staldbygnings- og halfirmaer, staldinventarfirmaer, foderstoffirmaer, medicinalfirmaer, beklædningsindustri, transportfirmaer, uddannelse og træning, trailerfirmaer samt reklame- og sponsorvirksomhed. Hesten holdes på eksempelvis stutierier, rideskoler, hestepensioner, væddeløbsstalde og hestehandlerstalde. Derudover holdes hesten af privatpersoner som hobby, og hesten anvendes til sportslige formål som dressur og spring, trav, galop mv. på såvel amatørplan som på professionelt plan. Selv inden for de forskellige typer af hestehold er der meget forskellige holdninger til – og måder - at holde hesten på, herunder for så vidt angår opstaldning, adgang til fold, træningsmetoder mv. Regler om hestehold vil derfor have betydning for hesteejere på meget forskellig vis, herunder selv hesteejere inden for samme type hestehold.

Hertil kommer, at heste holdes under vidt forskellige økonomiske forhold, idet nogle hesteejere kan holde hest for et par tusinde kroner om året, mens andre hesteejere bruger flere hundrede tusinde kroner om året på at holde hest. Det er således vigtigt at holde sig for øje, at udgifterne forbundet med at holde hest i Danmark varierer ganske betydeligt.

Det formodes, at knap halvdelen af hesteholderne er organiserede. Den organiserede avl af hesten findes i ca. 30 avlsforbund, som alle er samlet under Landsudvalget for Heste under Dansk Landbrug. De organiserede brugere er at finde i en række interesseorganisationer, hvor

Dansk Ride Forbund, Dansk Travsports Centralforbund og Dansk Galop er de største. Derudover findes der flere interesseorganisationer, som bl.a. arbejder med velfærd for heste, herunder Hestens Værn, Dyrenes Beskyttelse mv. Endelig er der mange avlere og brugere, som ikke er organiserede.

Generelt er karakteren af hestehold i dag meget præget af, at hestens ejer ofte skal passe et fuldtidsarbejde. Af en undersøgelse, som er gennemført af Danmarks Statistik i 2000, fremgår, at 60 procent af de danske hesteejere bor i parcelhus. For sådanne hesteejere vil hesten således være en hobby, og ansvaret for den daglige pasning af hesten vil typisk være overladt til personale på hestepensioner.

Selv om hesten gennem generationer har været opdrættet som husdyr, er hestens grundlæggende natur ikke ændret. Det er derfor vigtigt, at ejeren/brugeren har den fornødne viden om hestens natur og udtryksformer for derved at sikre, at hesten trives, og at hesten er modtagelig over for den lærdom, som hesteejeren ønsker at bibringe den. Heste trives godt med kendte rutiner og lærer hurtigt ved gentagelse af øvelser både på stald og ved brug. Hestens anvendelse som transportmiddel og trækraft var tidligere en forudsætning for samfundets trivsel og udvikling. Hesten er også i dag et brugsdyr, men den viden, som tidligere var allemandseje med hensyn til uddannelse, brug og almindelig omgang med hesten, er i dag betydeligt reduceret. Mange brugere af hesten er nybegyndere, og der er i høj grad brug for viden og uddannelse for, at samvirket mellem hesten og mennesker skal kunne lykkes, dels så hesten ikke lider overlast, dels så mennesker ikke kommer til skade. Det er arbejdsgruppens ønske, at denne rapport vil bidrage til større hestekundskaber hos alle, der omgås heste.

Sikring af velfærd for hesten reguleres i dag af generelle regler i dyreværnsloven og diverse administrative bestemmelser udstedt i medfør heraf, men denne regulering er sparsom. For eksempel gælder der ingen særskilte regler for hestehold vedrørende opstaldning, fodring, vanding, fold, hovpleje mv.

Hestens adfærdsmæssige, fysiologiske og sundhedsmæssige behov er dog grundlæggende beskyttet i medfør af dyreværnslovens generelle bestemmelser, som indeholder overordnede krav vedrørende opstaldning, fodring, vanding mv. Endvidere er uforsvarlig behandling og mishandling af dyr omfattet af dyreværnsloven. Det er imidlertid arbejdsgruppens opfattelse, at minimumsniveauet for hestens velfærd skal højnes. Dårlig hestevelfærd skyldes sjældent ond vilje fra ejerens side, men derimod oftere et samspil af en række faktorer som eksempelvis uvidenhed om hestens behov, ukendskab til gældende lovgivning og forkert prioritering af ejerens ressourcer.

Af arbejdsgruppens kommissorium fremgår, at ”arbejdsgruppen har til hovedopgave at foretage en gennemgang af forholdene for heste og på grundlag heraf komme med udkast til regler om tidssvarende mindstekrav til beskyttelse af heste”. At udarbejde regler om hestehold er en vanskelig opgave, navnlig fordi hesten holdes under meget forskellige forhold. Dertil kommer, at der er mange forskellige holdninger til, hvordan hesten bør holdes, herunder hvilket dyrevelfærdsmæssigt niveau, man skal søge at tilstræbe ved fastlæggelse af mindstekrav til hestehold.

Få mennesker vil eksempelvis sammenligne hesten med landbrugsdyr som burhøns eller svin. Nogen er af den opfattelse, at velfærdsniveauet for heste skal være på linje med det niveau, som man forbinder med kæledyr. Andre mennesker anser derimod snarere hesten som et avlsdyr, en sportsrekvisit eller en investering. Disse forskellige holdninger baserer sig i højere grad på menneskets forhold til hesten og menneskets brug af hesten end på nødvendigheden af at tilgodese hestens basale behov. De forskellige holdninger til hesten komplicerer opgaven med at finde en fællesnævner for, hvilket dyrevelfærdsmæssigt niveau man skal søge at tilstræbe ved udarbejdelsen af mindstekrav om hestehold.

Nærværende rapport søger at behandle og udmønte det kendskab til hestens adfærdsmæssige, fysiologiske og sundhedsmæssige behov, som stammer fra forskningen såvel som praktiske erfaringer på området. Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt betydelig vægt på Danmarks JordbrugsForsknings rapport fra 2002 om opstaldning og hold af heste, danske anbefalinger der er baseret på den nyeste forskning på området (DJF-rapport nr. 39 fra juni 2002). Derudover har arbejdsgruppen indhentet en række oplysninger om regler samt anbefalinger fra organisationer og andre lande. Endelig har arbejdsgruppen talt med flere praktikere på arbejdsgruppens ekskursioner.

Arbejdsgruppen har omsat kendskabet til hestens behov til en række mindstekrav og anbefalinger og et udkast til lovforslag med mindstekrav. Arbejdsgruppen har i den forbindelse ønsket at højne minimumsniveauet for hestens velfærd. Mindstekravene og anbefalingerne er fastsat ud fra den betragtning, at ”*en hest er en hest*”, idet det er arbejdsgruppens opfattelse, at uanset at hestens anvendelse, størrelse eller racekarakteristika varierer en del, så er det muligt at opstille generelle mindstekrav og anbefalinger, som gælder alle typer af heste. I det følgende anvendes begrebet ’hest’, der af arbejdsgruppen defineres som husdyr af heste- eller æselarten eller dyr, der fremkommer ved krydsning af disse. Ved heste forstås således både heste og ponyer.

2. Faktiske oplysninger

I det følgende redegøres for en række faktuelle oplysninger, herunder mærkning af heste, antallet af heste og ryttere, aldersfordeling mv.

2.1. Mærkning af heste

Der er i dag ikke pligt for den enkelte hesteejer til at mærke eller registrere heste i Danmark.

Landscenteret for Heste, som er en paraplyorganisation for langt hovedparten af den registrerede avl i Danmark, registrerer deres medlemmers heste, herunder hestens afstammingsdata, reproduktionsdata og bedømmelsesdata. Denne registrering dækker imidlertid langt fra det samlede antal heste i Danmark, herunder de heste der holdes som hobby, på rideskole mv.

I henhold til Fødevarestyrelsens bekendtgørelse nr. 304 af 16. maj 2002 med senere ændring om behandling af dyr af hesteslægten med visse lægemidler, som delvist gennemfører en EU-bestemmelse, skal der i visse tilfælde ske mærkning og registrering af heste. Bekendtgørelsen giver mulighed for, at heste kan behandles med en række lægemidler, som det af fødevarerikkerhedsmæssige grunde ellers ikke er tilladt at anvende til fødevarerproducerende dyr. Det fremgår af bekendtgørelsen, at det er en forudsætning for anvendelse af de pågældende lægemidler, at den behandlende dyrlæge dels sikrer, at hesten er chipmærket, dels indberetter til Fødevarestyrelsen, at hesten er behandlet med et lægemiddel, der udelukker hesten fra konsum. Indberetningen sker ved en kombineret dyrlæge- og ejererklæring med angivelse af hestens chipnummer.

EU-bestemmelsen, som bekendtgørelsen delvist gennemfører, fastsætter, at alle heste dels skal tildeles et entydigt, livsvarigt identifikationsnummer, dels skal forsynes med et pas. Fødevarestyrelsen har med henblik på at opfylde EU-kravet om identifikationsnummer og pas nedsat to arbejdsgrupper med deltagelse af bl.a. hesteorganisationerne. Arbejdsgrupperne afgav i december 2003 en samlet rapport til Fødevareministeriet. Fødevarestyrelsen har efterfølgende udarbejdet forslag til forskellige systemer til mærkning, registrering og pasudstedelse til heste som alternativer til det i rapporten foreslåede system, men der er endnu ikke for alle heste indført regler om mærkning, registrering og pasudstedelse i Danmark.

Indtil der foreligger et system til mærkning, registrering og pasudstedelse til alle heste, skal heste, der sendes til slagting i Danmark eller udføres til et andet land med henblik på slagting, scannes for at sikre, at hesten ikke er opført på Fødevarestyrelsens liste over heste, der

er udelukket fra konsum. Heste, der udføres fra Danmark til andet formål end slagting, skal være ledsaget af en erklæring om medicinsk behandling. Ved erklæringen attesterer en embedsdyrlæge hestens konsumstatus på baggrund af en undersøgelse af, om hesten er chipmærket.

2.2. Antallet af heste og ryttere i Danmark

Det fremgår ovenfor, at der ikke er lovgivningsmæssig pligt for hesteejere til at mærke eller registrere heste i Danmark. Som følge heraf kendes det nøjagtige antal heste i Danmark ikke. Nedenstående tal er således baseret på et estimat foretaget af diverse organisationer.

Danmarks Statistik har i 2000 opgjort, at der er ca. 175.000 heste, som er fordelt på 78.000 familier. I hovedstaden og forstæderne er der af naturlige grunde relativt få heste. I Jylland findes 60 procent af de store heste, hvorimod der er næsten lige så mange ponyer på Sjælland som i Jylland. I undersøgelsen ejes 40 procent af hestene af familier, der bor på landbrugs-ejendomme, og 60 procent af hestene ejes af familier, der bor i parcelhus.

En svensk opgørelse angiver skønsmæssigt Danmark som det land i EU med flest heste pr. indbyggere, og at Danmark i den forbindelse skulle have 28,3 heste pr. 1.000 indbygger (svarende til 150.000 heste) mod et gennemsnit på 11,4 i EU.

Dansk Ride Forbund oplyser, at forbundet har ca. 71.000 medlemmer fordelt på mere end 450 rideklubber. Rideklubber er idrætsforeninger, hvis medlemmer dyrker ridning. Klubberne er berettiget til kommunal støtte efter folkeoplysningsloven. Nogle af rideklubberne ejer selv ridehus og ridebaner, men de fleste rideklubber lejer sig ind hos privatejede ridehuse og –baner. Endelig er enkelte ridehuse og –baner kommunalt ejede.

Rideskoler er i modsætning til rideklubber ikke tilskudsberettigede efter folkeoplysningsloven. Rideskoler, som for de flestes vedkommende er privatejede, tilbyder sine elever undervisning i at ride, og rideskolerne stiller heste til rådighed. En del rideklubber driver også rideskole.

Dansk Ride Forbund forestår de såkaldte ridemærkeprøver, som blev indført i 1979 efter en række sikkerhedsmæssige problemer i omgangen med heste og ponyer. Ridemærkeprøverne er en terminsprøve eller duelighedstegn, der skal sikre en kontinuerlig uddannelse af rytteren, så omgang med heste og ponyer indgår som en naturlig del af den ridemæssige uddannelse. Ridemærkeprøverne har således til formål at skabe sikkerhed i omgangen med heste og ponyer og er opdelt i 5 grader, hvor princippet er, at rytteren skal have erhvervet ridemærket af fore-

gående grad, før næste grad kan erhverves. Ridemærkerne opnås med en ridemærkeprøve, som dels består af en skriftlig multiple-choice prøve, dels af en praktisk prøve, der aflægges for en ridemærkedommer. Det har hidtil været frivilligt at erhverve ridemærkerne, men med virkning fra 1. januar 2004 er det gjort obligatorisk at have erhvervet ridemærkerne af grad 1 og 2 som forudsætning for at erhverve rytterlicens. Rytterlicens er påkrævet ved deltagelse i ridekonkurrencer udover klubniveau. Antallet af aflagte ridemærkeprøver har været stigende i de senere år, idet der i 1999-2000 blev aflagt 3.785 prøver, i 2000-2001 3.725 prøver, i 2001-2002 3.822 prøver, i 2003 4.670 prøver og i 2004 6.262 prøver. Det bemærkes herved, at Dansk Ride Forbund – som anført ovenfor – har et samlet medlemstal på ca. 71.000.

Det fremgår af Dansk Ride Forbunds hjemmeside, at aldersfordelingen og kønsfordelingen mellem Dansk Ride Forbunds medlemmer (forkortet DRF) pr. 1. august 2003, eksklusiv medlemmer i de to associerede forbund Dansk Islandshesteforening (forkortet DIH) og Dansk Køre Forbund (forkortet DKF), er som følger:

	DRF under 18 år	DRF 18-25 år	DRF over 25 år	DRF i alt	DKF under 18 år	DKF 18- 25 år	DKF over 25 år	DKF i alt	DIH un- der 18 år	DIH 18-25 år	DIH over 25 år	DIH i alt
Antal mandlige medl.	3.362	623	3.595	7.580	126	52	826	1.004	496	194	1.813	2.503
Antal kvindeli- ge medl.	35.735	7.880	12.747	56.362	11	45	321	377	1.447	865	3.349	5.661
Antal medlem- mer i alt	39.097	8.503	16.342	63.942	137	97	1.147	1.381	1.943	1.059	5.162	8.164

Tabel 1

Dansk Handicap Idrætsforbund har til brug for udarbejdelsen af nærværende rapport skønnet, at ca. 5.000 handicappede personer dyrker ridning. Heraf er ca. 4.000 personer såkaldte terapiryttere, dvs. at deres handicap ikke tillader selvstændig ridning, men kræver væsentlig bi-stand. Den resterende del, ca. 1.000 personer, dyrker selvstændig ridning varierende fra ridning, der alene kan foregå i skridt, til ridning på et niveau på højde med sædvanlig konkurren-deridning.

Det anslåede antal af 175.000 heste i Danmark er formentlig konstant, og det indebærer, at tilgang og afgang af heste modsvarer hinanden. Fødevarestyrelsen registrerer 1) antal heste, der udføres fra Danmark, 2) antal heste, der slagtes i Danmark, og 3) antal heste der tilføres destruktionsanstalter. En opgørelse af tallene for 1998-2004 viser følgende:

Antal heste/ årstal	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Heste udført							
-registrerede	4334	-	4935	4933	2899	2224	2625
-andre	1726	-	2119	2544	1679	1089	979
Heste slagtet i Danmark	2693	2533	2670	2650	2889	2673	2268
Heste tilført destruktions- anstalt							
-heste	4115	4485	4755	4775	5088	-	7785
-føl	995	978	897	798	802	-	763
I alt	13.863	-	15.376	15.700	13.357	-	14.420

Tabel 2. Afgæede heste registreret af Fødevarestyrelsen

Tabellen viser en forholdsvis markant nedgang i antallet af udførte heste og en stigende tendens i antallet af heste tilført destruktionsanstalt.

Stigningen i antallet af heste, der tilføres destruktionsanstalt er markant, især når tallene sammenholdes med tal fra 1980'erne og frem. I 1983 blev 1.494 heste destrueret, i 1985 1.842 heste, og i 2004 blev 7.785 heste destrueret.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at stigningen bl.a. kan tilskrives, at hesten med tiden har fået en særlig status i folks bevidsthed i forhold til andre landbrugsdyr, hvilket har medført, at mange vælger aflivning og destruktion frem for slagtning.

Henset til, at heste kan blive 20-30 år, og når det tages i betragtning, at det anslåede antal heste i Danmark er 175.000, er det arbejdsgruppens vurdering, at den årlige afgang af heste er større, end hvad Fødevarestyrelsens registreringer umiddelbart viser.

2.3. Danske hestes opstaldningsforhold

Der findes kun få undersøgelser af danske hestes opstaldningsforhold. Ingen af disse undersøgelser kan imidlertid anses som repræsentative for en fuldt ud dækkende beskrivelse af forholdene i danske hestehold, men de kan give en vejledende beskrivelse heraf, jf. tabellen nedenfor.

Kilde	År	Antal besætninger	Antal bygninger	Antal heste/ponyer	Hestenes brug
Ph.d.-afhandling, Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole (KVL)	1988/1993	14	20	298	Ridebrug
Dansk Rideforbunds klassifikationsordning ("blåstempling")		84	140	3.182/1.128	Ridebrug
Danmarks JordbrugsForskning, Landskontoret for heste	2001-2002	157	267	1690	56 % avl/ungheste, resten brugsheste
Speciale, Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole (KVL)	2004	Fremgår ikke af undersøgelsen	Fremgår ikke af undersøgelsen	4.854	15 % avl/ungheste, resten brugsheste

Tabel 3. Undersøgelser vedrørende danske hestes opstaldningsforhold samt undersøgelsesgrundlaget.

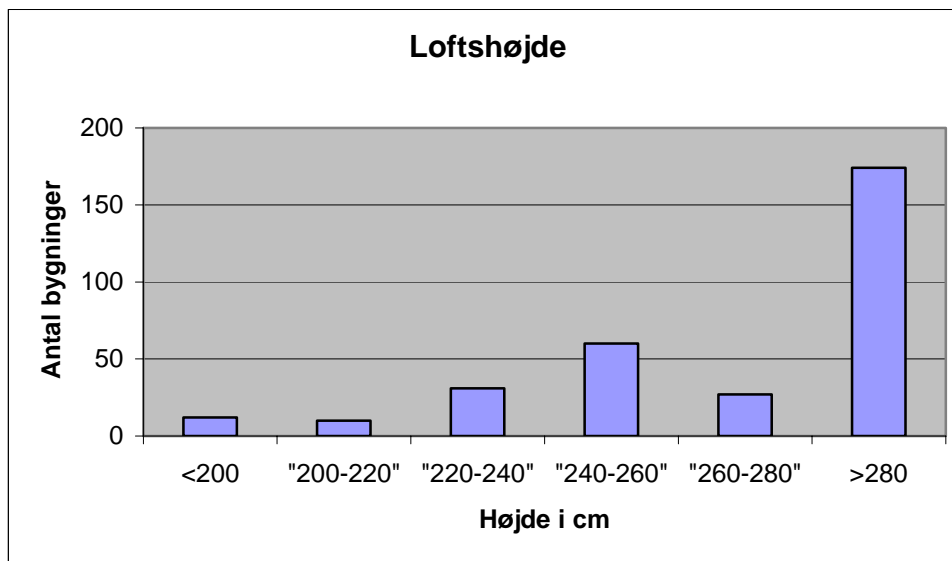
Beskrivelsen i de følgende afsnit er hovedsageligt baseret på disse fire kilder.

2.3.1. Bygninger benyttet til opstaldning af heste

I modsætning til stalde til kvæg og svin er bygninger, der anvendes til opstaldning af heste, sjældent bygget specifikt med opstaldning af heste for øje. Ofte indrettes hestestalde i bygninger, hvor der tidligere har været opstaldet kvæg eller svin, ligesom der også anvendes bygninger, hvor der har været opbevaret foder. På grundlag af de ovennævnte undersøgelser anslås det, at kun ca. 25 % af bygningerne er bygget som egentlige hestestalde. Desuden opstaldes heste - i modsætning til kvæg og svin - ofte i gamle bygninger, og ombygning-/nybygning/frekvensen for hestestalde kan derfor ikke sammenlignes med ombygning-/nybygning/frekvensen for eksempelvis kvæg- og svinehold.

Bygningernes lofthøjde varierer afhængig af, hvilket formål bygningen oprindeligt har været bygget til, og der er således store forskelle i loftshøjden. Navnlig i relation til hestehold er det den laveste loftshøjde, som er mest interessant. Undersøgelser udført af DRF og DJF viste, at knap 10 % af 314 bygninger, der anvendtes til opstaldning af heste, havde en loftshøjde på under 2 meter, mens andre 10 % havde en højde på mellem 2,00 og 2,20 meter.

Generelt er såvel areal som rumfang pr. dyr mindre i stalde, hvor der udelukkende er spiltovsopstaldning, end i stalde med delvis bokse, udelukkende bokse eller løsdrift.

Loftshøjde i 314 bygninger (DRF og DJF)

Vinduesarealet og dermed omfanget af dagslys i stalden vurderes i ca. 1/3 af de undersøgte bygninger at udgøre under 5 % af gulvarealet.

2.3.2. Opstaldningsformer

Heste i Danmark opstaldes i enten spiltov, enkeltboks eller gruppeboks/løsdrift. Det fremgår af de nævnte undersøgelser, at den mest udbredte opstaldningsform er enkeltboks, når det gælder heste, mens flere ponyer primært opstaldes i gruppeboks/løsdrift. Det fremgår også, at opstaldning i spiltov tilsyneladende er mere udbredt på rideskoler end i private besætninger.

Det fremgår af undersøgelserne, at spiltove i bredden varierer mellem 1,10 meter og 1,90 meter for ponyer og mellem 0,95 meter og 2,5 meter for heste. Tilsvarende varierer boksstørrelsen for ponyer mellem 1,2 m² og 17,5 m² og for heste mellem 3,9 m² og 24 m². Disse variationer kan ikke umiddelbart begrundes i forskelle i de opstaldede dyrs størrelse. Derimod har faktorer som tilpasning til de oprindelige bygninger og økonomi formentlig væsentlig betydning for indretningen. Udformningen af boksene har betydning for, om hestene kan se, røre eller snuse til hinanden. En af undersøgelserne behandler dette spørgsmål, og den viser, at langt størsteparten af hestene havde snusekontakt, dvs. at en del af skillevæggen består af tremmer.

I den ældste undersøgelse understreges de dårlige ventilationsforhold i staldene samt manglen på brandslukningsudstyr.

2.3.3. Hestes anvendelse og adgang til motion

Der er mange måder at anvende heste på og mange bevæggrunde for den aktuelle anvendelse af hesten. I hovedtræk kan de danske hestehold og hestens brug opdeles i følgende:

- stutteri- og hingstehold (avl af føl) med hertil knyttede aktiviteter indenfor fremvisning og afprøvning af avlsdyr
- hobbybetonet privat hestehold (skovtursheste, fritidsbrug)
- rideskoleheste
- dressur og springheste (konkurrenceprægede aktiviteter på alle niveauer fra lokalt til internationalt)
- væddeløb (væddeløbsstalde indenfor galop og travsport)
- specialdiscipliner (eksempelvis distanceløb, westernridning, islandsheste etc.)
- køreheste (hobbybetonet, konkurrence og erhvervsmæssigt)
- andet (eksempelvis handicapridning).

Der foreligger ikke oplysninger om, hvor mange heste der indgår i de forskellige kategorier. Hertil kommer, at den enkelte hest også kan figurere i flere kategorier. Eksempelvis vil en varmbloodshoppe til hobbybrug, som får et føl, indgå i både kategorien 'stutteri- og hingstehold' samt 'hobbybetonet privat hestehold'.

Der er i 3 af undersøgelserne redegjort for hestens adgang til fold, hvilket fremgår af tabellen nedenfor. Det bemærkes, at forskellene i undersøgelsernes resultater muligvis kan skyldes forskelligheder i hestens brug og geografisk placering i de forskellige undersøgelser.

Kilde	Antal besætninger	Antal heste/ponyer	Geografisk område	Hestenes brug	Dagligt/flere gange ugentligt på fold	Aldrig på fold
Ph.d.-afhandling, Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole (KVL)	14	298	Storkøbenhavn	ridebrug	44 %	-
Danmarks Jordbrugs-Forskning, Landskontoret for heste	157	1690	Hele landet	56 % avl/ungheste, resten brugsheste	97,1	0,3
Speciale, Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole (KVL)	-	4.854	Hele landet	15 % avl/ungheste, resten brugsheste	94	4

Tabel 4. (Dataudtræk fra 3 danske undersøgelser omhandlende udvalgte hestes opstaldningsforhold)

3. Hestens velfærdsmæssige behov

Dyrs velfærd kan karakteriseres på forskellige måder. I en dækkende velfærdsvurdering bør mindst indgå følgende 3 aspekter i vurderingen af velfærd: Vurdering af 1) dyrets miljø, 2) dyrets biologiske funktion og 3) dyrets subjektive oplevelse. Disse tre aspekter indgår i den nu almindeligt accepterede opfattelse af "et godt dyreliv", de såkaldte "Five Freedoms". Disse blev oprindeligt formuleret i 1965 af Brambell-komiteen, men er efterfølgende løbende blevet revideret af det britiske Farm Animal Welfare Council. Ifølge de fem friheder har alle dyr ret til:

- Freedom from thirst, hunger and malnutrition
- Freedom from discomfort
- Freedom from pain, injury and disease
- Freedom to express normal behavior
- Freedom from fear and distress

Disse fem regler udgør i dag et naturligt udgangspunkt for forståelsen af velfærd for husdyr og anvendes i guidelines og regler for dyrevelfærd i Europa. Reglerne er således udmøntet i de generelle regler i dyreværnslovens §§ 1-3.

3.1. Hestens miljø

Ofte transporteres hesten meget rundt i forbindelse med avl, til konkurrencer og dermed nye omgivelser og kontakt til mange forskellige artsfæller, hvilket stiller særlige krav til hestens fysik og psyke samt til pasningen af hesten. Hvis hesten skal trives, skal den derfor have et miljø, som dækker dens velfærdsmæssige behov. Hesten er et stort dyr, som kræver plads, lys og luft, og den har det bedst med at kunne bevæge sig frit med artsfæller på store arealer.

Mange mener, at det rigtige miljø for hesten må være vildhestens naturlige miljø, men alle dyr tilpasses det miljø, som de befinder sig i. Hesten har været domesticeret i mere end 6000 år, og gennem tiderne er den med eller uden overlæg blevet selekteret for dens evne til at tilpasse sig det menneskeskabte miljø. Derfor er det ikke muligt i alle detaljer at drage direkte paralleller mellem den vilde hests miljø og tamhestens krav til miljø.

Nogle miljømæssige behov synes stærkere end andre. F.eks. vil heste danne sociale grupper, de vil bruge det meste af deres tid på græsning, og de vil flygte fra situationer, der opfattes truende. Mens vildtlevende heste vil forsøge at undgå mennesker, vil tamhesten - korrekt behandlet - have tillid til mennesker og kunne associere belønninger som eksempelvis fodring hermed. Endelig vil hestens naturlige miljø af og til bevirke, at den udsættes for sult, tørst, fejlernæring, frygt, smerte mv., dvs. negative oplevelser, som helt kan undgås i det menneskeskabte miljø. Omvendt kan den lette adgang til foder og husly berøve tamhesten nogle af de miljømæssige valgmuligheder, den ellers ville have.

Disse afvejninger af betydningen af hestens miljø søges beskrevet i de følgende afsnit og indgår i arbejdsgruppens forslag til mindstekrav vedrørende opstaldning, adgang til fold, forebyggelse af adfærdsforstyrrelser mv.

3.2. Hestens biologiske funktion

Velfærd betragtes af mange hesteejere, landmænd, dyrlæger, ryttere mv. som direkte relateret til, om hesten er normal, rask eller "sund". Dette kriterium kan dog ikke stå alene som velfærdskriterium, men der er imidlertid god grund til, at det indgår i en velfærdsbetragtning ud fra de kriterier, der er beskrevet i "de fem friheder": En hest skal beskyttes mod sygdom, beskadigelse, fejlernæring og andre forstyrrelser i dens normale biologiske funktion.

Hestens biologiske funktion er samtidig meget let at måle objektivt gennem måling af eksempelvis vækst, foderindtag, temperatur, dødelighed osv. Brugen af hesten i præstationssammenhæng er således knyttet tæt sammen med hestens helbred, men fokus på hestens præstation kan samtidig komme til at overskygge fokus på hestens velfærd, hvilket der er eksempler på i forbindelse med træning af ungheste, doping og konkurrenceforhold i øvrigt.

3.3. Hestens oplevelse

Medens de to foregående afsnit er relativt konkrete, er det langt mere vanskeligt at bedømme, om hesten er "tilfreds" med sit hesteliv. På trods af, at en hests primære behov er dækket, kan hesten være frustreret alligevel. De fleste velfærdsforskere mener, at et dyrs subjektive opfattelse er et vigtigt element i en velfærdsvurdering, men der er samtidig også enighed om, at sådanne overvejelser ikke kan stå alene. Det er ganske vanskelige forhold at vurdere. For eksempel har en hest, der får dækket sit fysiologiske behov for foder på stald, alligevel stor motivation for at græsse hele dagen. Der er således grund til at tro, at hesten trives bedre, hvis den får dækket (en del af) sit foderbehov på fold. Generelt må det lægges til grund, at hesten trives bedre, jo mere af dens normale adfærd, den har mulighed for at udøve.

På nuværende tidspunkt foreligger der ikke meget forskning angående hestes præferencer og subjektive oplevelser. Rapporten er derfor flere steder baseret på almene praktiske erfaringer fra forskellige hestehold.

I kapitel III, afsnit 1 gennemgås dyreværnslovens grundlæggende bestemmelser til behandling af hesten.

I rapporten har arbejdsgruppen grundlæggende fastlagt hestens velfærdsmæssige behov ud fra en fortolkning af dyreværnslovens §§ 1-3 og de ovennævnte fem friheder. Disse meget væsentlige velfærdsmæssige behov er således indfortolket ved udformningen af forslag til mindstekrav vedrørende opstaldning, adgang til fold, forebyggelse af adfærdsforstyrrelser mv.

III Gældende ret

Som afgrænset i kommissoriet behandler nærværende rapport hestevelfærd ved hold af hest, men ikke forhold for heste, der opholder sig på samlesteder (markeder), eller forhold for heste under transport. Det bemærkes herved, at disse forhold er reguleret af henholdsvis bekendtgørelse nr. 674 af 14. juli 2003 om beskyttelse af dyr på samlesteder og andre samlinger af dyr, som ændret ved bekendtgørelse nr. 375 af 24. maj 2005, og bekendtgørelse nr. 201 af 16. april 1993 om beskyttelse af dyr under transport med senere ændringer og bekendtgørelse nr. 208 af 17. juni 1964 om transport af dyr med senere ændringer.

Hestevelfærd er på national plan først og fremmest reguleret i dyreværnsloven og i regler udstedt i medfør heraf. Der findes herudover EU-regler, ligesom der i Europarådsregi er udarbejdet konventioner om behandling af dyr, som også kan være relevante for hold af heste.

1. Dyreværnsloven mv.

1.1. Generelle bestemmelser i dyreværnsloven af relevans ved hestehold

Dyreværnsloven (lovbekendtgørelse nr. 344 af 13. maj 2005) indeholder generelle regler om behandling af dyr i Danmark. Loven indeholder ikke specielle regler om heste.

Lovens generelle bestemmelser i §§ 1 og 2 om forsvarlig og omsorgsfuld behandling af dyr og dyreværnslovens § 3 om opholdsrum mv. finder imidlertid anvendelse på alle typer af dyrehold mv. Endvidere finder dyreværnslovens § 18, der stiller krav om politiets tilladelse til erhvervmæssig handel med og opdræt af dyr, drift af dyrepensioner og dyreinternater samt formidling af dyr, anvendelse.

Efter dyreværnslovens § 1 skal dyr behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe. Enhver, der holder dyr, skal ifølge lovens § 2 sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

For så vidt angår rum eller arealer, hvor dyr holdes, hedder det i dyreværnslovens § 3, at rum og arealer skal indrettes på en sådan måde, at dyrenes behov tilgodeses. Det skal herunder sik-

res, at dyr har den fornødne bevægelsesfrihed, også under optagelse af foder og drikke og ved hvile. Dyr skal endvidere sikres mod vej og vind i overensstemmelse med deres behov.

Efter dyreværnslovens § 3, stk. 3, skal enhver, der holder dyr, endvidere sørge for, at dyret tilses mindst en gang om dagen. Dette gælder dog ikke fritgående dyr på græs eller lignende, som derimod skal tilses jævnligt. Derudover følger det af § 3, stk. 4, at enhver, der erhvervsmæssigt holder dyr, skal sørge for, at dyreholdet tilses af en dyrlæge mindst én gang årligt. Justitsministeren kan dog undtage visse mindre husdyrbrug fra dette krav. Justitsministeren har ikke udnyttet denne bemyndigelse.

Efter dyreværnslovens § 18, stk. 1, må erhvervsmæssig handel med og opdræt af dyr, drift af dyrepensioner og dyreinternater og formidling af dyr kun drives med politimesterens (politidirektørens) tilladelse. Tilladelsen skal angive, hvilke dyr den omfatter og kan tilbagekaldes, når særlige forhold taler derfor. Efter dyreværnslovens § 18, stk. 4, finder kravet om tilladelse imidlertid ikke anvendelse på handel med og opdræt af dyr til landbrugsformål.

Efter forarbejderne til bestemmelsen gælder kravet om tilladelse til drift af bl.a. dyrepensioner, uanset om driften er af erhvervsmæssig karakter. Således må rideskoler, herunder med opdræt og/eller pension, og hestepensioner vurderes at være omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde, herunder af kravet om tilladelse. Det samme gælder som udgangspunkt hestehandlere, bortset fra hestehandlere som udelukkende handler med heste til landbrugsformål, jf. dyreværnslovens § 18, stk. 4.

Efter arbejdsgruppens oplysninger behandler politiet sjældent ansøgninger om tilladelse til rideskoler, hestepensioner, hestehandlere mv. i henhold til dyreværnslovens § 18, stk. 1, hvilket umiddelbart kan skyldes, at politiet ikke har kendskab til bestemmelsen og ikke besidder de nødvendige værktøjer til at meddele tilladelse. I den forbindelse er det arbejdsgruppens opfattelse, at hestefolk generelt ikke har kendskab til bestemmelsen, hvilket kan forklare, hvorfor de ikke henvender sig til politiet og anmoder om en tilladelse til drift. Der henvises i den forbindelse til gennemgangen under afsnit 1.2 nedenfor vedrørende Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1022 af 12. december 2002 om erhvervsmæssig handel med dyr med senere ændring.

1.2. Bemyndigelsesbestemmelser i dyreværnsloven, herunder udarbejdede bekendtgørelser af relevans ved hestehold

Ud over de ovennævnte udtrykkelige – men meget generelt affattede – lovbestemmelser indeholder dyreværnsloven også en del bemyndigelsesbestemmelser, som giver justitsministeren

mulighed for administrativt at fastsætte uddybende regler om hold af dyr. Bemyndigelserne har ikke være udnyttet til administrativt at fastsætte særskilte regler om hold af heste, men nogle generelle forskrifter er også relevante for hold af heste.

Efter dyreværnslovens § 3, stk. 5, kan justitsministeren fastsætte regler om hold af dyr på steder, hvor ejeren eller den, der fører tilsyn med dyret, ikke bor. Justitsministeren har ikke udnyttet disse bemyndigelsesbestemmelser til at fastsætte særlige krav vedrørende hestehold.

Ifølge dyreværnslovens § 4, stk. 1, kan justitsministeren fastsætte regler om dyrs opholdsarealer og opholdsrum og inventaret heri. Såfremt reglerne vedrører dyr i landbruget, og reglerne ikke beror på en forpligtelse af international karakter, kan ministeren dog kun fastsætte regler efter § 4, stk. 1, når reglerne er af mindre indgribende betydning, jf. § 4, stk. 2. Hvis reglerne er af mere indgribende betydning, skal ministeren i stedet fremsætte lovforslag herom.

Med hjemmel i bl.a. dyreværnslovens §§ 4 og 4 a har justitsministeren udstedt en generel *bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr* (bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000). Bekendtgørelsen indeholder primært bestemmelser, der gennemfører Rådets direktiv om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål (Rådets direktiv 98/58/EF).

Bekendtgørelsen finder ifølge § 1 anvendelse på hold af landbrugsdyr. Herved forstås ifølge bekendtgørelsens § 2 "hvirveldyr [...] som holdes med henblik på produktion af fødevarer, uld, skind eller pels eller med henblik på andre landbrugsmæssige formål". Det kan give anledning til tvivl, i hvilket omfang hestehold er omfattet af reglerne i bekendtgørelsen, men det må konkluderes, at i hvert fald en væsentlig del af hestehold i Danmark i dag må antages at være undtaget fra bekendtgørelsens anvendelsesområde. Der er derfor ikke løbende henvist til bekendtgørelsens regler under afsnittene om gældende ret nedenfor.

Bekendtgørelsen indeholder forskellige minimumskrav, der altid skal være opfyldt ved hold af landbrugsdyr, medmindre strengere krav er fastsat i anden lovgivning. Det drejer sig f.eks. om minimumskrav til personale, tilsyn, rum og bygninger til husning af dyr, automatiseret eller mekanisk udstyr samt vand, foder og andre stoffer.

I henhold til dyreværnslovens § 14, stk. 4, kan ministeren bestemme, at visse typer indgreb kun må foretages af en dyrlæge eller andet særligt uddannet personale.

Justitsministeren har med hjemmel i bl.a. dyreværnslovens § 14, stk. 2 og 3, der indeholder hjemmel til at fastsætte nærmere regler om operative og lignende indgreb, herunder om beskæ-

ring af klove og hove, udstedt *bekendtgørelse om halekupering og kastration af dyr* (bekendtgørelse nr. 324 af 6. maj 2003, som ændret ved bekendtgørelse nr. 823 af 24. august 2005).

Efter dyreværnslovens § 18, stk. 1, 1. pkt., må erhvervsmæssig handel med og opdræt af dyr kun drives med politimesterens (politidirektørens) tilladelse. Dyreværnslovens § 18, stk. 2 indeholder hjemmel til at fastsætte særlige regler for erhvervsmæssig handel med og opdræt af dyr, dyrepensioner, dyreinternater og formidling af dyr vedrørende indretning, drift, herunder om krav, der kan stilles til personalet, og om tilsyn. Justitsministeren har med hjemmel i denne bekendtgørelse udstedt *bekendtgørelse om erhvervsmæssig handel med dyr* (bekendtgørelse nr. 1022 af 12. december 2002, som ændret ved bekendtgørelse nr. 1499 af 20. december 2004).

Bekendtgørelsen omfatter hold af dyr som led i erhvervsmæssig handel med dyr fra eller uden fast forretningssted, der efter dyreværnslovens § 18, stk. 1, 1. pkt., kun må drives med politimesterens (politidirektørens) tilladelse. Bekendtgørelsen finder anvendelse på hestehandlere med undtagelse af handel med heste til landbrugsformål, jf. dyreværnslovens § 18, stk. 4. Efter arbejdsgruppens oplysninger udsteder politiet i praksis dog meget sjældent tilladelser til hestehandlere efter denne bekendtgørelse. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne under afsnit 1.1 ovenfor om dyreværnslovens § 18, stk. 1.

Endelig kan justitsministeren efter dyreværnslovens § 24 a efter forhandling med ministeren for familie- og forbrugeranliggender fastsætte regler om, at ansatte dyrlæger i fødevareregionerne og i Fødevarestyrelsen og privatpraktiserende dyrlæger, der er bemyndiget hertil af Fødevarestyrelsen, kan foretage kontrol til beskyttelse af dyrs velfærd.

Med hjemmel i denne bestemmelse har justitsministeren udstedt bekendtgørelse om stikprøvekontrol af landbrugsdyr og heste, som ikke holdes med henblik på landbrugsmæssige formål (bekendtgørelse nr. 1197 af 19. december 2003), som bl.a. foreskriver, at fødevareregionerne skal udføre stikprøvekontrol af hestes velfærd i mindst 5 procent af alle besætninger med mindst 10 heste. Kontrollen skal omfatte alle heste, herunder såvel heste, der holdes til landbrugsmæssige formål, som heste, der holdes som hobby, på rideskole mv. Kontrollen gennemføres uanmeldt, og udpegning til kontrol skal tillige i størst muligt omfang være baseret på risikoparametre. Udpegning til kontrol sker centralt i Fødevarestyrelsen, og kontrollen gennemføres af embedsdyrlæger ansat ved fødevareregionerne. Kontrollen foregår for så vidt angår heste, der holdes til landbrugsmæssige formål, på grundlag af bestemmelserne i bekendtgørelsen om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, og for de øvrige hestes vedkommende på grundlag af dyreværnslovens generelle bestemmelser.

Indtil der er etableret et system til central registrering af alle heste, jf. kapitel II, afsnit 2.1, udgør udpegning af hestehold til kontrol en særlig udfordring. Fødevarestyrelsen har på nuværende tidspunkt ikke adgang til oplysninger om hesteholdenes størrelse og lokalisering, og styrelsen har således ikke umiddelbart haft adgang til data, der kunne danne grundlag for udpegning af de hestehold, der skal kontrolleres. Hesteavls- og hestesportsorganisationer har imidlertid velvilligt stillet oplysninger til rådighed om de hestehold med mere end 10 heste, der er registreret i deres regi. Disse hestehold udgør efter Fødevarestyrelsens vurdering ca. 50 % af samtlige hestehold med mere end 10 heste, og styrelsen har på baggrund af data modtaget fra organisationerne udpeget 135 hestehold til kontrol i 2004. Derudover er hver af de 10 fødevareregioner blevet instrueret om selv at lokalisere 14 hestehold, herunder alle kendte hestehandlere til kontrol i 2004. Ved regionernes egen udpegning skal lægges til grund, at hesteholdene ikke forventes at være registreret i regi af en hesteavls- eller hestesportsorganisation. Resultatet af kontrollen af dyrevelfærden i hestebesætninger 2004 har givet anledning til 21 indskærpelser i relation til optegnelser vedrørende antal døde dyr og medicinforbrug, 3 indskærpelser for optegnelser ej opbevaret i 3 år, 3 indskærpelser for manglende bevægelsesfrihed samt 2 indskærpelser for, at behov for foder og vand ikke var dækket. Endelig er der i 1 tilfælde sket anmeldelse til politiet for, at syge og tilskadekomne dyr ikke var passet forsvarligt.

2. Europarådet

Danmark har den 5. december 1979 ratificeret *den europæiske konvention af 10. marts 1976 om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål*. Konventionen gælder for alle dyr, der opdrættes med henblik på fødevarer, uld, skind, pels eller andre landbrugsformål.

Konventionen indeholder en række overordnede principper for behandlingen af dyrene, bl.a. i relation til husning, fodring, vanding, pasning, bevægelsesfrihed, belysning, temperatur, tilsyn mv. Alle disse faktorer skal opfylde dyrenes fysiologiske og etologiske behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

Konventionen er gennemført i dansk ret ved de generelle bestemmelser i dyreværnsloven og ved Justitsministeriets bekendtgørelse om mindstekrav med hensyn til beskyttelse af landbrugsdyr.

3. EU-regler

I EU-regi er der udstedt *Rådets direktiv 98/58/EF af 20. juli 1998 om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål*. Direktivet bygger på Europarådets konvention af 10. marts 1976

om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål. Direktivet er gennemført i dansk ret ved Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000 om mindstekrav ved beskyttelse af landbrugsdyr, jf. afsnit 1.2 ovenfor.

4. Udenlandsk ret

I sit arbejde har arbejdsgruppen bl.a. inddraget forskrifter om velferd for hest (Norge, FOR-2005-06-02-505); Statens Jordbruksverks föreskrifter om djurhållning inom lantbruket m.m. (Sverige, SFVFS 2003:6) og För friska och välmående hästar (Jord- och Skogsbruksministeriet, 1999, Finland).

5. Danske og udenlandske anbefalinger

Der er udarbejdet forskellige anbefalinger om hold af heste i forskellige regi.

I sit arbejde har arbejdsgruppen særligt inddraget Danmarks JordbrugsForsknings rapport nr. 39, juni 2002, opstaldning og hold af heste, danske anbefalinger, som samlet redegør for den nyeste videnskabelige forskning vedrørende heste.

Arbejdsgruppen har desuden bl.a. inddraget udkast til retningslinier for hold af heste (Statens Dyrehelsestilsyn, Norge); Equine Industry Welfare Guidelines, Compendium for Horses, Ponies and Donkeys (Storbritannien); Code of Recommendations and Minimum Standards for the Welfare of Horses (New Zealand); Code of Practice for the Welfare of Horses (England); Haltung von Pferden, Ponys, Eseln, Maultieren und Mauleseln (Bundesamt für Veterinärwesen, Tyskland); Code of Practice for the Welfare of Horses (Australien) og Statens Jordbruksverks allmänna råd (1994:2) i anslutning til djurskyddslagen (Jordbruksverket, Sverige).

IV Hold af heste

1. Kontakt til artsfæller

1.1. Indledende bemærkninger

Hesten er et flokdyr, som under naturlige forhold lever i grupper med tæt kontakt til artsfæller. Derved opnår hesten en række fordele i forbindelse med fødesøgning, reproduktion, opdagelse og undgåelse af rovdyr, som gør det hensigtsmæssigt for alle heste at blive i flokken. Hesten er ofte utryg og nervøs ved at være alene og befinder sig bedst, når den kan se og røre andre artsfæller. Danmarks JordbrugsForsknings rapport anbefaler derfor, at der altid bør være mere end én hest på en ejendom.

Flere undersøgelser peger på, at frekvensen af adfærdsforstyrrelser og aggressiv adfærd nedsættes, når hesten har social kontakt med andre heste. Desuden viser heste, som i en periode har været afskåret fra kontakt med andre heste, en øget frekvens af berøring med artsfæller. Social kontakt med mulighed for berøring med artsfæller er således et adfærdsmæssigt behov hos heste, og mangel på social kontakt er formentlig en af de vigtigste stressfaktorer ved hold af heste.

Hestens behov for social kontakt med artsfæller har således betydning for de krav, der må stilles til opstaldningen, jf. nedenfor kapitel IV, afsnit 3, idet forekomsten af uønsket adfærd påvirkes af opstaldningsmåde. Frygten for skadelige konsekvenser af aggressiv adfærd er en vigtig årsag til, at heste opstaldes og kommer på fold enkeltvis. Forsøg tyder dog på, at gruppeopstaldede heste har en mindre aggressiv adfærd mod artsfæller og mennesker end heste, som holdes enkeltvis.

Efter arbejdsgruppens opfattelse kan social kontakt dels bestå i at høre, se og røre artsfæller (eks. over skillevæg), dels i fuld kontakt med artsfæller ved eksempelvis gruppeopstaldning. Denne definition af ”social kontakt” er lagt til grund i de følgende afsnit.

Især i opdrætningsperioden er social kontakt til artsfæller vigtig. Det er her den sociale adfærd udvikles, jf. kapitel IV, afsnit 7.3.1.

1.1.1. Individafstand

Hestens individafstand kan deles i et fysisk rum og et socialt rum. Ved det fysiske rum forstås den plads, dyret har behov for at bevæge sig, f.eks. lægge, rejse og strække sig. Hestens fysiske rum har således betydning for størrelsen og udformningen af hestens opstaldningsfaciliteter.

Det sociale rum er den mindste afstand, hesten typisk søger at holde til artsfæller. Da heste orienterer sig gennem sanseindtryk via øjne, ører og næsebor, afgrænses deres 'personlige' mindsteafstand til andre individer af en cirkel rundt om hovedet. En hests individafstand - og dermed den mindste afstand til en anden hest - estimeres derfor som afstanden fra hestens hoved til det nærmeste punkt på kroppen af et andet individ. Afstanden afhænger af det enkelte dyr, men heste, der opholder sig inden for en hestelængdes afstand (ca. 2 m), kan uden at flytte sig nå hinanden med f.eks. bid eller spark, og hestene er derfor nødt til at være særligt opmærksomme på hinandens signaler. Overskrides mindsteafstanden, kan det resultere i enten undvigelse eller aggressiv adfærd, og det er sædvanligvis kun heste, som kender hinanden godt, der opholder sig indenfor hinandens sociale rum.

Individafstanden afhænger af hestens alder, idet føl og plage typisk ikke reagerer på overskridelse af det sociale rum, og i hvilesituationer kan de lægge sig helt tæt sammen. Opstaldningsfaciliteter, der tvinger heste tættere sammen, end det sociale rum ellers tillader, kan være medvirkende til øget aggression, særligt når en hest ikke har mulighed for at undvige og derfor er nød til at forsvare sig. Ved introduktion af nye individer i en gruppe er det således vigtigt, at hestene har rigelig plads, idet den eksisterende gruppe typisk vil forsøge at jage og holde det nye medlem udenfor, indtil den nye rangorden etableres.

I sociale situationer, eks. ved social hudpleje, er der ingen afstand mellem hestene, ligesom hvilende heste kan stå meget tæt, særligt hvis de generes af insekter. Heste har typisk en eller to foretrukne partnere, som de oftest opholder sig i nærheden af. Hestens opstaldningsforhold kan desuden påvirke den sociale struktur, idet heste, der har adgang til fuld fysisk kontakt i stalden (gruppeopstaldning), ofte er hinandens nærmeste naboer på fold, mens enkeltopstaldede heste, hvis kontakt begrænses af de fysiske rammer, ikke viser samme sociale tilknytning.

1.1.2. Rangorden og rangkriterier

I alle hestegrupper dannes en social rangorden (hierarki), hvor hvert individ indtager en plads i flokken. Hierarkiet bygger på dominansforholdene, som kan bestemmes af den enkelte hests

alder, størrelse, temperament, reproduktionsstatus (brunst, hoppe med føl), aggressionsniveau, erfaring og tid i gruppen. Hierarkiet er ofte lineært i mindre grupper, dvs. hest A rangerer højere end hest B, som rangerer højere end hest C. I større grupper er det ofte kun muligt at definere nogle højt og nogle lavt rangerende individer. Rangordenen mellem hestene reetableres, hver gang en hest trækkes ind i flokken. Det gælder uanset, om det er en hest, som flokken ikke kender, eller en hest, som blot har været væk fra flokken i et kortere tidsrum.

En stabil gruppe vil udvise mindre aggression, fordi hestene kender hinandens svagheder og styrker, og fordi hestene ikke kæmper indbyrdes, hver gang de får adgang til en begrænset ressource. En lavt rangerende hest accepterer, at andre heste har første prioritet til ressourcen, og på den måde undgår den en konflikt, som den formentlig ville tabe alligevel. Hierarkisystemet betyder imidlertid også, at introduktion af nye gruppemedlemmer gør hestene mere aggressive, indtil den nye rangorden er etableret, og ustabilitet i form af hyppige udskiftninger er stressende for heste.

Fra forskningsmæssige side peges således på, at en hest ikke bør fratages den sociale kontakt med andre heste, da det er naturligt for heste at indgå i et hierarki, hvor de lavest rangerende heste bliver sat på plads af højere rangerende heste. Heste bør holdes sammen på trods af risikoen for, at hestene forvolder skade på hinanden, da risikoen for at påføre (og få) skader må anses for at være en naturlig del af adfærden mellem heste. Dog bør boks og fold indrettes således, at denne risiko minimeres, mens den sociale kontakt til artsfæller opretholdes.

1.1.3. Aggressiv adfærd

Som alle flokdyr har hesten en veludviklet social adfærd, dels aggressiv, dels venskabelig. Direkte aggressive, kropslige kontakter opstår primært i forbindelse med etablering af rangorden mellem ukendte heste. Det sker kun sjældent, at heste går i direkte fysisk kamp med hinanden, idet en underlegen hest hurtigt trækker sig tilbage, hvilket er en fordel for begge parter. På den måde undgår den svageste hest at bruge energi på en kamp, den alligevel ville tabe, ligesom risikoen for skader på begge parter minimeres.

Hvor heste er gruppeopstaldede med begrænset plads, kan en lavere rangerende hest være forhindret i undvigelse og dermed være tvunget til at forsvare sig. Ved introduktion af nye individer i en gruppe er pladsmangel og uhensigtsmæssig indretning af staldfaciliteter derfor ofte medvirkende til øget aggression. Undersøgelser ved Danmarks JordbrugsForskning har vist, at heste, der som følge af enkeltopstaldning ikke er vant til at være sammen med andre heste, reagerer voldsommere ved mødet med ukendte heste, end heste der pga. gruppeopstaldning er

vant til at være sammen med andre. Når først rangordenen er etableret, er trusler hyppigst forekommende, og dette udgør op mod 80 % af alle aggressive interaktioner.

1.1.4. Venskabelig adfærd

Social hudpleje og - for så vidt angår ungheste - leg spiller en vigtig rolle i hestens sociale liv. Den sociale hudpleje spiller imidlertid også en vigtig rolle i forbindelse med styrkelse af tilknytningen mellem heste. Undersøgelser ved Danmarks JordbrugsForskning har vist, at heste, som i en periode ikke har haft kontakt med andre heste, viser en forhøjet hyppighed af social hudplejeadfærd, når de igen får mulighed herfor. Heste har således en medfødt trang til at udføre social hudplejeadfærd, og deres velfærd er derfor forringet, hvis de opstaldes i systemer, hvor adfærden hindres.

1.2. Gældende ret

Der er ikke i dyreværnsloven eller forskrifter efter denne fastsat særlige regler om kontakt til artsfæller.

1.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at mange opstaldere og sætter heste på fold enkeltvis bl.a. grundet frygten for aggressiv adfærd og deraf følgende skader mellem flere heste. Årsagen hertil kan desuden være økonomiske hensyn forbundet med anskaffelse og særligt forplejning af flere heste.

Hold af kun én hest kan efter arbejdsgruppens opfattelse endvidere skyldes, at hesteejere ikke besidder den fornødne viden om hesten, herunder navnlig om nødvendigheden af kontakt til artsfæller. Hesten kan således ikke sammenlignes med en hund, der kan indgå i en familie og knytte sig til mennesker, således at den får tilstrækkelig social kontakt i sit samvær med mennesker frem for med artsfæller. Hesten knytter sig ikke på samme måde som eksempelvis en hund til mennesker, og samværet med mennesker kan således ikke erstatte hestens behov for kontakt til artsfæller. Kontakt til andre dyr er heller ikke tilstrækkeligt for hesten.

Arbejdsgruppen finder på baggrund af det nedenfor i kapitel IV, afsnit 2.1 anførte at kunne lægge til grund, at social kontakt med artsfæller er særdeles væsentlig for hestens velfærd. Det må efter arbejdsgruppens opfattelse lægges til grund, at efter en periode uden social kontakt til

artsfæller søger hesten i højere grad kontakt til andre, samt at hyppigheden af stereotype adfærdsforstyrrelser og aggressiv adfærd mindskes ved social kontakt med artsfæller.

Arbejdsgruppen finder derfor, at der skal indføres et krav om, at et hestehold minimum skal bestå af to heste på ejendommen. Arbejdsgruppen er opmærksom på, at visse hestehold alene består af én hest, og at et krav om hold af minimum to heste vil kunne være byrdefuldt for disse hesteejere. Hensynet til hestens velfærd er dog på dette punkt så tungtvejende, at arbejdsgruppen trods dette finder, at det skal være et krav, at et hestehold minimum skal bestå af to heste på ejendommen.

Der henvises til § 5 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

1.3.1. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedrørende kontakt til artsfæller

Ud over kravet om, at et hestehold mindst skal bestå af to heste, skal arbejdsgruppen generelt anbefale, at hesten altid bør have social kontakt – forstået som at kunne se, høre, røre artsfæller (eks. over/gennem skillevæg) og at have fuld kontakt med artsfæller ved eksempelvis gruppeopstaldning eller på fold - med mindst en anden hest under opstaldningen. Hesten bør kunne fungere socialt sammen med artsfæller på fold og ved opstaldning. Den sociale kontakt bør efter arbejdsgruppens opfattelse ideelt set bestå i fuld kontakt med artsfæller. Der henvises til kapitel IV, afsnit 3 om opstaldning; indretning af stald, inventar mv. nedenfor.

2. Forebyggelse af adfærdsforstyrrelser

2.1. Indledende bemærkninger

Hesten lever i dag under forhold og vilkår, som adskiller sig væsentligt fra de forhold, som hesten lever under i naturen. Dette indebærer, at hesten kan udvikle en adfærd, som adskiller sig fra hestens normale adfærd. Unormal adfærd er således adfærdsformer, som ikke findes hos den vildtlevende hest, eller som optræder hyppigere end hos den vildtlevende hest.

Ved unormal adfærd forstås typisk stereotypier, dvs. en tillært adfærd der udføres hyppigt og ensartet tilsyneladende uden funktion, eksempelvis krybbebidning, vindslugning, tungerule, vævning og boksvandring. Unormal adfærd kan desuden bestå i en normal adfærd, der forekommer for hyppigt eller for voldsomt, f.eks. aggressiv adfærd eller skadevoldende bid på sig selv.

Det bemærkes, at unormal adfærd hos hesten ikke er det samme som uønsket adfærd. Ved uønsket adfærd forstås en adfærd, der skyldes fejl og/eller mangler i hestens opdragelse, eksempelvis stejlen under rytter, modvilje mod hovbeskæring og at blive læsset i og have ophold i trailer, i modsætning til unormal adfærd betinget af forkerte levevilkår.

Unormal adfærd forekommer ikke hos vildtlevende heste, idet årsagen til en unormal adfærd hos hesten skyldes de forhold, som hesten lever under, eller den måde, som hesten behandles på. Udviser en hest unormal adfærd, er det således ofte udtryk for, at hesten har en forringet velfærd eller ikke er i harmoni med omgivelserne. Årsagen kan bl.a. være hestens fysiske rammer, herunder opstaldningsmiljø og fodring, eller hestens psykiske rammer, f.eks. manglende kontakt til artsfæller eller forkert brug eller afstraffelse. Nogle heste er dog mere følsomme end andre og er derfor mere tilbøjelige til at udvikle en unormal adfærd. Der er således en vis sandsynlighed for, at et føl arver hoppens stressfølsomhed, således at føllet ligeledes kan udvise en unormal adfærd, hvis det anbringes i samme miljø som moderen. En hest med stereotyp adfærd kan dog ikke "smitte" artsfæller, men hesten kan ved sin adfærd skabe en sådan uro blandt sine artsfæller, at andre følsomme heste ligeledes vil udvikle en stereotyp adfærd.

Henset til, at udviklingen af unormal adfærd hos hesten skyldes de forhold og den måde, som mennesket behandler hesten på, er det således muligt at hindre unormal adfærd hos hesten ved at stimulere hesten optimalt såvel fysisk som psykisk. Målet er således at give hesten forhold og vilkår, som i videst mulige omfang tilgodeser hestens naturlige behov, herunder i forbindelse med opstaldning, fodring, kontakt til artsfæller og adgang til fold. Har hesten udviklet en unormal adfærd, kan adfærden ofte fjernes eller mindskes, hvis hestens forhold forbedres.

2.2. Gældende ret

Gældende ret indeholder ikke specifikke bestemmelser om forebyggelse af adfærdsforstyrrelser. Det skal dog bemærkes, at adfærdsforstyrrelser hos heste ofte kan være forårsaget af overtrædelse af gældende bestemmelser i dyreværnsloven.

2.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Det må lægges til grund, at unormal adfærd hos hesten skyldes de forhold, som hesten lever under, og den måde, som hesten behandles på. Det er således arbejdsgruppens opfattelse, at det i videst mulige opfang skal sikres, at hesten lever under forhold, som tilgodeser hestens velfærdsmæssige behov. Arbejdsgruppens krav og anbefalinger vedrørende hestens velfærdsmæssige behov fremgår af de følgende kapitler i nærværende rapport. Iagttagelse og overholder

hesteejeren således de i rapporten samlede opstillede krav og anbefalinger, vil hesten grundlæggende blive holdt under forhold, som tilgodeser hestens velfærdsmæssige behov, og dermed forebygges mod udvikling af adfærdsforstyrrelser hos hesten. Arbejdsgruppen skal i den forbindelse påpege, at hestens velfærd totalt set højnes, hvis samtlige mindstekrav og anbefalinger i rapporten efterkommes. Det er således i velfærdsmæssigt henseende ikke tilstrækkeligt, at alene nogle krav og anbefalinger efterleves.

3. Opstaldning; indretning af stald, inventar mv.

3.1. Indledende bemærkninger

De mest udbredte *opstaldningsformer* for hesten i Danmark er individuel opstaldning i boks eller spiltov. I de senere år er det dog blevet mere almindeligt med gruppeopstaldning, evt. med adgang til udeareal (løsdrift).

Ved opstaldning i *boks* går hesten typisk løs i en boks på ca. 3-10 m². Boksen er forneden afgrænset af massive vægge og foroven ofte forsynet med tremmer.

Ved opstaldning i *spiltov* er hesten opbundet mod en væg i en bås. Båsen afgrænses typisk af en skillevæg eller bom langs hestens sider og er åben bag hesten ud mod staldgangen. Et spiltov til en stor hest er typisk ca. 4 m². Opstaldning i spiltov er en traditionel måde at opstalde hesten på og er mindre arbejdskrævende end for eksempel opstaldning i boks, f.eks. hvad angår mandskabstimer til udmugning. Derudover er opstaldning i spiltov mindre pladskrævende og kan dermed være billigere. Af samme grund ses det ofte på rideskoler, at rideskolens egne heste står i spiltov, mens heste i pension står i boks. Opstaldning i spiltov er endvidere mindre ressourcekrævende end opstaldning i boks, hvad angår strøelsesforbrug. Spiltov er desuden traditionelt brugt til at lære hesten at stå bundet og som fortræning til at gå for vogn.

Gruppeopstaldning, eventuelt med adgang til udeareal (løsdrift) er de senere år blevet mere udbredt. Ved gruppeopstaldning har hestene adgang til fuld kontakt med artsfæller. Det er en opstaldningsform, der ofte er mindre investeringskrævende. Endvidere indrettes gruppeopstaldning ofte i uisolerede bygninger, ligesom der anvendes mindre strøelse, hvis arealet pr. hest er tilstrækkelig stort. Desuden er det arbejdsbesparende, da de fleste gruppebokse er indrettet med dybstrøelse, der kun fjernes få gange om året. Gruppeopstaldede heste fodres ofte med fri adgang til grovfoder, men med individuel tildeling af kraftfoder. Gruppeopstaldning er i dag mest anvendt ved opstaldning af føl/plage og ponyer.

Hverken spiltov eller enkeltopstaldning i boks opfylder hestens behov for bevægelse, men opstaldning i boks er dog mindre begrænsende for hestens normale adfærdsmønstre.

Gruppeopstaldning giver kun få begrænsninger i hestens adfærd, og specielt vil der være god mulighed for social kontakt. Det er dog vigtigt, at lejearealet indrettes, og at fodringen udføres således, at aggression mellem heste minimeres.

Uanset opstaldningsformen har hesten behov for motion og fri bevægelse bl.a. på fold, jf. nedenfor kapitel IV, afsnit 4.1.1.

De minimumskrav, der bør stilles til arealet af en boks eller et spiltov, afhænger af forskellige faktorer, herunder naturligvis hestens størrelse og hvor stor en del af tiden hesten opholder sig på stedet.

Endelig stiller folende hopper og forekomst af sygdom særlige krav til indretningen af stalden. I stalde, hvor der er opstaldet drægtige hopper, som forventes at føle her, vil der typisk være en særlig boks til folende hopper. Danmarks JordbrugsForsknings rapport anbefaler, at folingsboksen er større end traditionelle hestebokse, samt at folingsboksen har vægge, som er lukkede forneden, så hverken hoppen eller føllet kommer til skade under folingen. Alternativt anbefaler Danmarks JordbrugsForsknings rapport, at åbne skillevægge bør afskærmes, eller at der bør indsættes flere tremmer, så føllet ikke kan gå ud af folingsboksen.

Henset til, at heste som oftest opstaldes enkeltvist, vil der typisk ikke være behov for at etablere en sygeboks.

Uanset opstaldningsformen har hesten behov for et godt staldklima, en passende temperatur og en tør, ren bund.

Staldklimaet spiller en væsentlig rolle for hestens sundhed og velfærd, og i den forbindelse tænkes der på samspillet mellem temperatur, fugtighed, luftskifte samt forurening i luften i form af støv, gødningsgasser og mikroorganismer. Flere undersøgelser viser, at der er sammenhæng mellem forekomst af luftvejslidelser hos hesten og et støvende, uventileret staldmiljø. Støv i hestestalde stammer bl.a. fra heste og mennesker, men stammer især fra foder og strøelsesmidler, der opbevares og anvendes i stalden.

Både staldens temperatur, fugtighed og indhold af gasser mv. er afhængig af graden af ventilation i stalden. I øvrigt er heste generelt meget klimatolerante, men en temperatur som ”svinger med” udeklimaet, vil være at foretrække.

Det fremgår af Danmarks JordbrugsForsknings rapport, at det er ønskeligt, at indholdet af *luftarterne* ammoniak, kuldioxid og svovlbrinte er så lavt som muligt. Det anbefales i rapporten, at der maksimalt er en koncentration på 20 ppm ammoniak, 0,5 ppm svovlbrinte og 3.000 ppm kuldioxid.

For så vidt angår *staldens indretning* er det væsentligt, at stalden og inventaret er udformet således, at hesten ikke kan komme til at gøre skade på sig selv.

I Danmarks JordbrugsForsknings rapport er anført følgende om boksstørrelse (s. 79):

”Hestens opholdsrum skal give den mulighed for at æde, drikke, hvile, have social kontakt og kunne udføre komfortadfærd. Kun i løsdriftssystemer vil også hestens behov for bevægelse kunne opfyldes i staldsystemet ellers kræver det adgang til fold og anden motion dagligt.

(...)

Der er ikke fundet undersøgelser vedrørende betydning af boksstørrelse for hestens adfærd, men i flere lande er der anbefalinger om boksstørrelse (...). Som udgangspunkt kan man ikke give hesten for meget plads, så alle oplyste mål er mindstemål. På den anden side ligger der som nævnt ikke forsøgsresultater bag målene, så forholdet mellem hestens velfærd og boksstørrelse er ukendt. Der er dog antydninger af at hestens normale lægge- og rejse-sig adfærd hindres, hvis boksene er for små (...).”¹

For så vidt angår *brandsikring* af hestestalde gælder der ingen specifikke lovkrav herom, men ved tegning af brandforsikring af hestestalde tager forsikringsselskaberne udgangspunkt i bygningsreglementet, el-installationerne gennemgås, der opsættes brandslukningsudstyr samt stilles krav om rygeforbud i stalden. Forsikringsselskaberne stiller så vidt muligt krav om, at halmdepoter placeres væk fra staldområdet. Forsikringsselskaberne forsøger endvidere så vidt muligt at få etableret et alarmsystem enten til central eller gerne til en række personer, som har kendskab til de lokale forhold, som er vant til at håndtere heste, og som hurtigt kan være fremme ved stalden.

¹ Der er i 2004 blevet udarbejdet en studieopgave på Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, hvor liggeadfærden hos nogle heste blev undersøgt ved at sammenligne hestens liggeadfærd i henholdsvis mindre og større bokse. Undersøgelsen viste, at hestene lå mindre ned i de små bokse, hvilket indikerer, at boksene var for små til at tilgodese hestens naturlige behov.

3.2. Gældende ret

Efter dyreværnslovens § 3 skal rum eller arealer, hvor dyr holdes, indrettes på en sådan måde, at dyrets fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov tilgodeses. Det skal herunder sikres, at dyret har den fornødne bevægelsesfrihed også under optagelse af foder og drikke og ved hvile. Bindsel, tøjlr og lignende indretninger skal være således, at det sikres, at dyret har den fornødne bevægelsesfrihed under optagelse af foder og drikke og ved hvile. Dyr skal endvidere sikres mod vind og vejr i overensstemmelse med deres behov.

Efter § 21 i bekendtgørelse nr. 674 af 14. juli 2003 om beskyttelse af dyr på samlesteder og andre samlinger af dyr med senere ændring skal der være et gulvareal pr. hest på mindst kvadratet af det dobbelte af hestens stangmål ($2 \times \text{hestens stangmål}$)², når heste gruppeopstaldes eller opstaldes enkeltvis i boks. Når heste opstaldes opbundet, skal spiltovet i bredde være mindst 1,1 ganget med hestens stangmål og i længde 2 ganget med hestens stangmål.

3.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Valget af opstaldningsform vil ofte være en afvejning imellem på den ene side hensynet til udnyttelse af eksisterende bygninger, økonomi og det omkringliggende miljø, og på den anden side menneskets og hestens behov. I valget indgår særligt overvejelser om hestens bevægelsesmuligheder, hestens kontakt med andre heste, hestens tilgængelighed for brug samt praktiske forhold som bygninger, grundareal og management. Efter arbejdsgruppens opfattelse kan der derfor ikke udpeges en bestemt opstaldningsform, som er ideel for alle typer heste/hestehold.

Ved valg af opstaldningssystem er det imidlertid vigtigt at være opmærksom på fordele og ulemper ved de forskellige staldsystemer. God opstaldning vil ofte bestå af flere typer opstaldning afhængigt af hestens brug, herunder eksempelvis løsdrift til plage og enkeltboks til folende hopper mv.

Arbejdsgruppen har ved vurderingen af, hvilke krav der bør stilles til opstaldningsformen, fundet det rigtigst at tage udgangspunkt i, at hesten skal kunne opholde sig her en stor del af tiden. Særligt i vinterperioden er det erfaringen, at ejerne vil holde hesten i stalden størstedelen af tiden.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at indførelse af nedennævnte krav til opstaldning kan medføre konsekvenser, f.eks. i form af udgifter til ombygning, for såvel rideskoler, hestepensioner som for private mv., og dette er således indgået som et led i arbejdsgruppens overvejelser.

I det følgende gennemgås arbejdsgruppens overvejelser om spiltov, enkeltboks og gruppeopstaldning. Derefter gennemgås arbejdsgruppens overvejelser om loftshøjde og staldens indretning i øvrigt.

3.3.1. Mindstekrav vedrørende opstaldning i spiltov

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at opstaldning i spiltov medfører så store restriktioner i hestens normale bevægelsesmønstre, at arbejdsgruppen finder, at opstaldning i spiltov eller anden længerevarende fiksering må anses for en uhensigtsmæssig opstaldningsform for hesten.

Arbejdsgruppen er samtidig opmærksom på, at spiltov særligt blandt visse avlere og hesteholdere anses for nærmest uundværlig i den almindelige opdragelse af hesten, herunder til at lære hesten at stå bundet, til at vænne hesten til at der færdes mennesker på begge sider af den, bag den mv. Derudover er arbejdsgruppen endvidere opmærksom på, at spiltov er en meget anvendt opstaldningsform til rideskolehesten, og at denne løsning er begrundet i økonomiske hensyn i forhold til valget af boks, samt den praktiske omstændighed at hesten er nem at gå til.

Arbejdsgruppen mener, at det er nødvendigt at lære hesten at stå bundet og at blive håndteret, idet heste, som ikke har lært at stå bundet, øger risikoen for skader på såvel hesten selv som mennesker i forbindelse med transport, tilridning, sygdomsbehandling mv. Denne oplæring kan uden vanskeligheder finde sted, uden at opstaldning i spiltov er påkrævet, jf. nedenfor kapitel IV, afsnit 8.3.1.

Arbejdsgruppen er derfor enig om, at der *skal indføres et forbud mod opstaldning i spiltov*. Idet arbejdsgruppen er opmærksom på de økonomiske konsekvenser af et sådant forbud, finder arbejdsgruppen, at indførelse af et forbud mod opstaldning i spiltov skal ske efter en kortere overgangsperiode.

Efter arbejdsgruppens opfattelse findes der i dag eksempler på opstaldning i spiltov, som ikke kan anses at være i overensstemmelse med gældende ret, herunder dyreværnslovens § 3, som foreskriver, at rum og arealer, hvor dyr holdes, skal indrettes på en sådan måde, at dyrenes behov tilgodeses, herunder at dyr skal have den fornødne bevægelsesfrihed, også under opta-

gelse af foder og drikke og ved hvile. Det drejer sig eksempelvis om tilfælde, hvor spiltovet er for kort, eller hvor hesten ikke kan ligge udstrakt på siden.

Efter arbejdsgruppens opfattelse må en fortolkning af dyreværnslovens § 3 føre til, at der i den kortere overgangsperiode *indtil der indføres et forbud mod opstaldning i spiltov*, skal gælde mindstekrav for opstaldning i spiltov. Disse mindstekrav skal træde i kraft straks.

Arbejdsgruppen vurderer således, at opstaldning i spiltov mindre end 1,1 x hestens stangmål i bredde og 1,7 x hestens stangmål i længde ikke er forenelig med dyreværnslovens § 3, og at disse mål derfor udgør et minimumskrav til et spiltovs størrelse.

Der bør være faste skillevægge mellem spiltovene. Skillevæggen skal være lang nok til, at hestene ikke kan sparke hinanden. Opbinding skal være til mindst mulig ulempe for hesten og udformet således, at risikoen for, at hesten kan komme til at ligge fast eller komme til skade, begrænses mest muligt, og således at hesten kan lægge sig og rejse sig uden besvær. Hesten skal let kunne løsnes. Desuden må flere heste, herunder hopper med føl, ikke holdes i samme spiltov. Endelig er det arbejdsgruppens opfattelse, at opstaldning i spiltov er en uacceptabel opstaldningsform til hopper med føl.

Der henvises til §§ 6 og 34 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

3.3.2. Mindstekrav vedrørende boksstørrelser ved enkeltopstaldning

Arbejdsgruppen har ikke fundet videnskabeligt anerkendte undersøgelser vedrørende betydningen af boksens størrelse for hestens velfærd. Efter arbejdsgruppens opfattelse må udgangspunktet for beregningen af boksens størrelse på denne baggrund være, at hesten skal have et tilstrækkeligt stort areal til rådighed til, at den kan udføre sine normale bevægelsesmønstre uden at komme til skade. Hesten skal således kunne vende sig, lægge sig ned på siden og komme op igen. Arbejdsgruppen finder, at et mindstekrav til boksens størrelse skal knyttes til hestens stangmål for derigennem at sikre, at alle størrelser heste opstaldes i tilstrækkeligt store bokse.

Arbejdsgruppen er dog opmærksom på, at et mindstekrav til boksens størrelse kan få store økonomiske konsekvenser for visse hesteholdere, som vil være nødsaget til at foretage ændringer af indretningen af deres stalde.

Arbejdsgruppen har på denne baggrund indgående diskuteret indholdet af et mindstekrav til boksens størrelse. Henset til, at der ikke foreligger videnskabeligt anerkendte undersøgelser vedrørende betydningen af boksens størrelse, beror spørgsmålet på en holdningsmæssig opfattelse, hvori især de økonomiske overvejelser spiller ind.

Arbejdsgruppen er på denne baggrund enig om, at mindstekravet til boksens størrelse i eksisterende stalde skal fastsættes til $(1,7 \times \text{hestens stangmål})^2$, samt at boksens korteste side som minimum skal være $(1,7 \times \text{hestens stangmål})$. Arbejdsgruppen er af den opfattelse, at en boks, som er mindre end dette mindstekrav, klart vil være i strid med dyreværnslovens intentioner.

Arbejdsgruppen skal samtidig anbefale, at heste så vidt muligt opstaldes i bokse, der er større end det ovenfor angivne mindstekrav.

I den forbindelse finder arbejdsgruppen, at boksens størrelse ved nybyggeri og væsentlig ombygning skal være $(2,0 \times \text{hestens stangmål})^2$, samt at boksens korteste side som minimum skal være $(1,7 \times \text{hestens stangmål})$. Endelig finder arbejdsgruppen, at mindstekravet ved nybyggeri og væsentlig ombygning på sigt skal være gældende for alle bokse.

Hestens stangmål	Nybyggeri/væsentlig ombygning samt eksisterende stalde på sigt	Eksisterende stalde
1,1 m	4,84 m ²	3,50 m ²
1,2 m	5,76 m ²	4,16 m ²
1,3 m	6,76 m ²	4,88 m ²
1,4 m	7,84 m ²	5,66 m ²
1,5 m	9,00 m ²	6,50 m ²
1,6 m	10,24 m ²	7,40 m ²
1,7 m	11,56 m ²	8,35 m ²
1,8 m	12,96 m ²	9,36 m ²

Tabel 5

Når arbejdsgruppen ikke peger på denne ca. 30 % større boksstørrelse som et lovmæssigt minimumskrav allerede nu, skyldes det overvejende manglen på videnskabelig dokumenteret viden om hestens velfærd ved boksstørrelse på minimumskravet for henholdsvis eksisterende stalde og ved nybyggeri og væsentlig ombygning samt – på sigt - ved eksisterende stalde. Det er samtidigt arbejdsgruppens opfattelse, at boksstørrelse ikke er alene om at sikre hestens velfærd, og mindstekravet skal ses i sammenhæng med rapportens øvrige mindstekrav og anbefalinger om bl.a. foldophold, kontakt til artsfæller og beskæring/anlæggelse af beslag. Når henses til manglen på konkrete oplysninger om antallet af heste, hestebesætninger og deres opstaldningsformer har arbejdsgruppen fundet det rimeligt at indføre disse første forbedringer for

heste på en måde, så hestevelfærden samlet set øges mest muligt under hensyntagen til rammerne for de allerede eksisterende hestehold.

Arbejdsgruppen skal i den forbindelse pege på nødvendigheden af en registreringsordning for heste, som vil være en absolut forudsætning for mere konkret viden om danske hestehold.

Der henvises til §§ 8 og 36 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

3.3.3. Mindstekrav vedrørende arealkrav ved gruppeopstaldning

Som tidligere nævnt har arbejdsgruppen ikke fundet undersøgelser vedrørende betydningen af boksens størrelse for hestens velfærd, men udgangspunktet for beregningen heraf er efter arbejdsgruppens opfattelse, at hesten skal have et tilstrækkeligt stort areal til rådighed til, at den kan udføre sine normale bevægelsesmønstre uden at komme til skade.

Ved gruppeopstaldning lægger arbejdsgruppen vægt på, at der skal være tilstrækkelig plads til, at alle heste kan ligge ned på siden samtidig og bevæge sig omkring uden at skade hinanden.

Det kan diskuteres, om arealkravet ved gruppeopstaldning skal være det samme eller mindre end det arealkrav, som gælder pr. hest ved enkeltopstaldning i boks.

På den ene side synes gruppeopstaldning umiddelbart at kræve mindre plads pr. hest, end når heste opstaldes enkeltvis, idet der vil være færre boksvægge at tage hensyn til. På den anden side vil der ved gruppeopstaldning være et areal omkring foderbordet, som kun vanskeligt kan holdes tørt og dermed ikke er egnet til liggeplads. Det samme gælder for så vidt angår løsdrift, hvor der vil være et areal ved ud- eller indgange(n), som ikke kan regnes med til liggearealet. På den baggrund forventes det anvendelige liggeareal at udgøre ca. 80 procent af det samlede gulvareal. Dette må forventes at gælde uanset gruppens størrelse ud fra den betragtning, at flere heste i gruppen vil medføre mere trafik på liggearealet.

Arbejdsgruppen finder på ovennævnte baggrund, at *mindstekravet om et arealkrav på $(2,0 \times \text{stangmålet})^2$ pr. hest*, som foreslås ved nybyggeri og væsentlig ombygning af enkeltbokse samt på sigt ved eksisterende bygninger, også skal finde anvendelse ved gruppeopstaldning for så vidt angår de første 4 heste. Henset til at hestene ved gruppeopstaldning vil få forholdsmæssigt mere plads, foreslår arbejdsgruppen, at det skal være et krav, at gulvarealet for de følgende heste i en gruppeopstaldning skal være $(1,7 \times \text{hestens stangmål})^2$ pr. hest. Derudover finder

arbejdsgruppen, at der skal stilles krav om et *velstrøet, tørt leje svarende til mindst 80 procent af gulvarealet*.

Hestens stangmål/antal heste (alle samme stangmål)	2	3	4	5	6	7
1,1 m	9,68 m ²	14,52 m ²	19,36 m ²	22,86 m ²	26,35 m ²	29,85 m ²
1,2 m	11,52 m ²	17,28 m ²	23,04 m ²	27,20 m ²	31,36 m ²	35,52 m ²
1,3 m	13,52 m ²	20,28 m ²	27,04 m ²	31,92 m ²	36,81 m ²	41,69 m ²
1,4 m	15,68 m ²	23,52 m ²	31,36 m ²	37,02 m ²	42,69 m ²	48,35 m ²
1,5 m	18,00 m ²	27,00 m ²	36,00 m ²	42,50 m ²	49,01 m ²	55,51 m ²
1,6 m	20,48 m ²	30,72 m ²	40,96 m ²	48,36 m ²	55,70 m ²	63,07 m ²
1,7 m	23,12 m ²	34,68 m ²	46,24 m ²	54,59 m ²	62,94 m ²	71,30 m ²
1,8 m	25,92 m ²	38,88 m ²	51,84 m ²	61,20 m ²	70,57 m ²	79,93 m ²

Tabel 6

Endelig er det arbejdsgruppens opfattelse, at der for at kunne behandle hesten optimalt i tilfælde af skade eller sygdom skal være mulighed for at adskille hesten fra de øvrige.

Der henvises til § 9 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

3.3.4. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedr. gruppeopstaldning

Ud over de anførte mindstekrav skal arbejdsgruppen generelt anbefale, at boksen indrettes, så lavtrangerende heste kan undvige (hvilket dog ikke er nødvendigt ved opstaldning af fravæningsføl). Dette kan f.eks. ske med en fritstående barriere eller lignende.

Derudover bør det i øvrigt generelt sikres, at sammensætningen af heste er således, at ingen heste jages, og at alle heste kan æde, drikke og hvile uforstyrret.

3.3.5. Mindstekrav vedrørende folingsboks

Arbejdsgruppen finder, at der af hensyn til hoppens og føllets sikkerhed i forbindelse med folingen skal stilles krav om, at folingsboksen er større end traditionelle bokse.

Henset til, at der skal være plads til både hoppe og føl i folingsboksen, skal størrelsen af folingsboksen efter arbejdsgruppens opfattelse for eksisterende folingsbokse være (2,0 x hoppens stangmål)², mens den ved nybyggeri og ved væsentlige ombygninger skal være (2,5 x hoppens

stangmål)². Det sidstnævnte mindstekrav skal på sigt ligeledes findes anvendelse på eksisterende folingsbokse.

Ved en folingsboks forstås efter arbejdsgruppens opfattelse en særlig indrettet boks, hvor folingen finder sted, og hvor hoppen og føl opholder sig den første måned efter folingen. Når hoppen og føllet opstaldes sammen efter den første måned efter folingen, skal boksen opfylde kravene til gruppeopstaldning.

Der henvises til §§ 10 og 37 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

3.3.6. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedr. folingsboks

Arbejdsgruppen skal anbefale, at folingsboksen også i eksisterende stalde indrettes med et areal svarende til (2,5 x hoppens stangmål)².

Desuden skal arbejdsgruppen anbefale, at folingsboksens sider er lukkede fra jorden og 1 meter op for at sikre, at føllet ikke kan komme i klemme.

3.3.7. Mindstekrav vedrørende loftshøjde

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at højden – uanset opstaldningsform – alle steder skal være således, at hesten kan stå i sin naturlige stilling og ikke kan komme til skade. Landscentret, Byggeri og Teknik, har på forespørgsel oplyst, at standarden for loftshøjden i ca. 25 år har været på 2,40 m, og at den på det seneste er hævet til 2,60 m.

Hertil kommer, at sammensætningen af heste i en bygning kan være meget varierende for så vidt angår hestens stangmål. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det har stor betydning for hestens velfærd, at hesten ikke opstaldes i en stald med for lav loftshøjde, og på denne baggrund finder arbejdsgruppen, at det skal være et krav ved nybyggeri og væsentlige ombygninger, at loftshøjden skal være mindst 2,60 m i frihøjde over eventuel strøelse. Dette krav skal på sigt ligeledes gælde for eksisterende stalde, hvor loftshøjden indtil da skal være mindst (1,3 x hestens stangmål) over eventuel strøelse, dog skal loftshøjden være minimum 2,40 m uden eventuel strøelse.

Der henvises til §§ 7 og 35 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

3.3.8. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedrørende loftshøjde

Arbejdsgruppen skal generelt anbefale, at loftshøjden er større end ovennævnte mindstekrav, samt at stalden indrettes uden loft frit til kip.

3.3.9. Mindstekrav vedrørende staldens indretning

Ved staldens indretning tænkes der bl.a. på gange, bokse, gulve, inventar, udstyr mv.

Arbejdsgruppen finder, at der skal gælde et grundlæggende krav om, at stalden, herunder gange, bokse, inventar og udstyr, skal udformes i solide materialer og indrettes således, at risiko for skader på hesten så vidt muligt undgås.

For så vidt angår *gulvet i stalden* finder arbejdsgruppen, at der skal stilles krav om, at gulvet er plant og ikke glat. Gulvet skal danne en hård, jævn og stabil overflade. Derudover må *gulvet i enkeltbokse, ved opstaldning i spiltov for så vidt angår overgangsperioden* eller på *liggeområdet ved gruppeopstaldning* ikke have niveauforskelle med ujævne overgange eller på anden måde være konstrueret således, at der er risiko for, at heste, der bevæger sig, står eller ligger ned, generes eller kommer til skade.

Arbejdsgruppen finder, at der endvidere skal stilles krav om, at hesten skal have adgang til et *tørt og bekvemt leje*. Undersøgelser viser således, at det er vigtigt, at hesten ikke ligger direkte på eksempelvis betongulv, da det forårsager tryk og liggesår.

Derudover skal der stilles krav om, at der i stalden er *adgang til vand* til rengøringsformål mv.

Det skal endvidere være muligt at *adskille* en syg hest fra andre heste (kun relevant ved gruppeopstaldning/løsdrift).

Der skal efter arbejdsgruppens opfattelse også gælde krav om, at drikkeanordninger, vandledninger og el-installationer og andre *tekniske installationer* skal være monteret således, at hesten ikke kan komme til skade. Tekniske indretninger, som bruges i stalden, skal endvidere efterses en gang dagligt. Ved fejl på tekniske indretninger, skal funktioner, som vedrører hestens velfærd og hygiejniske forhold, kunne varetages ved alternative løsninger inden for rimelig tid. Har stalden mekanisk ventilation, skal der findes alternative løsninger, som sikrer luftskifte i tilfælde af strømbrud. Arbejdsgruppen finder derimod ikke, at der skal stilles krav om alarmanlæg.

Efter arbejdsgruppens opfattelse skal *udstyr til fodring og vanding* desuden være udformet, fremstillet, installeret og vedligeholdt på en sådan måde, at der er mindst mulig risiko for, at hesten skader sig selv, for forurening af foder og vand samt for skadelige virkninger af en eventuel indbyrdes rivalisering mellem hestene. I bokse til flere heste samt i løsdriftstalder skal der således være en ædeplads til hver hest med mulighed for opbinding under fodring, således at hesten ikke kan nå nabokrybben, men frit indtage foder fra egen krybbe.

Der skal gælde krav om, at det sikres, at *luftcirkulation*, støvindhold, temperatur og relativ luftfugtighed holdes på et niveau, som ikke er skadeligt for hesten (som eksempelvis for at hindre luftvejsslidelser). Derudover skal alle stalddsystemer have ventilation, som sikrer tilstrækkelig luftskifte. Idet hesten er et termotolerant dyr, finder arbejdsgruppen i øvrigt ikke, at der knytter sig særlige problemer ved, at stalddtemperaturen varierer med udendørstemperaturen.

Et større stalddrumfang i et lukket stalddanlæg vil være lettere at ventilere, og arbejdsgruppen finder på den baggrund, at *stalddrumfanget* pr. hest som minimum skal være 30 m³.

Arbejdsgruppen finder, at der skal være tilstrækkeligt naturligt lys i stalden til at opfylde hestens adfærdsmæssige og fysiologiske behov, og at perioden med naturligt lys skal følge den naturlige døgnrytme. Ved nybyggeri og væsentlige ombygninger samt på sigt ved eksisterende stalder skal naturlige lyskilders areal svare til mindst 7 % af gulvarealet.

Der skal derudover gælde et krav om, at *lyskilder* skal placeres, så de ikke er til ulempe for hesten, og således at de ikke kan medføre skade på hesten. Endelig skal der være lys af tilstrækkelig styrke til rådighed, så hesten på ethvert tidspunkt kan tilses nøje.

Arbejdsgruppen har ikke fundet undersøgelser om *støjniveauet* i stalden i forhold til hestens velfærd. Arbejdsgruppen finder, at der skal gælde et krav om, at inventar, herunder låger, mekanisk udstyr mm. skal være konstrueret og installeret med henblik på at opnå et så lavt støjniveau som muligt.

Der henvises til §§ 11-15 og 38 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

3.3.10. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedr. staldens indretning

Ud over de anførte mindstekrav skal arbejdsgruppen generelt anbefale, at der ved valg af *inventar* vælges dimensioner på rør, tremmer og stolper, som sikrer hesten bedst muligt mod skader. Der kan således opstå meget alvorlige skader, hvis hesten ved et uheld eksempelvis får en hov ind mellem nogle tremmer og ikke kan få den tilbage igen. Arbejdsgruppen skal i den forbindelse anbefale, at tremmer er dimensioneret således, at hesten ikke kan komme i klemme. Afstanden fra skillevæg og frontgitter til loft bør generelt være mindre end 6 cm eller over 45 cm. Bokslåse, krybber, vandkopper og andet inventar, der rager frem, bør endvidere ikke have fremspringende skruer eller andet, der kan skade hesten, eller som dens grime kan hænge fast i. Krybber, vandtrug og højække bør derudover ikke have skarpe kanter. Det anbefales endvidere, at døre i bokse og løsdriftsstalde skal måle mindst 1,2 m i bredden. Endelig bør døre generelt kunne åbne udad eller sideforskydes, og vinduer bør være sikret, f.eks. med et gitter eller hærdet glas.

Arbejdsgruppen kan generelt anbefale, at hestens opholdsrum samt materialer og udstyr, som bruges i stalden og som hesten kommer i kontakt med, skal indrettes således, at det er let at *rengøre*, og at de skal holdes forsvarligt rene.

Endvidere bør vandkopper rengøres dagligt for at sikre funktionen af vandkopperne.

Uanset hesteholdets størrelse finder arbejdsgruppen, at det kan anbefales, at der i alle stalde skal være et *arbejdssted for dyrlægen*, smeden og lignende til behandling af hesten. Arbejdsstedet skal have så gode forhold, at skade på hest og mennesker så vidt muligt undgås.

Derudover kan arbejdsgruppen anbefale, at der ved stuttedrift med mere end 10 hopper, hvor hopperne insemineres eller undersøges på stedet, skal være en *undersøgelsesboks*, hvor inseminør og dyrlæge er beskyttet mod spark i forbindelse med undersøgelse af hesten. Arbejdsgruppen kan i øvrigt generelt anbefale, at der ved større hold af heste er en undersøgelsesboks.

Endvidere skal arbejdsgruppen anbefale, at indholdet af *luftarterne* ammoniak, kuldioxid og svovlbrinte er så lavt som muligt. Der bør således maksimalt være en koncentration på 20 ppm ammoniak, 0,5 ppm svovlbrinte og 5.000 ppm kuldioxid.

Endelig skal arbejdsgruppen anbefale, at den relative *luftfugtighed* kun undtagelsesvist må overstige udeluftens fugtighed med mere end 10 procent, og at hesten ikke udsættes for træk.

Arbejdsgruppen skal anbefale, at foder og strøelse ikke *lagres i stalden*, og at udmugning og strøning foregår, når hesten er ude af stalden.

Desuden skal arbejdsgruppen anbefale, at der er naturlig *lys* i stalden, og at lysperioden skal følge den naturlige døgnrytme. Naturlige lyskilders areal bør svare til mindst 7 procent af gulvarealet.

Arbejdsgruppen anbefaler, at ejeren på baggrund af den lokale brandinstruks udfærdiger en beredskabsplan for opstaldningsstedet, som til enhver tid skal være synlig på opstaldningsstedet, når der er andre eller skiftende hestepassere. Arbejdsgruppen skal dog bemærke, at der ikke gælder tilsvarende krav i relation til andre dyrearter.

4. Adgang til og indretning af fold

4.1. Indledende bemærkninger

Indledningsvis bemærkes, at i de følgende afsnit om adgang til og indretning af fold forstås ved 'fold' en udendørs indhegning.

4.1.1. Adgang til fold

Hesten er oprindeligt et steppedyr. Vildtlevende heste bevæger sig hver dag meget bl.a. for at søge føde, og bevægelsen foregår som regel i skridt. Heste foretrækker at være ude, uanset vejret, så længe der er adgang til foder. Dog kræver dette, at udearealet har en vis beskaffenhed.

Mange af de heste, der i dag holdes i Danmark, kommer på fold dagligt eller ofte, mens andre aldrig eller kun sjældent får lejlighed til fri motion på fold. Årsagerne hertil kan være, at hestene holdes på steder, hvor der ikke er folde, f.eks. rideskoler i større byer. Andre årsager kan være, at der er tale om konkurrence- eller sportsheste, som holdes inde på grund af ejerens frygt for skader eller for negativ påvirkning af hestens præstationsevne. Endelig holdes nogle heste inde af praktiske årsager, f.eks. fordi deres ejere finder, at hestene trives dårligt ude, at de ikke kan fungere sammen med andre heste, at de bryder ud osv.

Nogle heste kommer ikke på fold i dele af året, men sendes så til gengæld på græs i en sommerperiode.

Omvendt findes der også heste, der opholder sig på fold døgnet rundt det meste af året. Dette stiller naturligvis særlige krav til indretningen af folden, herunder også til beskyttelse mod vind og vejr, adgang til foder osv. Disse krav varierer bl.a. afhængigt af hestens race.

Der kan i øvrigt være andre særlige forhold, som gør sig gældende, afhængigt af hestens alder, køn og brug. Motion er eksempelvis særlig vigtig hos ungheste af hensyn til skeletudviklingen.

Danmarks JordbrugsForsknings rapport anfører, at en af de hyppigste trænings sygdomme i dag er ledskader. Hvis en hest udelukkende motioneres under rytter, og hvis opvarmningen er mangelfuld, udsættes musklerne, senerne og leddene for skadepåvirkning. For lidt motion kan skade led og knogler. Undersøgelser peger endvidere på, at risikoen for unormal adfærd hos hesten mindskes, jo mere tid hesten tilbringer uden for stalden. Hesten vælger endvidere at være ude i længere tid, når den er sammen med andre heste, end når den er alene.

Der bør skelnes mellem den motion, hesten får i form af træning, og den motion, hesten får på fold. Det antages således at have en vis betydning, at hesten selv kan bestemme tempo og bevægelseadferden. Motion har positive effekter på såvel hestens fysik som dens psyke. For lidt motion kan påvirke hestens helbred negativt.

Foldophold har også andre positive aspekter for hesten, herunder frisk luft, sollys, forandring og stimulation. Hertil kommer, at hesten ofte har bedre mulighed for social kontakt og komfortadfærd på fold.

Danmarks JordbrugsForskning anbefaler i sin rapport følgende:

- Heste bør have adgang til fri motion på fold mindst 3-4 timer dagligt.
- Tvungen motion i form af ridning/longering/kørsel/træningsmaskiner kan delvist erstatte adgangen til fri motion, men tiden på fold bør aldrig være under 1 time.
- Fri motion i ridehal kan kun delvist erstatte fri motion på fold.
- Heste bør helst være i grupper, når de er på fold.

4.1.2. Indretning og størrelse af fold

Størrelse og indretning af folde i dagens Danmark er meget forskellig. Endvidere har heste-ejerne meget forskellige holdninger til, hvad formålet med foldopholdet skal være, hvilke årstider hesten skal på fold i, og hvor ofte og hvor længe hesten skal på fold. Dette ses bl.a. reflekteret på indretningen af foldene. Mange folde er helt bare, mens andre indeholder beplantninger, læskure, foderpladser mv.

Generelt skal folden opfylde hestens behov for bevægelse og efter omstændighederne også for social adfærd, og den skal have en størrelse, så risikoen for skader er så lav som muligt. Der er ikke lavet mange undersøgelser om indretning og størrelse af folde, herunder om betydningen af foldens størrelse for hestens velfærd for såvel heste i grupper som heste, som opholder sig på fold alene.

Skal folden herudover kunne give hesten føden, stiller dette yderligere krav til folden. Danmarks JordbrugsForsknings rapport anfører som en tommelfingerregel (s. 43), at en græsmark pr. 1 ha kan give græs og hø til 2-3 heste med en årlig produktion på 3-7.000 foderenheder/ha.

Hesten søger i videst mulige omfang at undgå at æde gødningsforurenede foder og græs. I naturen undlader hesten derfor at græsse i nærheden af gødningsbunker. Folde af en vis størrelse har typisk områder, der udvælges til græsning, mens andre områder bruges til afsætning af gødning og urin. I mindre eller overbelagte folde er det vanskeligere at opretholde en adskillelse mellem græsningsarealer og gødningsarealer. De bedste forhold opnås dermed ved store folde, passende belægningsgrad, ved regelmæssigt foldskifte, god foldhygiejne, eller ved tildeling af strukturfoder i foderhække på fold.

Indhegningen af folde skal generelt kunne sikre, at hesten ikke kan slippe ud. Desuden skal udformningen af indhegningen sikre, at hesten ikke kan komme til skade.

I Danmarks JordbrugsForsknings rapport (s. 43) anbefales det:

- At der bør være adgang til vand og stråfoder på motionsfolden.
- Motionsfolden bør altid indeholde tørre/ikke-mudrede steder for hesten at opholde sig.
- Motionsfolde bør være på mindst 800 m².
- Motionsfoldene bør hellere være kvadratiske frem for rektangulære og helst uden skarpe hjørner.
- Anden miljøberigelse i form af f.eks. grene og træer vil formentlig have en positiv indvirkning på hestens velfærd.

4.1.3. Særligt om udegående heste i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr

Skal hesten være meget ude, stiller det særlige krav til folden og dens indretning.

Dyreværnsrådet og Det Veterinære Sundhedsråd har i en fælles udtalelse af 14. december 2001 udtalt sig om udendørs hold af dyr i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr. Udtalelsen lyder som følger:

”Det følger af dyreværnslovens § 3, stk. 1, at rum eller arealer, hvor dyr holdes, skal indrettes på en sådan måde, at dyrets behov tilgodeses, jf. dyreværnslovens § 2. Det skal herunder sikres, at dyret har den fornødne bevægelsesfrihed også under optagelse af foder og drikke og ved hvile. Dyr skal endvidere sikres mod vejr og vind i overensstemmelse med deres behov.

De to råd er enige om, at følgende betingelser skal være opfyldt for alle udegående husdyr, herunder heste, kvæg, får, geder og fjerkræ:

Dyrene skal være forberedt på at gå ude i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr, hvilket betyder, at de skal have udviklet et kraftigt og tæt hårlag eller fjerdragt, og de skal være ved godt huld. Dyrene skal i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr tilføres supplerende foder, så det gode huld opretholdes.

Der skal hele tiden være adgang til frisk drikkevand.

De arealer, som udegående dyr opholder sig på i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr, skal i størrelsen være afpasset efter antallet af dyr samt være så store, at der altid er græsdækkede arealer, som dyrene ikke har trådt op. Det bør sikres, at foderpladser og vandingssteder er placeret i en sådan afstand fra dyrenes hvileområde, at arealet mellem disse kan holdes græsdækket.

Udegående dyr skal i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr have adgang til læskur eller bygning, hvor alle dyr samtidigt kan hvile på et tørt, strøet leje.

Kravet om læskur eller bygning kan fraviges under forudsætning af, at dyrene holdes på store arealer, hvorpå der er en beplantning, som yder en høj grad af både læ og beskyttelse mod nedbør og har en særligt veldrænet bund (f.eks. et tykt lag grannåle). Kravet om læskur eller bygning kan alene under disse forudsætninger fraviges for dyr af hesteracerne Islandsheste og Shetlandsponyer, kvægracerne Skotsk Højlandskvæg, Angus, Galloway og Hereford samt alle fåreracer. For heste og kvæg skal der være tale om dyr af rene racer med stambog, eller dyr som dokumenterbart er mindst 7/8-rene racedyr.

Afslutningsvis skal det understreges, at udegående dyrs velfærdsmæssige forhold kan variere meget og må derfor i visse tilfælde underkastes en konkret sagkyndig undersøgelse for at vurdere, om alle forudsætninger er tilgodeset.”

Dyreværnsrådet har i forlængelse heraf i en udtalelse af 17. januar 2005 om forståelsen af udtrykkene 'vinterperioden' og 'perioder med vinterlignende vejr' tilsluttet sig Fødevarestyrel-

sens forståelse af udtrykkene 'vinterperioden' og 'perioder med vinterlignende vejr'. Fødevarerstyrelsen har overfor fødevareregionerne tilkendegivet, at det er Fødevarerstyrelsens opfattelse, at månederne december, januar og februar altid skal betragtes som vinterperiode, samt at der overordentligt hyppigt er vinterlignende vejr i november måned, ligesom der i marts måned meget ofte konstateres vinterlignende vejr.

Danmarks JordbrugsForsknings rapport anbefaler følgende for heste, der går ude hele døgnet om vinteren (s. 87):

- Kravet om læskur gælder ikke alle heste², men læ og et tørt leje er absolut et krav.
- Heste bør have beskyttelse imod vind og nedbør.
- Et læskur bør minimum være forsynet med 2 døre/porte og der bør minimum være 2m²/100 kg hest.

I Danmarks JordbrugsForsknings rapport anføres det endvidere for så vidt angår udegående heste i sommerhalvåret (s. 85 f), at hestene sætter pris på mulighed for at kunne søge skygge i sommerhalvåret. Mange steder vil den naturlige beplantning, bygninger mv. give dyrene den nødvendige skygge. Er der ingen naturlig bevoksning eller andet, som dyrene kan anvende til at klø sig på, bør der placeres nogle kraftige kævler, egepæle, store sten eller lignende i indhegningen. I den forbindelse kan et sandet område, hvor hestene kan rulle sig, have en lignende funktion. Det anføres videre, at insektplagen kan være et stort problem for hestene, hvorfor et læskur eller lignende efter omstændighederne kan være hensigtsmæssigt.

4.2. Gældende ret

Ifølge dyreværnslovens § 3, jf. § 2, skal arealer, hvor dyr holdes, indrettes på en sådan måde, at deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov tilgodeses. Det skal sikres, at dyr har den fornødne bevægelsesfrihed også under optagelse af foder og drikke og ved hvile. Dyr skal endvidere sikres mod vejr og vind i overensstemmelse med deres behov.

I henhold til mark- og vejfredslovens § 1 er enhver forpligtet til på alle tider af året at holde sine husdyr på sit eget.

² I rapporten henvises til udtalelsen fra Dyreværnsrådet og Det Veterinære Sundhedsråd.

4.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

4.3.1. Adgang til fold

Arbejdsgruppen har haft særdeles indgående drøftelser med hensyn til spørgsmålet om hestens adgang til fold, herunder hvorledes et lovbestemt krav om adgang til fold i givet fald vil kunne udformes.

I den forbindelse konstaterer arbejdsgruppen indledningsvis, at der er meget forskellig praksis omkring - og holdninger til - hvorvidt en hesteejer ønsker at sætte sin hest på fold, og om det i givet fald så sker dagligt eller sjældnere.

Efter arbejdsgruppens opfattelse må det anses som veldokumenteret, at ophold på fold har stor betydning for hestens velfærd. Af de grunde, der er nævnt ovenfor under afsnit 4.1.1., er der efter arbejdsgruppens opfattelse ingen tvivl om, at et dagligt frit ophold på fold må anses for meget væsentligt for hestens velfærd og sundhed, og gerne foldophold på mindst 2 timer ad gangen, når forholdene tillader det. Skal føden hentes på græs, vil et betydeligt længere ophold være nødvendigt; i sommerhalvåret således døgnet rundt. Ligeledes kan der peges på, at det især er vigtigt, at føl, plage og ungheste kommer på fold i længere tid for at sikre en optimal udvikling.

I den forbindelse er det endvidere arbejdsgruppens *principielle* opfattelse, at hestens behov for fri bevægelse ikke vil kunne dækkes gennem tvungen motion i form af f.eks. ridning, longering, kørsel, skridtmaskine osv., ligesom heller ikke adgang til fri motion i ridehus fuldt ud vil kunne erstatte motion på fold.

Drøftelserne i arbejdsgruppen om foldophold har derfor taget afsæt i det hovedsynspunkt, at ud fra en isoleret betragtning må et ideelt dyrevelfærdsmæssigt standpunkt være dette, at alle heste skal på fold dagligt, og at der kun kan være grundlag for at fravige dette grundsynspunkt, hvis stærke grunde taler derfor.

Arbejdsgruppens overvejelser om dette spørgsmål har herefter været centreret om at indkredse og vurdere de modhensyn, som kan gøres gældende overfor udgangspunktet om et krav om dagligt foldophold, og herefter foretage en afvejning af de forskellige synspunkter imod hinanden. Disse synspunkter, som er resumeret i det følgende, er ikke i alle tilfælde udtryk for arbejdsgruppens opfattelse af forholdene. Arbejdsgruppen er under sit arbejde imidlertid blevet

mødt med en række synspunkter omkring foldophold, som det skønnes relevant at præsentere i dette afsnit.

Arbejdsgruppen bemærker, at der som alternativ til egentlig lovregulering kan peges på information, rådgivning samt holdningsbearbejdelse, som – også på dette område – kan bidrage til at forbedre velfærden for mange heste.

I velfærdsmæssig henseende vil den største forbedring i form af et lovbestemt krav om dagligt foldophold utvivlsomt være for heste, som er opstaldet i spiltov eller i små bokse, opstaldet uden kontakt til artsfæller, uden eller kun med sporadisk motion, opstaldet i mørke, dårligt ventilerede stalde, og heste med en begrænset adgang til strå- og grovfoder.

For heste i store lyse bokse med god ventilation, kontakt til artsfæller og motion hver dag vil den forbedring, som følger af dagligt foldophold, kunne være mindre, fordi andre forhold påvirker hestens velfærd i negativ retning.

Der er også blevet peget på, at foldmulighederne varierer meget. Folden kan være lille, våd og uden græs, ligesom samværet med andre heste kan skifte fra dag til dag, dvs. at der ikke etableres nogen gruppe med fastlagt hierarki. Desuden kan heste direkte blive jaget af artsfæller, ligesom vejrliget og bundforhold i vinterhalvåret kan være af en sådan art, at foldophold ikke er forsvarligt for heste, som i øvrigt ikke er vænnet til et fast udeliv. Endvidere kan der peges på, at foldkapaciteten det pågældende opstaldningssted måske kun rækker til, at heste kan komme på fold et begrænset antal dage i løbet af en uge.

Dernæst skal det bemærkes, at der kan være visse grupper af heste, f.eks. konkurrenceheste og hingste, hvor hensynet til at undgå, at hesten pådrager sig skader under opholdet på fold, vejer tungere end den velfærdsmæssige gevinst ved foldopholdet, ligesom der kan være veterinære grunde til, at foldophold ikke bør tilbydes. De nævnte forhold kan i øvrigt gøre sig gældende i nogle perioder af hestens liv, men ikke i andre.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at hensynet til brugeren af hesten, herunder navnlig den risiko, der er forbundet med at tage hesten ud og ind af folden, ligeledes bør indgå i vurderingen, ligesom der kan være begrænsede ressourcer til at trække heste ud og ind, navnlig i de større hestehold.

Derudover er arbejdsgruppen opmærksom på, at et antal heste i dag holdes under forhold, hvor det er vanskeligt eller umuligt at opfylde et absolut krav om dagligt ophold på fold. Dette kan

skyldes, at hesten er opstaldet et sted, hvor der ikke er foldadgang – f.eks. på rideskoler i større byer. Andre steder er folden ikke beliggende i umiddelbar nærhed af opstaldningsstedet, hvilket indebærer, at hestene vil skulle trækkes på en befærdet vej for at komme på fold. Det har derfor bl.a. været anført, at et krav om daglig foldadgang vil vanskeliggøre mulighederne for at drive rideklubber nær de større byer til ulempe for bl.a. mange børn og unge med en meget stor interesse for heste.

Endvidere kan der forekomme opstaldningssteder med utilstrækkelig foldkapacitet i forhold til det samlede antal heste, som er opstaldet. Et krav om dagligt foldophold af en bestemt varighed vil derfor ikke være realistisk på disse steder.

Desuden anføres det fra flere hesteejeres side, at hesten vil stå ved lågen for at komme ind på stald, når den er på fold. I den forbindelse mener arbejdsgruppen dog, at hestens glæde af foldopholdet nødvendigvis må ses i sammenhæng med indretningen af folden. Det bør således bl.a. sikres, at der i folden er tørre områder, hvor hesten kan opholde sig og eventuelt rulle sig. Hvis folden eksempelvis er helt mudret til, vil dette forhold ofte bevirke, at hesten ikke får den motion mv., som er formålet med foldopholdet.

Endvidere finder arbejdsgruppen anledning til at pege på, at konsekvensen af et lovbestemt krav om dagligt foldophold af en bestemt varighed vil indebære, at enhver overtrædelse i princippet vil indebære en risiko for politianmeldelse og potentiel strafforfølgning. Dette gælder både i tilfælde, hvor hesten slet ikke kommer på fold, og i tilfælde, hvor opholdet på fold bliver af kortere varighed end foreskrevet i loven. Det bemærkes i den sammenhæng, at der ofte kan være gode og vægtige grunde til, at en hest den pågældende dag ikke kommer på fold, eller måske blot kommer på fold i et kortere tidsrum. Normalt vil det ikke være et velfærdsproblem, hvis hesten ikke kommer på fold en enkelt dag, hvis det ellers er rutinen, men det vil i den situation være en lovovertrædelse.

I forlængelse heraf kan desuden nævnes, at der nødvendigvis vil knytte sig en række håndhævelsesmæssige problemer til et lovbestemt krav om dagligt ophold på fold.

De anførte argumenter/synspunkter, der er gengivet ovenfor, har efter arbejdsgruppens opfattelse ikke alle den samme tyngde. At en fold f.eks. er lille, våd og uden græs finder arbejdsgruppen således ikke er et reelt argument imod et krav om dagligt foldophold, men derimod snarere er udtryk for et problem for den, som har ansvaret for hesten på det pågældende opstaldningssted.

Arbejdsgruppen finder herefter, at en samlet afvejning af de forskellige hensyn må føre til, at der ikke bør opstilles et ubetinget krav om, at alle heste skal på fold dagligt. Derimod finder arbejdsgruppen, at det velfærdsmæssige udgangspunkt bedst vil kunne forenes med de modstående hensyn, som er beskrevet ovenfor, ved at lovfæste et krav om, at der på alle opstaldningssteder for heste skal være *mulighed for foldophold*.

Arbejdsgruppen foreslår i den forbindelse, at muligheden for foldophold udmøntes i et krav om, at heste mindst 5 dage om ugen skal motioneres eller gives fri bevægelse i mindst 2 timer dagligt, medmindre veterinære eller vejrmæssige forhold taler afgørende imod motionering eller fri bevægelse.

For så vidt angår føl og plage finder arbejdsgruppen, at det skal være et krav, at de – indtil de er 2 år gamle – skal på fold sammen med artsfæller, gerne sammen med andre føl og plage.

I forlængelse heraf foreslår arbejdsgruppen desuden indført en bestemmelse om, at der på alle opstaldningssteder skal være en plan for, hvornår de enkelte heste kommer på fold.

Endvidere stiller arbejdsgruppen forslag om, at der indføres et krav om en bestemt foldkapacitet pr. hest på opstaldningsstedet, jf. nærmere afsnit 4.3.3 nedenfor. Det er i den forbindelse arbejdsgruppens vurdering, at netop et krav om en vis foldkapacitet vil bevirke, at langt de fleste heste derved i praksis vil komme på fold dagligt. Er faciliteterne til rådighed, vil det i almindelighed således kræve en særlig begrundelse, dersom man konkret fravælger disse.

Endelig bør det fremhæves, at det indgår i arbejdsgruppens forslag til anbefalinger, at heste bør på fold dagligt. Signalværdien heri vil – i kombination med de andre tiltag – sandsynligvis i langt de fleste tilfælde føre til samme resultat, som ville kunne opnås ved et egentlig lovkrav om dagligt foldophold.

Der henvises til §§ 17-19 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

4.3.2. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedrørende adgang til fold

Arbejdsgruppen skal anbefale, at heste kommer på fold dagligt, da foldophold som nævnt ovenfor i afsnit 4.3.1 har stor betydning for hestens velfærd.

Arbejdsgruppen anbefaler, at løbebånd og skridtmaskiner ikke anvendes med henblik på at opfylde kravet om motionering og fri bevægelse, da disse træningsformer efter arbejdsgrup-

pens opfattelse ikke giver hesten mulighed for varieret motion eller fri bevægelse. Henset til risikoen for skader og overanstrengelse skal arbejdsgruppen anbefale, at der etableres en tidsbestemmende afbryder på udstyret, samt at udstyret alene anvendes under opsyn, så det undgås, at hestene kommer til skade på løbebåndet eller skridtmaskinen.

4.3.3. Størrelse og indretning af folde

Foldophold muliggør, at hesten kan bevæge sig frit, og undersøgelser tyder på, at heste foretrækker at være ude, næsten uanset vejret, især når der er adgang til foder. Det er derfor arbejdsgruppens opfattelse, at døgnophold på fold sammen med artsfæller er den bedste måde at opfylde hestens fysiologiske og adfærdsmæssige behov. Dette forudsætter dog naturligvis, at folden er indrettet hensigtsmæssigt.

Folden skal have en størrelse, så hestens behov for bevægelse opfyldes, og så risikoen for skader – herunder som følge af aggression mellem hestene – er så lav som mulig. Sammensætningen af gruppen, når der er flere heste på en fold, skal naturligvis tilrettelægges således, at hestene kan fungere godt.

Det skal efter arbejdsgruppens opfattelse være et krav, at der ved ethvert hestehold skal være adgang til fold. Arbejdsgruppen finder, at folde skal have et areal på mindst 800 m², hvor den korteste side minimum skal være 20 m. Der må højst gå 4 heste på folden samtidig for så vidt angår folde af minimumsstørrelse.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at 1 fold af minimumsstørrelse kan dække motionsbehovet for maksimalt 20 heste.

Arbejdsgruppen har ikke fundet undersøgelser vedr. hegn (type, synlighed mv.) og risikoen for skader forbundet med brug af forskellige hegn. Praktiske erfaringer viser, at mange heste kommer til skade som følge af forkert og/eller mangelfuld indhegning om folde. Grundlæggende finder arbejdsgruppen, at hegnets højde skal være afpasset til forholdene og til de heste, som benytter folden.

Ved opstilling af hegn finder arbejdsgruppen det endvidere af betydning, at hegnet ikke skader hesten, hvis den forsøger at bryde igennem. Efter arbejdsgruppens opfattelse skal pigtrådshegn forbydes ved indhegning af heste. Brudstærke elhegn kan ligeledes forvolde alvorlige skader, hvis de ikke er forsynet med en ”kniv”, som ved hårdt træk bryder tråden, idet hesten kan risikere at skære sig, hvis hegnet ikke giver efter. Efter arbejdsgruppens opfattelse bør spidse

vinkler i folden så vidt mulig undgås, da det øger risikoen for, at en hest bliver trængt op i et hjørne og derved bryder ud af hegnet.

Der henvises til § 17 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

4.3.4. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedr. størrelse og indretning af folde

For så vidt angår størrelsen af folde finder arbejdsgruppen som anført ovenfor, at folde skal have et areal på mindst 800 m², hvor den korteste side minimum skal være 20 m, dog under forudsætning af, at der højst går 4 heste på folden. Skal flere end de anførte 4 heste være på fold samtidig, bør folden være forholdsmæssigt større. Hesten er som tidligere anført et flokdyr, som i enhver fold med flere heste vil indrette sig i et hierarki, hvor der skal være plads til, at en lavt rangerende hest kan undvige en højere rangerende hest. Hertil kommer, at større folde umiddelbart vil give hesten bedre mulighed for motion. Arbejdsgruppen kan på denne baggrund anbefale, at motionsfolde af hensyn til hestens velfærdsmæssige forhold indrettes således, at de bliver større end det ovenfor beskrevne mindstekrav.

Skal heste være meget ude, stiller det naturligvis særlige krav til foldens indretning og til beskyttelse mod vind og vejr. Der bør således være mulighed for læ, og jorden bør være græs-dækket eller i det mindste tør (ikke-mudret).

Folden bør indhegnes på forsvarlig vis, så hesten holdes inde i folden, ligesom det bør sikres, at risikoen for skader på hesten er minimal ved eventuelle forsøg på at bryde ud af folden. Ved indhegning af folde, hvor der skal gå føl, anbefaler arbejdsgruppen anvendelse af særligt synlige hegn, så føllet kan forholde sig til hegnet som en barriere.

Foder tjener både som beskæftigelse og tilgodeser hestens fordøjelsessystem og er derfor en vigtig del af foldens indretning. Da det sjældent vil være muligt at opretholde græs-dække på folde, kan tildeling af f.eks. grovfoder i foderhække anbefales. Herudover bør der være adgang til frisk vand på folden.

Det kan være hensigtsmæssigt at indrette et sandområde i folden, hvor hesten kan rulle sig uden at komme i hegnet. Motionsfolde bør altid indeholde tørre eller ikke-mudrede steder, hvor hesten kan opholde sig. Desuden kan anden miljøberigelse i form af f.eks. grene og træer ofte have en positiv indvirkning på hestens velfærd.

Det fremgår af udtalelsen fra Dyreværnsrådet og Det Veterinære Sundhedsråd, der er gengivet ovenfor under afsnit 4.1.3, at dyr, der holdes ude i vinterperioden eller i perioder med vinterlignende vejr, skal have adgang til læskur eller bygning.

Arbejdsgruppen har overvejet, i hvilket omfang der uden for de tilfælde, der er nævnt i udtalelsen – herunder heste, der er på fold i mange timer i sommerhalvåret – bør stilles krav om læskur eller andre læmuligheder.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at et egentlig krav om læmuligheder kan indebære store økonomiske og praktiske konsekvenser med den mulige følge, at hestene kommer på fold i mindre omfang. Efter arbejdsgruppens opfattelse kan læmuligheder dog anbefales også i sommerhalvåret, da hestene erfaringsmæssigt ikke mindst benytter disse om sommeren til at søge ly for varme, sol og insekter. Går hestene ude i mange timer om dagen, anbefaler arbejdsgruppen, at der er ly for stærk sol og insekter og læ for voldsomt regnvejr, haglvejr, snevejr og stormvejr. Denne beskyttelse kan efter omstændighederne være i form af naturlig bevoksning på eller omkring folden.

4.3.5. Særligt om udegående heste i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr

Arbejdsgruppen har diskuteret, om der bør stilles særlige krav til hestehold, hvor hestene er udegående – det vil sige, at de opholder sig hele døgnet på fold – i vinterperioden og i vinterlignende vejr. Arbejdsgruppen kan i den forbindelse i det hele tilslutte sig Dyreværnsrådet og Det Veterinære Sundhedsråds fælles udtalelse af 14. december 2001 om udendørs hold af dyr i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr samt Dyreværnsrådets udtalelse af 17. januar 2005 vedrørende forståelsen af udtrykkene 'vinterperioden' og 'perioder med vinterlignende vejr'.

For heste, som typisk går ude i mere end 12 timer i døgnet i vinterperioder og i perioder med vinterlignende vejr, skal der efter arbejdsgruppens opfattelse gælde samme krav til adgang til læmulighed som for udegående heste.

Der henvises til § 20 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

4.3.6. Læskur eller anden bygning på fold

Arbejdsgruppen bemærker, at heste i flok har et hierarki, hvor nogle individer på grund af alder, størrelse, køn og karakter naturligt rangerer højere end andre. Der bør tages hensyn

hertil ved fastlæggelse af arealkrav og indretning af bygningen, så risikoen for skader som følge af aggression reduceres mest muligt, og så det sikres, at også lavere rangerende hestes behov tilgodeses.

Arbejdsgruppen har drøftet, hvilke mindstekrav der skal stilles til bygningen i de tilfælde, hvor der i henhold til det oven for anførte skal være husningsmulighed på folden.

Efter arbejdsgruppens opfattelse skal det være et krav, at bygningen placeres på et sted med tilstrækkelig afvanding, således at det også i perioder med vådt vejr eller frost er sikkert at færdes for hestene.

For så vidt angår størrelsen af bygningen skal alle hestene kunne ligge ned i bygningen samtidig under hensyntagen til hesteflokkens hierarkiske opbygning og det deraf følgende "afstands-krav" mellem hestene. Bygningens areal skal således efter arbejdsgruppens opfattelse svare til minimumsarealet ved hold af heste i gruppeopstaldning.

Der henvises til § 20 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

4.3.7. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedr. læskur eller anden bygning på fold

Hestene skal have adgang til en tør, velstrøet bund i bygningerne. Denne skal være af et egnet materiale og skal skiftes med passende mellemrum, navnlig således at hestene sikres mod fugt.

Frihøjden inde i bygningen bør mindst svare til frihøjden i staldbygninger. Indgange i bygningen bør være mindst 2½ m brede og med en højde svarende til frihøjden i bygningen. Indgange bør være tilstrækkeligt store til, at to heste kan passere hinanden uden at komme til skade. Der bør være flere indgange til hver bygning, således at det undgås, at lavere rangerende heste holdes ude, og så der sikres en flugtmulighed. Der bør ved placering af indgangen tages hensyn til de typiske vindforhold.

Arbejdsgruppen finder, at det ved store hesteflokke af hensyn til hestenes velfærd kan være hensigtsmæssigt at opføre flere mindre bygninger eller at opdele store bygninger, gerne med flere indgange i hver, frem for én bygning.

5. Tilsyn

5.1. Indledende bemærkninger

Hesten skal i henhold til dyreværnslovens § 2 behandles omsorgsfuldt under hensyntagen til hestens fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov. Som følge heraf bør den ansvarlige ligeledes undergive hesten tilsyn, idet tilsynspligten må anses som en del af omsorgspligten efter § 2. Ved at føre tilsyn med hesten vil det være muligt straks at observere, om hesten er syg, mangler vand og foder, og om hesten er kommet til skade.

Det er således i praksis hændt, at heste eksempelvis har været syge, uden de er blevet tilset eller behandlet af en dyrlæge, at de er afmagrede på grund af manglende foder, eller at de ikke har adgang til vand af passende kvalitet og mængde.

Folden og/eller staldforholdene bør ligeledes tilses, idet hesten kan komme til skade på hegn, bokssider mv., hvis disse er gået i stykker, eller der er risiko for, at dette kan gå i stykker.

Efter arbejdsgruppens opfattelse består tilsynsforpligtelsen – i overensstemmelse med dyreværnslovens § 3 – i to dele: Tilsynsforpligtelsen omfatter dels den ansvarliges forpligtelse til selv at føre tilsyn med hesteholdet (det interne tilsyn), dels professionelles (dyrlæger, fødevareremyndighederne mv.) tilsyn med hesteholdet (det eksterne tilsyn).

5.2. Gældende ret

Ifølge dyreværnslovens § 2 skal enhver, der holder dyr, sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

Videre følger det af lovens § 3, stk. 3, at enhver, der holder dyr, skal sørge for, at dyret tilses mindst en gang om dagen. Dette gælder dog ikke fritgående dyr på græs eller lignende. Sådanne dyr skal dog tilses jævnlige. Ved fritgående dyr forstås typisk ekstensive dyrehold på græsarealer, i marsken, på vidtstrakte engområder eller i skovarealer. Det beror på en konkret vurdering af dyrene, de stedlige forhold, vejrliget mv., hvor ofte disse dyrehold skal tilses.

Efter dyreværnslovens § 3, stk. 4, skal enhver, der erhvervsmæssigt holder dyr, sørge for, at dyreholdet tilses af en dyrlæge mindst én gang årligt. Justitsministeren kan undtage visse mindre husdyrbrug fra reglen i 1. pkt. Denne bemyndigelse er ikke udnyttet.

Efter dyreværnslovens § 3, stk. 5, kan justitsministeren fastsætte regler om hold af dyr på steder, hvor ejeren eller den, der fører tilsyn med dyret, ikke bor. Disse bemyndigelsesbestemmelser er ikke udnyttet for så vidt angår hestehold.

Efter § 1 i bekendtgørelse om stikprøvekontrol af velfærd for landbrugsdyr og heste, som ikke holdes med henblik på landbrugsmæssige formål, skal fødevareregionerne hvert år foretage en stikprøvebaseret fysisk kontrol (stikprøvekontrol) af mindst 5 procent af alle besætninger med mindst 10 heste. Kontrollen skal omfatte såvel heste, som holdes til landbrugsmæssige formål, som heste der holdes med henblik på andre formål, herunder hobby, på rideskole mv. Stikprøvekontrollen skal foretages af en embedsdyrlæge med særlig indsigt i dyrevelfærd, jf. § 2, stk. 1, i bekendtgørelsen. Indtil der udstedes særlige regler for heste, vil kontrollen skulle omfatte overholdelse af de generelle regler i dyreværnsloven og forskrifter, der udfærdiges med hjemmel i dyreværnsloven.

Efter § 12 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr og § 14 i bekendtgørelse om beskyttelse af dyr på samlesteder og andre samlinger af dyr skal alt automatiseret eller mekanisk udstyr (f.eks. hegn og vandkopper), der er af betydning for dyrs sundhed og velfærd, tilses mindst én gang om dagen. Eventuelle konstaterede fejl skal udbedres straks, og hvis dette ikke kan lade sig gøre, skal der træffes passende foranstaltninger til at beskytte dyrenes sundhed og velfærd.

Ifølge dyreværnslovens § 18, stk. 1, må dyrepensioner og dyreinternater kun drives med politimesterens (politidirektørens) tilladelse. Denne tilladelse kan tilbagekaldes, når særlige forhold taler derfor. Efter dyreværnslovens § 18, stk. 2, kan justitsministeren fastsætte regler om indretning og drift af virksomheden, herunder om krav, der kan stilles til personalet, og om tilsyn. Bemyndigelsen er ikke udnyttet på nuværende tidspunkt.

Ifølge dyreværnslovens § 20 skal en dyrlæge, der bliver bekendt med, at et dyr behandles uforvarsligt, anmelde forholdet til politiet. Dette gælder dog ikke, hvis forholdet ikke er groft og i øvrigt straks rettes. Anmeldelsespligten påhviler enhver autoriseret dyrlæge og gælder uanset, hvordan dyrlægen bliver bekendt med forholdet. Det er således underordnet, om dyrlægen bliver bekendt med forholdet i forbindelse med udøvelse af dyrlægegerning som f.eks. praktiserende dyrlæge, som offentlig ansat, under laboratoriearbejde eller som privatperson. Anmel-

delsespligten gælder dog kun forhold, som dyrlægen selv har konstateret, hvorimod den ikke gælder forhold, som dyrlægen bliver bekendt med gennem andenhåndsoplysninger eller f.eks. i forbindelse med en fjernsynsudsendelse.

5.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at tilsynet med hestehold fortsat skal bestå både af den ansvarliges forpligtelse til selv at føre tilsyn med hesteholdet (det interne tilsyn) og af professionelles tilsyn med hesteholdet (det eksterne tilsyn), dog således at tilsynsforpligtelsen skærpes i forhold til de gældende regler i dyreværnsloven.

5.3.1. Det interne tilsyn

Som anført ovenfor følger det af dyreværnslovens § 3, stk. 3, at enhver, der holder dyr, skal sørge for, at dyret tilses mindst en gang om dagen.

Kravet om dagligt tilsyn omfatter dog ikke fritgående dyr på græs eller lignende, som alene skal tilses jævnligt. Bestemmelsen omfatter eksempelvis ekstensive dyrehold på græsarealer, herunder marskarealer, engarealer og skovarealer, dvs. dyr som er udegående hele døgnet.

I Danmark er folde af meget varierende kvalitet, og derfor er der et stort antal folde, hvor det er nødvendigt med mindst ét dagligt tilsyn for at sikre hestene på folden tilstrækkelig vand og foder samt sikre, at der ikke er opstået skader eller sygdom. Derfor er det efter arbejdsgruppens opfattelse nødvendigt, at ikke alene opstaldede heste, men også heste på fold tilses mindst én gang dagligt. Alle heste, uanset om de er på fold eller er opstaldet, skal således tilses minimum én gang dagligt for at sikre, at hestene er raske, at de ikke er kommet til skade, at de har tilstrækkeligt vand og foder, og at de har adgang til et tørt, velstrøet leje.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det daglige tilsyn af heste skal fortolkes i overensstemmelse med dyreværnslovens § 2, hvilket indebærer at den ansvarlige ved tilsynet skal sikre sig, at hesten behandles omsorgsfuldt, herunder at hesten huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til dens behov.

Ved tilsynet skal den ansvarlige således sikre sig, at samtlige heste er set, og at de udviser normal adfærd, dvs. at alle hestene bevæger sig normalt og ikke udviser tegn på sygdom eller smerte.

Tilsynet skal endvidere omfatte bygninger på fold samt stalde, som bør efterses for løse brædder, søm og andet, som kan skade hesten. Indhegningens stand skal kontrolleres, ligesom det skal sikres, at der ikke er opstået uhensigtsmæssige eller potentielt skadevoldende ændringer på inventar eller fold siden sidste eftersyn.

Opstår der forhold, der kan skræmme hestene, herunder særlig voldsom torden eller storm, eller usædvanlige hændelser, bør hestene tilses snarest muligt. Indhegningens stand skal kontrolleres, ligesom det skal sikres, at der ikke er opstået uhensigtsmæssige eller potentielt skadevoldende ændringer på inventar eller fold siden sidste eftersyn.

Arbejdsgruppen finder desuden, at såfremt der konstateres sygdom eller tilskadekomst, skal den tilsynsførende sikre, at hesten om fornødent isoleres og pleje iværksættes. Hvis lidelsen er alvorlig eller hesten ikke hurtigt bedres, skal en dyrlæge straks tilkaldes.

Der henvises til §§ 23 og 24 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

5.3.2. Det eksterne tilsyn

Efter dyreværnslovens § 3, stk. 4, skal enhver, der erhvervsmæssigt holder dyr, sørge for, at dyreholdet tilses af en dyrlæge mindst en gang årligt. Ansvar for at tilkalde dyrlægen påhviler den, der erhvervsmæssigt holder dyr. Det blev i forbindelse med Folketingets behandling af forslaget til § 3, stk. 4, påpeget af justitsministeren, at forpligtelsen til at lade dyreholdet tilse af en dyrlæge mindst en gang årligt ikke indebar, at dyrlægen behøver at komme ekstraordinært, men en opfyldelse af bestemmelsen måtte forudsætte, at dyrlægen mindst én gang årligt foretager en sådan gennemgang af bedriften, at man med rimelighed kan tale om, at hele dyreholdet er blevet tilset. Videre bemærkede justitsministeren, at det er ejerens forpligtelse at sørge for, at der sker et sådant tilkald en gang om året – om det så er i forbindelse med en konkret begivenhed, der gør, at dyrlægen i forvejen er på gården, eller der er tale om specielt tilkald, det er noget, der må afgøres i den konkrete situation.

Arbejdsgruppen finder, at det skal være et krav, at enhver, der erhvervsmæssigt holder heste, skal sørge for, at hesteholdet tilses af en dyrlæge mindst en gang årligt. Tilsynet skal foretages med henblik på at sikre, at kravene efter udkastet til lov om hold af heste, dyreværnsloven mv. er opfyldt i det enkelte hestehold.

Ved erhvervsmæssigt hold af heste forstås eksempelvis stutier, hingstestationer, træningsstalde, dyreparke, hestehandlere, hesteinternater, rideskoler, hestepensioner, hesteudlejning, hestevognskørsel (studenterkørsel, kapervogne mv.), heste i zoologiske haver mv.

For så vidt angår formkravet til selve tilsynet finder arbejdsgruppen, at dette skal udføres svarende til den tilsvarende bestemmelse om dyrlægetilsyn efter dyreværnslovens § 3, stk. 4. Den ansvarlige for hesteholdet skal således kunne dokumentere, at en dyrlæge har været tilkaldt til dyreholdet mindst en gang om året. Det er ikke et krav, at dyrlægen tilkaldes alene med henblik på at foretage en egentlig gennemgang af hesteholdet. Det er således tilstrækkeligt, at den ansvarlige kan dokumentere, at en dyrlæge har haft lejlighed til at gøre sig bekendt med forholdene i hesteholdet, f.eks. i forbindelse med at dyrlægen har været tilkaldt med henblik på sygdomsbehandling. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at et årligt dyrlægetilsyn af hesteholdet kombineret med dyrlægens forpligtelse efter dyreværnslovens § 20 til at anmelde uforsvarlig behandling af dyr vil være et værdifuldt bidrag til at imødegå dyreværnsmæssigt uforsvarlige forhold i dyreholdet.

Tilsynet skal foretages af privatpraktiserende dyrlæger, og dyrlægerne pålægges derved et ret vidtgående ansvar for, at forholdene er i orden. Det skal i den forbindelse bemærkes, at dyrlægerne i givet fald forpligtes til at påtale ukorrekte forhold over for den ansvarlige for dyreholdet, hvilket kan have betydning for dyrlægernes fortsatte relationer til deres kunder.

Hertil kommer, at der efter arbejdsgruppens opfattelse må lægges vægt på, at hestehold med mindst 10 landbrugsdyr eller heste er omfattet af stikprøvekontrollen af velfærd for landbrugsdyr og heste, som ikke holdes med henblik på landbrugsmæssige formål. Efter bekendtgørelsens § 4 skal embedsdyrlægen ved udførelsen af stikprøvekontrollen påse, at reglerne i dyreværnsloven og forskrifter, der er udfærdiget med hjemmel i loven, er overholdt. Det årlige dyrlægetilsyn efter en kommende lov om hold af heste suppleres således – for så vidt angår større hestehold – af den til enhver tid gældende stikprøvekontrol. Et særligt problem i denne forbindelse er dog, at stikprøvekontrollen forudsætter, at fødevareregionerne har et nærmere kendskab til størrelsen af de enkelte hestehold, og det vil således være betinget af, at der indføres en registreringsordning for alle heste i Danmark. Efter arbejdsgruppens opfattelse er det af afgørende betydning for sikring af velfærd for heste, at der snarest muligt indføres en obligatorisk registreringsordning for alle heste i Danmark. Arbejdsgruppen finder desuden, at der bør registreres oplysninger om placeringen af de enkelte hestehold.

Der henvises til § 23 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

5.3.3. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedr. tilsyn

Arbejdsgruppen anbefaler, at der i alle besætninger findes en logbog. I logbogen kan indføres dato og kvittering for offentlig kontrol, lovpligtige godkendelser, polititilsyn, dyrlæge- og beslagsmedetilsyn, optegnelse over sygdomme og medicinforbrug. Arbejdsgruppen finder, at en logbog dels vil være nyttig i forbindelse med kontrol af, om gældende ret overholdes, dels i forbindelse med rådgivning i de enkelte besætninger.

6. Fodring og vanding

6.1. Indledende bemærkninger

Både sammensætningen af hestes foder og den måde, som der fodres på, er af afgørende betydning for hestens sundhed og velfærd.

Heste foretrækker som andre flokdyr at æde sammen. Hestens naturlige måde at æde på foregår ved, at den langsomt bevæger sig fremad over græsmarken med hovedet tæt nede ved jorden, mens græsset afrives med tænderne. Hesten udvælger omhyggeligt de foretrukne planter ved hjælp af syns-, lugte- og smagssansen. Om sommeren består føden under naturlige forhold overvejende af græsser, mens hesten om vinteren ligeledes kan æde grene, rødder, bark og træ. Hestens fordøjelse er indrettet til at indtage føde med et lavt næringsindhold i små mængder ad gangen. Fritlevende heste bruger således 14-16 timer i døgnet på fødeindtagelse og faste aldrig mere end højst 3-4 timer ad gangen.

Hestens naturlige foder kan således karakteriseres som strukturfoder med et forholdsvis højt indhold af fordøjelige fibre. Den ideelle fodring – alene vurderet ud fra hestens fordøjelsesanatomi og fysiologi – består i, at hestens energi- og næringsstoffbehov udelukkende dækkes via strukturfoder. Den kontinuerlige foderoptagelse hos hesten er nødvendig, fordi mavens volumen er relativt lille i forhold til hestens størrelse og kropsvægt og foderets lave næringsindhold. Hesten har til gengæld en meget voluminøs blind- og tyktarm (samlet kaldet stortarmen). Der findes i stortarmen en mængde forskellige mikroorganismer, der omsætter strukturfoderet til vigtige næringsstoffer, som hesten er helt afhængig af. Det er vigtigt, at fodringen også tilgodeser den mikrobielle balance i stortarmen.

Når hesten anvendes som brugshest, er energibehovet oftest øget, og samtidig er mulighederne for at dække energibehovet via afgræsning nedsat. Menneskets brug af hesten har derfor nødvendiggjort brug af andet og mere foder – krybbefoderet. I de tilfælde, hvor strukturfoderet

ikke dækker hestens energi- og næringsstofbehov, er det nødvendigt også at fodre med krybbefoder.

Det er arbejdsgruppens erfaring, at mange heste hvert år bliver syge eller mistrives på grund af fodringsrelaterede problemer, som skyldes manglende viden om - eller misforstået hensyntagen til - hestens behov og den korrekte balance mellem strukturfoder og krybbefoder.

6.1.1. Foder

Fodring tjener to formål. For det første skal foderet forsyne hesten med den korrekte mængde energi, protein, mineraler og vitaminer samt struktur til sikring af en sund mave-tarmfunktion. For det andet skal foderet tilfredsstille hestens naturlige ædeadfærd, og det er derfor vigtigt, at en vis del af foderet består af strukturfoder frem for kraftfoder. Som planteæder er det hestens natur at optage et fiberrigt og tyggestimulerende foder for at opretholde en konstant velfungerende fordøjelseskanaal.

Mange fordøjelsesrelaterede sygdomme er primært forårsaget af ubalance i den mikrobielle omsætning i stortarmen, f.eks. for ringe indtag af strukturfoder og/eller for meget stivelsesholdigt foder og/eller for ringe vandoptagelse. Stivelsesholdigt foder kan klassificeres som kraftfoder (i modsætning til strukturfoder) og kan f.eks. bestå i havre eller andre kornprodukter, melasse eller lignende.

Skal en hest have dækket sit behov for strukturfoder, viser både forskning og årelange praktiske erfaringer, at den skal indtage en fodermængde, der i tørstof svarer til minimum 2 % af sin legemsvægt/døgn, idet der dog er forskelle fra hest til hest.

Tørstof svarende til minimum 1,0 % af hestens legemsvægt skal udgøres af strukturfoder. Resten kan udgøres af det såkaldte krybbefoder, som kan bestå af f.eks. kornprodukter, forarbejdede græsmarksprodukter, melasse mv. Enkelte fodertyper, der anvendes som krybbefoder, forarbejdes, så det vigtige indhold af fordøjelige fibre forbliver intakt, mens strukturen i foderet forfines, og det reducerer tygge- og spytksekretionen i forhold til foderets oprindelige struktur. Næringsstofforsyningen til bakterierne i tyktarmen påvirkes derimod ikke. Krybbefoderet kan aldrig erstatte strukturfoder i fordøjelsesmæssig sammenhæng.

Anvendes disse få regler, skal en hest som udgangspunkt dagligt have minimum 1,2 kg almindeligt dansk hør pr. 100 kg hest eller ca. 2 kg alm. dansk wraphør pr. 100 kg hest. Ved denne

minimumstildeling af strukturfoder mindsker hyppigheden af fordøjelsesproblemer og – sygdomme betragteligt, forudsat at strukturfoderets hygiejniske kvalitet er i orden.

Når hesten vokser, er drægtig, diegivende og/eller trænes, kan strukturfoder alene imidlertid sjældent dække behovet for energi og næringsstoffer. Derfor er krybbefodring oftest et nødvendigt supplement til disse heste. Ved optimering af krybberationerne anbefales det, at stivelsesindholdet er minimalt, samt at indholdet af fordøjelige fibre er maksimalt – uanset hestens brug og fysiologiske status.

I praksis er der derfor store forskelle i den enkelte hests behov for foder. Eksempelvis kan føl, plage og visse racer optage op til 3 % af deres legemsvægt i tørstof pr. dag. Nogle heste har et meget stort behov for kontinuerlig fødeindtagelse, og de stresses, hvis de hindres i denne adfærd. I den praktiske foderplanlægning skal der derfor tages højde både for det enkelte dyrs ædeadfærd og behov som følge af hestens særlige fordøjelsesfysiologi.

Træningsformen og varigheden heraf er ligeledes af stor betydning for både energi- og næringsstoffbehov. Eksempelvis er væddeløbshestens præstation kortvarig og intens, mens distanchesten skal præstere over et forløb på mange timer, og foderet skal sammensættes på denne baggrund.

Heste, der går meget ude i vinterhalvåret, har et øget energibehov til vedligehold pga. varmetab i forhold til heste, der enten er på stald eller er iklædt dækken, hvorved varmetabet begrænses.

6.1.2. Vand

Hestens vandbehov varierer afhængig af dens fysiologiske status, aktivitetsniveau, miljøtemperatur og luftfugtighed. For at opretholde væskebalancen drikker hesten typisk 5-10 % af sin legemsvægt dagligt. Diegivende hopper, opdræt og heste, der sveder, har et forholdsmæssigt større vandbehov end øvrige heste.

Hesten foretrækker at drikke fra vandkilder med frit vandspejl frem for at drikke af en vandkop. På stald anvendes oftest vandkopper, som bør give mindst 8 liter vand pr. minut, idet hesten ikke kompenserer for langsomt vandtilløb ved at bruge mere tid på vandindtagelse.

6.2. Gældende ret

Efter dyreværnslovens § 2 skal enhver, der holder dyr, sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de fodres og vandes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

6.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Strukturfoderet skal forsyne hesten med den nødvendige mængde fordøjelige fibre til sikring af en sund mave-tarmfunktion samt tilfredsstillende dens naturlige ædeadfærd. Krybbefoderets primære funktion er at dække de behov, som ikke dækkes af strukturfoderet, dvs. primært energi, protein, mineraler og vitaminer.

Erfaringer og forskning viser, at mange heste ikke får tilstrækkeligt strukturfoder, at mange heste får fordøjelsesrelaterede sygdomme forårsaget af dårlig fodersammensætning, at føl, ungheste og drægtige hopper kan være underforsynet med mineraler, og at mange heste og ponyer får tildelt for meget energi, således at de bliver overvægtige med øget risiko for stofskiftesygdomme, forfangenhed, mavesår mv.

Arbejdsgruppen finder, at dyreværnslovens § 2 klart betoner, at hesten skal fodres og vandes under hensyntagen til hestens fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov. Efter arbejdsgruppens opfattelse er der derfor behov for en indsats med henblik på at påvirke og ændre hesteejernes valg af foder til deres heste, således at foderet i højere grad tilgodeser hestens faktiske behov. På denne grund skal der efter arbejdsgruppens opfattelse stilles krav om, at heste skal tildeles tilstrækkeligt strukturfoder.

Arbejdsgruppen har tillige drøftet, om der ud over bestemmelsen i dyreværnslovens § 2 er behov for at fastsætte specifikke krav om hestes adgang til frisk drikkevand. Arbejdsgruppen finder i den forbindelse, at heste skal have fri adgang til frisk drikkevand hele døgnet såvel på stald som på fold. Dette gælder dog ikke ved kortere ophold på fold.

Der henvises til §§ 21 og 22 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

6.3.1. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedrørende fodring og vanding

Arbejdsgruppen anbefaler, at tørstof svarende til minimum 1,0 % af hestens legemsvægt skal udgøres af strukturfoder. Strukturfoderet skal endvidere fordeles, så hesten ikke faster mere end maksimalt 4 timer ad gangen.

Strukturfoderet kan eksempelvis bestå i wrapshøj, græshøj, frøgræshalm og evt. helsædsensilage eller en kombination af disse fodermidler. Mængden omfatter ikke halm, som anvendes til strøelse eller ad libitum ved adgang på fold.

Ved opstaldning og ophold på fold anbefales det, at hesten har adgang til strukturfoder og/eller halm af byg, havre eller græssorter.

Arbejdsgruppen anbefaler desuden generelt, at hesteejere/hesteholdere tilegner sig den nødvendige viden om fodring af heste, og at der udarbejdes en foderplan for egne heste samt de heste, de har ansvar for, med henblik på at sikre, at hesten fodres i overensstemmelse med intentionerne i dyreværnsloven.

Endvidere anbefales det, at den, der er ansvarlig for fodring af heste, løbende vurderer kvaliteten af det anvendte foder nøje, særligt med henblik på den hygiejniske kvalitet, som erfaringsmæssigt kan variere. Endelig anbefaler arbejdsgruppen, at den enkelte hests foderplan løbende revideres, da hestens foderbehov ændrer sig over tid.

Efter arbejdsgruppens opfattelse bør vandkopper desuden kontrolleres dagligt for tilstrækkeligt vandflow (8-10 liter pr. minut) og rengøres efter behov.

7. Opdræt og særlige forhold vedrørende foling, føl og plage

7.1. Indledende bemærkninger

Avl og opdræt af heste finder sted både hos lægfolk og hos professionelle opdrættere. Typisk er det på en landbrugsejendom, fordi plads og gode græsningsmuligheder er en nødvendighed.

Avl af heste kræver specialviden for at nå til et godt resultat. Heste er store dyr, som udvikler sig hurtigt, og manglende agtpågivenhed i væksten kan medføre skader eller forkert udvikling, som kan give problemer senere i hestens liv og i visse tilfælde være invaliderende.

7.1.1. Foling og forhold vedrørende hoppen

Hoppens avlssæson er begrænset til 6-8 måneder om året med april, maj, juni og juli som de (biologisk set) optimale måneder. Af økonomiske hensyn og af hensyn til at kunne anvende internationalt avlsmateriale er der i hesteavlen udviklet forskellige insemineringsmetoder og behandlingsformer.

Under naturlige forhold vil hoppen i en brunstperiode blive bedækket flere gange af hingsten. Da den moderne avlshingst ofte er særdeles kostbar, er prisen for bedækning og føl tilsvarende høj, og avanceret teknik benyttes for at bestemme det optimale bedækningstidspunkt for dermed ikke at overbelaste hingsten. Insemineringsteknikken er især udbredt indenfor avlen af rideheste og travheste.

Landscentret, Heste, der stambogsfører for 23 avlsforbund, har (for sæsonen 2004) opgjort, at der i 2003 blev bedækket 11.432 hopper, og at der i 2004 blev født 7.270 føl.

Af økonomiske og effektivitetsmæssige hensyn transporteres de fleste hopper til hingstestationen for at blive bedækket/insemineret. Ligeledes transporteres drægtige hopper til tider til hingstestationen/hestehospitalet for at føle her. Der arbejdes i hesteavlen noget mindre intensivt med de helt nye reproduktionsteknikker som f.eks. in vitro fertilisationsteknikker, kønssortering, embryooverførsel og kloning, end det er tilfældet for de andre husdyrarter. Dette skyldes, at de moderne reproduktionsteknikker er vanskeligere at udføre på heste end f.eks. kvæg.

7.1.2. Forhold vedrørende foling

Drægtige hopper bør overvåges, så hoppe og føl kan bistås i nødvendigt omfang. Nogle hestejere, primært lægfolk, har et ønske om, at folingen foregår under kontrollerede forhold på hestehospitaler og hingstestationer.

Hoppens første mælk og sammensætningen af denne er afgørende for føllet. Føllet fødes uden antistoffer i blodet, og det er således afgørende for føllets overlevelse, at det indenfor de første 4 timer optager tilstrækkeligt af den antistofrige mælk (råmælk, kolostrum) fra hoppen. Uden denne råmælk er føllet ikke beskyttet mod blandt andet sygdomsfremkaldende bakterier i folingsmiljøet. Danmarks JordbrugsForsknings rapport anbefaler således, at hoppen bør have opholdt sig i folingsmiljøet ca. 1 måned inden forventet foling for, at hoppens råmælk kan yde den beskyttende effekt.

Stivkrampe er en stærkt lidelsesvoldende sygdom, som er vanskelig at behandle, og hoppen bør derfor være regelret vaccineret mod stivkrampe, således at mælken indeholder de for føllet nødvendige antistoffer. Alternativt bør føllet behandles med stivkrampeserum umiddelbart efter fødslen.

Eventuel transport af hoppen bør derfor af hensyn til råmælkens kvalitet foregå i god tid inden folingen, ligesom langvarig transport af helt unge føl bør undgås.

7.1.3. Forhold vedrørende fravæning

I traditionel avl i Danmark fravænes føl fra såvel hoppens mælk som hoppen, når det er 5-6 måneder. Fravænningsperioden er en stressende oplevelse for føllet, idet det skal fravænes hoppens mælk og kontakt med hoppen, og samtidig skal føllet vænne sig til andet foder, og ofte sker der ændringer i opstaldningen af føllet.

Undersøgelser viser, at mange adfærdsforstyrrelser påbegyndes allerede i fravænningsperioden, samt at fravænningsmetoden har større betydning end føllets alder på tidspunktet for fravæningen. Undersøgelser viser desuden, at føllet stresses mindst, hvis føllet fravænes sammen med andre føl gradvist, gerne over en uge eller længere, hvor føllet i starten kan lugte og se hoppen. Det er under alle omstændigheder vigtigt for føllets udvikling, at det også efter fravæningen har adgang til artsfæller.

Danmarks JordbrugsForsknings rapport anbefaler, at:

- føllet fravænes gradvist
- føllet fravænes sammen med andre føl
- hoppen om muligt fjernes fra føllet frem for omvendt

7.1.4. Forhold vedrørende plage

Efter fravæning bør plagen opstaldes i grupper med andre plage, idet plagens sociale færdigheder udvikles ved, at den opholder sig sammen med andre heste det meste af døgnet. Den første vinter kan plagene opstaldes i kønsblandede grupper, men herefter vil det være nødvendigt at kønsopdele plagene for at undgå uønskede drægtigheder. Den anden vinter vil plagene have sværere ved at få grupperne til at fungere, fordi den højst rangerende plag ofte vil udvise aggressiv adfærd og tyrannisere de øvrige plage. Da den næstrangerende typisk vil overtage den højst rangerede hests rolle, hvis den højst rangerende plag flyttes, vil dette sjældent løse problemet. Alternativt kan gruppen tilføres en ældre hest, hvilket vil skabe en naturlig leder.

Ved opstaldning af grupper af plage bør det sikres, at lavere rangerende kan undvige den dominerende plag.

7.2. Gældende ret

Dyreværnsloven indeholder ikke særlige regler herom.

Der er ved bekendtgørelse nr. 201 af 16. april 1993 om beskyttelse af dyr under transport med senere ændringer og ved bekendtgørelse nr. 208 af 17. juni 1964 om transport af dyr med senere ændringer fastsat regler om transport af drægtige heste og nyfødte føl. Bekendtgørelsen om beskyttelse af dyr under transport finder anvendelse på grænseoverskridende transporter samt på transporter over 50 km, mens bekendtgørelse om transport af dyr finder anvendelse på transporter under 50 km.

I henhold til § 5 i bekendtgørelsen om beskyttelse af dyr under transport anses drægtige dyr ikke for transportegnede i den sidste tiendedel af drægtighedsperioden, og det er således ikke tilladt at transportere heste i 34 dage forud for den forventede fødsel. Desuden anses dyr, som har født inden for de nærmeste forudgående 48 timer, samt nyfødte føl, hvis navle ikke er fuldstændig helet, ikke egnede til transport.

I henhold til § 4 b i bekendtgørelsen om transport af dyr anses drægtige produktionsdyr og heste ikke for transportegnede i den sidste tiendedel af drægtighedsperioden, og det er således ikke tilladt at transportere heste i 34 dage forud for den forventede fødsel. Desuden anses dyr, som er under to uger gamle, ikke for transportegnede.

7.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Efter arbejdsgruppens opfattelse er det af stor betydning for udviklingen af føl og plages sociale færdigheder og generelle udvikling, at de opholder sig sammen med artsfæller. På denne baggrund finder arbejdsgruppen, at det skal være et krav, at føl og plage indtil de er 2 år gamle skal på fold sammen med artsfæller, om muligt sammen med andre føl og plage.

Der henvises til § 18 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

7.3.1. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedr. opdræt og særlige forhold vedrørende foling, føl og plage

Arbejdsgruppen har vurderet, at føllets kontakt til først hoppen og senere andre heste er af stor betydning for udviklingen af den voksne hests adfærd. I forlængelse heraf bør der efter arbejdsgruppens opfattelse anbefales, at føllet fravænnedes hoppen gradvist ved at være sammen med andre heste, om muligt gerne med andre føl eller ungheste.

For at sikre, at plagens sociale færdigheder udvikles, finder arbejdsgruppen, at der desuden bør anbefales, at plagen efter fravænnelse og indtil træningen påbegyndes opstaldes i grupper med andre heste, om muligt gerne med andre plage.

Ud over de anførte mindstekrav skal arbejdsgruppen generelt anbefale, at hoppen opholder sig i folingsmiljøet i ca. én måned forud for folingen og er regelret vaccineret mod stivkrampe af hensyn til at sikre en optimal sammensætning af hoppens råmælk. Desuden bør hoppens orme-status være kendt og evt. behandlet. Derved opnår føllet de bedste vilkår med henblik på at klare sig i folingsmiljøet.

Arbejdsgruppen skal endvidere anbefale, at der i videst muligt omfang tages hensyn til føllet ved eksempelvis i den første tid at lade føl og hoppe gå i en fold med synlig indhegning og som er tilstrækkelig stor til, at føl og hoppe kan undvige andre dyr/hesten i indhegningen.

8. Ibrugtagning og træning; træningsmetoder og hjælpemidler mv.

8.1. Indledende bemærkninger

Hestens anvendelse som transportmiddel og trækraft var tidligere en forudsætning for samfundets trivsel og udvikling. Hesten er også i dag et brugsdyr, men den viden, som tidligere var allemandseje med hensyn til uddannelse, brug og almindelig omgang med hesten, er i dag betydeligt reduceret. Mange brugere af hesten er nybegyndere, og der er i høj grad brug for viden og uddannelse for, at samarbejdet mellem hesten og mennesker skal kunne lykkes, dels så hesten ikke lider overlast, og dels så mennesker ikke kommer til skade.

Hesten er fra naturens side et flokdyr, men hesten er oftest alene, når den bliver brugt. Kendskab til hestens naturlige reaktionsmønster er derfor også en betingelse for at kunne gøre brug af hestens potentiale.

Forholdet mellem hest og mennesker har stor betydning for hestens velfærd og adfærd. Forkert behandling af hesten kan medføre, at hesten bliver frygtsom og dermed stresset og mere udsat for sygdomme. Frygtsomme heste er desuden mere tilbøjelige til at reagere til fare for mennesker.

Den daglige omgang med heste bør derfor foregå på en måde, så unødigt stress undgås. En del stress kan undgås ved at lade hesten have social kontakt med andre heste, jf. ovenfor kapitel IV, afsnit 4 om kontakt til artsfæller. Hertil kommer, at hesten er mere modtagelig for at lære, f.eks. at stå stille i forbindelse med hovpleje, når den har social kontakt med artsfæller. Der er dog mange situationer, hvor hesten skal kunne være alene. Eksempelvis er hesten typisk alene ved almindelig brug, behandling, transport mv., og hesten skal derfor gradvist og under opsyn oplæres til at kunne være alene, da dette er en forudsætning for brug af hesten. Hesten skal således acceptere at blive taget ud af flokken med henblik på brug.

8.1.1. Ibrugtagning, indlæring og træning

Hestens funktion er ændret fra at være et landbrugsdyr til et hobby- og sportsdyr. I kraft af, at hesten tidligere blev anvendt som en arbejdskraft i landbruget, blev hesten som et naturligt led heri oplært til at beherske en række discipliner. Som følge af, at hesten i dag primært anvendes som hobby- og sportsdyr, er det nødvendigt i højere grad at oplære hesten, så den kan forstå og adlyde visse grundlæggende ordrer. Hertil kommer, at nutidens hesteejere ikke i samme grad som tidligere har fornødent kendskab til hesten, dens velfærdsmæssige behov og dens reaktionsmønstre. Der er således behov for at stille krav om, at hesten oplæres og uddannes.

Enhver form for træning og brug af hesten foregår lettest og med bedst resultat ved positiv motivering frem for tvang og afstraffelse. Træning af den unge hest bør ske ved tilvæning og motivation med udgangspunkt i hestens naturlige adfærd, og desuden bør hesten allerede som føl lære at omgås mennesker og andre heste, så hesten derved får tillid og et harmonisk forhold til såvel mennesker som andre heste. Selve træningen af hesten skal tilpasses hestens alder samt hestens fysiske og psykiske kapacitet.

Opdragelsen af føllet bør begynde, når det er få dage gammelt. Det bør således vænnes til omgang med mennesker, at blive berørt, få løftet ben mv., og senest når føllet er ca. 1 uge gammelt, bør det vænnes til grime.

Føl og ungheste bør vænnes til håndtering og det udstyr, som skal benyttes på hesten, f.eks. grime, på et tidligt tidspunkt, ligesom ungheste skal vænnes til trense, sadel og sele. Håndte-

ringen bør holdes ved lige, men håndteringen skal dog ske på en måde, så forbindelsen mellem hoppe og føl ikke forstyrres. Opdragelse og håndtering af hesten kræver tid, omtanke og konsekvens, idet hesten ved entydige gentagelser er god til at lære og føler sig tryk ved diverse tilkendegivelser fra hesteejeren.

Tilvæning til opbinding bør foregå inden for føllets første måneder, da risikoen for skader på dyr og mennesker er mindre, hvis dyret er lettere at håndtere. Indtil føllet har lært at stå bundet, bør opbinding ske under konstant opsyn med et reb, der kan give efter (dog uden at knække), ved at binde føllet eller ved at sno rebet om inventar og holde i rebet, indtil føllet har lært at stå bundet. Kan rebet ikke give efter, er der risiko for skader på føllets nakkehvirvler, hvis føllet rykker tilbage. Det letter indlæringen, hvis føllet står ved siden af moderen, som også er bundet op og samtidig fodres, idet fodring mindsker risikoen for, at hoppen reagerer på eventuelle ryk fra føllets side. Alternativt kan to personer deltage i indlæringsprocessen, så den ene kan stå bag føllet og skubbe det frem, hvis det rykker. Formålet er at lære føllet, at det er mere behageligt at stå med et løst reb end med et stramt reb.

Når føllet har lært at stå bundet uden at rykke tilbage, bør det også lære at blive berørt/håndteret fra alle sider, mens det står bundet, og det bør lære at flytte sig for tryk. Også denne indlæring kan med fordel foregå, mens hoppen står ved siden af og æder, da det sender et signal til føllet om, at der er "ro og ingen fare".

Princippet for indlæring vil være det samme, hvis hesten er ældre, idet en voksen hest dog besidder væsentlig flere kræfter. I denne situation anbefales at bruge halsrem, da det er vigtigt, at hesten ikke slipper fri under indlæringen, da den så får lært at rykke tilbage i stedet for at lære at stå bundet. Hesten bør bindes med en knude, der nemt kan løsnes, eller en sikkerhedshage.

Selv om hesten har lært at stå bundet, bør den aldrig bindes til løse genstande eller med halm-bånd eller lignende, som knækker, hvis hesten trækker let tilbage. Det vil lære hesten at trække, og at den dermed kan undslippe, hvis den vil. Hesten bør desuden aldrig bindes i hovedtøjet.

Sammenfattende er det således både væsentligt nemmere og mere sikkert at håndtere utrænede føl i forhold til utrænede udvoksede heste.

Der er inden for de forskellige dele af hestesporten forskellige traditioner for, hvornår heste tages i brug inden for de forskellige kategorier af heste. Inden for alle kategorier er der stor

variation i alder ved ibrugtagning, og der tages ofte individuelle hensyn, således at heste, der er i kraftig vækst, ikke sættes i træning. Der er dog megen diskussion i hestekredse om, hvorvidt (for) tidlig ibrugtagning skader hestenes holdbarhed, men der er ikke lavet mange undersøgelser på området.

I flere udenlandske undersøgelser er der set på effekten af forskellige træningsprogrammer eller træning kontra ikke-træning, men ikke på effekten af træning påbegyndt ved forskellig alder. Fysisk træning påvirker hestenes bevægeapparat, og såvel muskler, sener som knogler kræver tilvænnning til træning. Denne tilvænningsperiode er umiddelbart uafhængig af hestens alder ved ibrugtagning.

Der er desuden lavet flere sygdomsstudier, hvor man har set på risikofaktorerne i forbindelse med skader på og uheld med hestene. Undersøgelser med fokus på 2-års væddeløbsheste har dog fundet en høj frekvens af skader hos disse heste i deres første løbssæson. Flere undersøgelser peger dog også på, at træningsmetoden - herunder træningsintensiteten - er den største risikofaktor.

Ved deltagelse i konkurrencer skal hesten i sin uddannelse og i dens fysiske og psykiske udvikling være på et niveau svarende til konkurrencens niveau. Ved selve konkurrencen skal rytteren demonstrere sin ridemæssige kunnen, kendskab til hestens evner, uddannelsesgrad og præstationsformåen, ligesom hestens uddannelsesmæssige stadie og potentiale for videre uddannelse skal demonstreres.

Ved udvælgelse af heste til avl kan der eksempelvis lægges vægt på hestens biomekanik - dvs. hestens fysiske kapacitet, dens evne til at omsætte energi til bevægelse og dens evne til at koordinere og kontrollere disse bevægelser - holdbarhed, temperament og eksteriør.

8.1.2. Brug af dækkener

Huden er kroppens største organ, og blandt dets vigtigste opgaver er beskyttelse mod omgivelserne, thermoregulation (sved og varme), funktion som sensorisk organ samt pigmentdannelse og sekretion. Hestens hud adskiller sig fra andre arter ved at være velforsynet med svedkirtler, og hesten sveder lettere og med et andet mønster end mange andre arter. Hårvæksten har et karakteristisk vækstmønster, som påvirkes af specielt dagslysets længde, men også af temperatur og hormoner.

Mange af Danmarks hesteejere anvender mere eller mindre velbegrundet dækken såvel på fold som under staldophold. Brugen af dækkener begrundes bl.a. i ønsket om at nedsætte hestens svedbehov i forbindelse med arbejde. Dette søges således gjort ved dels at bruge dækken for at hindre hesten i at sætte ”vinterpels”, dels ved at klippe hesten og efterfølgende anvende dækken som kompensation for det afklippede hårlag. Klipping af heste er således overvejende et fænomen i kolde klimaer som eksempelvis det danske.

For mange hesteejere synes anvendelse af dækken alene begrundet i ejerens og ikke i hestens behov. Eksempelvis anvendes dækken på heste med ingen eller lille arbejdsbelastning for at nedsætte behovet for vartning af hesten, for at undgå tilsmudsning af hesten (dvs. bekvemmelighedshensyn), eller blot fordi det ser pænt ud.

Formålet med anvendelse af dækken kan angives som følger:

- Transportdækken: Anvendes for at forhindre skade på hesten under transport.
- Ude-/regndækken: Anvendes for at forhindre hesten i at have varmetab som følge af kuldegrader/regn.
- Sved-/skridtdækken: Anvendes for at undgå for hurtig afkøling af hesten efter arbejde og fremmer tørring af hesten.
- Insektdækken: Anvendes for at undgå insektkontakt – specielt for heste med ”sommer-eksem”, en allergisk reaktion overfor mitter.
- Vinter-/overgangsdækken: Anvendes til heste med sparsomt hårlag, eller heste der er klippet eller har kort pels.
- Anvendelse af dækken for at holde hestens pels kort.

8.2. Gældende ret

Gældende ret indeholder ikke særlige regler om ibrugtagning og træning, herunder træningsmetoder, brug af dækkener og hjælpemidler.

8.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Arbejdsgruppen finder, at det er af afgørende betydning, at den daglige omgang med hesten sker på en måde, så unødigt stress for hesten undgås. Hesten skal bl.a. lære at være tryk ved og have tillid til mennesker og andre heste. Henset til, at hesten er et stort og stærkt dyr, er det vigtigt, at hesten lærer nogle basale discipliner som at blive håndteret, få løftet ben mv.

8.3.1. Oplæring af hesten til at stå bundet

Som nævnt i kapitel IV, afsnit 2.3.1 finder arbejdsgruppen, at der skal indføres et forbud mod opstaldning i spiltov. Der er dog bestemte situationer, hvor hesten skal kunne stå bundet, eks. for at kunne modtage behandling. Heste skal derfor lære at kunne stå opbundet uden opsyn. Arbejdsgruppen finder således, at opbinding af hesten kan være forsvarlig og/eller hensigtsmæssig i kortere perioder med henblik på, at hesten skal lære at stå bundet. Det samme gælder efter arbejdsgruppens opfattelse i tilfælde, hvor opbindingen af hesten er veterinært begrundet. Arbejdsgruppen finder på den baggrund, at der skal indføres en adgang til at lade hesten stå opbundet i kortere perioder i disse tilfælde. Hesten bør således kunne stå bundet uden opsyn, når den er 3 år gammel. Opbinding af hesten med det formål at lære hesten at stå opbundet skal ske under tilsyn.

Når hesten har lært at stå opbundet uden tilsyn, kan man lade den stå bundet i max. 2 timer ad gangen uden opsyn, medmindre det drejer sig om opbinding i forbindelse med transport, stævnepladser, dyrskuer mv. Efter arbejdsgruppens opfattelse må en hest i øvrigt anses at have lært at stå bundet, når en hest kan tages ud af en social sammenhæng, f.eks. løsdrift, og stå bundet uden opsyn. Hesten skal kunne stå bundet uden at bevæge sig fra side til side, og den skal kunne forholde sig rolig. Den skal derudover kunne tåle, at man går til den bagfra, herunder i vinkler hvor dens syn er begrænset. Den skal også kunne tåle at blive berørt langs siderne og lade mennesker færdes rundt om den, uden at den flytter sig. Endelig skal den have lært at flytte sig blot et enkelt trin til siden ved et let tryk på låret.

Der henvises til § 6 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

8.3.2. Ibrugtagning og træning

Arbejdsgruppen finder, at mange hesteejere ikke har tilstrækkeligt kendskab til hesten og dens velfærdsmæssige behov. Der bør således efter arbejdsgruppens opfattelse stilles krav om, at hesten skal opdrages og oplæres, så den kan beherske visse grundlæggende discipliner. Føl bør således vænnes til håndtering på et tidligt tidspunkt.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at der er behov for at præcisere, at oplæring, træning og brug af heste skal være tilpasset hestens alder, dens fysiske og psykiske kapacitet, så hesten beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe.

Desuden finder arbejdsgruppen, at hesten alene bør deltage i konkurrencer, hvis niveau svarer til hestens uddannelse og dens fysiske og psykiske udvikling, så hesten ikke presses til at deltage i konkurrencer over dens niveau.

Der henvises til § 25 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

8.3.3. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedr. ibrugtagning og træning

Arbejdsgruppen finder ikke, at der er belæg for at stille krav om, at heste skal have nået en vis alder før fysisk træning påbegyndes. Arbejdsgruppen skal dog anbefale, at det for den enkelte hest vurderes, om den er klar til at påbegynde fysisk træning f.eks. i samråd med en dyrlæge.

8.3.4. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedr. brug af dækkener

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at udbredelsen i brugen af dækkener for langt de fleste hestes vedkommende kan karakteriseres som et "modefænomen" frem for et egentligt behov hos hesten. Arbejdsgruppen finder, at alt for mange heste står med dækken på såvel fold som stald uden at dette kan begrundes i hensynet til hestens velfærd.

Utilpassede dækkener kan medføre slidskader i form af hårløse partier eller sår, specielt hvor gjord og spænder sidder, men udgør også en potentiel fare for, at hesten kommer mere alvorligt til skade. Anvendelse af dækken indebærer en potentiel risiko for, at hesten ikke tilses som nødvendigt, herunder at unormal foderstand, forstyrret almenbefindende samt symptomer fra hud og hårlag overses. Anvendelse af dækken i forbindelse med kontakten med andre heste på fold eller ved gruppeopstaldning må således også anses for at være begrænsende for værdien af hestens sociale hudplejeadfærd.

Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at anvendelsen af dækken i hvert enkelt tilfælde overvejes nøje under hensyntagen til hestens brug, hvorved brugen af dækken til unge, ikke-arbejdende heste og anvendelse af utilpassede eller ikke-formålstjenlige dækkener begrænses. Ved anvendelse af dækken anbefaler arbejdsgruppen desuden, at dækkenet tages af hesten mindst en gang om dagen for at sikre, at hestens hud og hårlag ikke skades. Arbejdsgruppen finder ikke, at der er behov for lovgivning på området.

9. Brug og misbrug af præstationsfremmende midler og metoder

9.1. Indledende bemærkninger

Præstationsfremmende midler og metoder, der alene anvendes med henblik på at fremme hestens præstationsevne, kan have stor betydning for de velfærdsmæssige forhold for hesten, idet sportshesten - ligesom topidrætsmanden - derved udsættes for et konstant pres for at yde bedre. Præstationsfremmende midler og metoder er således karakteriseret ved alene at have til formål at fremme hestens ydeevne frem for at forebygge eller helbrede. Arbejdsgruppen har fokuseret på grænsen mellem acceptable og de ikke-acceptable (eksempelvis doping) præstationsfremmende metoder.

Brug og misbrug af præstationsfremmende midler og metoder i hesteholdet skal ses på følgende baggrund:

I den daglige omgang med heste er der ofte situationer, hvor det i forbindelse med håndtering og indlæring er nødvendigt at benytte sig af visse hjælpemidler. Alt udstyr, som er i direkte kontakt med hesten, f.eks. bid, trense, sadel, sele, dækken og bandager, bør være tilpasset den enkelte hest og bør anvendes korrekt og vedligeholdes og til stadighed kontrolleres, idet udstyr, som ikke er korrekt tilpasset, anvendes forkert eller er dårligt vedligeholdt, kan medføre skader på hesten.

Udstyr som eksempelvis pisk, sporer, tøjler, tungebånd, næsebånd, hjælpetøjler, glidetøjler, indspændinger, diverse former for hovedtøj, hovedstænger, lukket hovedlag, ørevat mv. kan i arbejdet med hesten benyttes til at hjælpe hesten til at forstå, hvad der kræves af den, og må i denne funktion betegnes som hjælpemidler. Benyttes udstyret derimod med henblik på at tvinge hesten til præstationer, som den endnu ikke forstår eller ikke kan udføre evt. på grund af skader, må udstyret anses som tvangsmidler. I værste fald vil anvendelsen af disse tiltag reelt være mishandling af hesten.

Mange præstations- og konkurrenceheste er meget værdifulde, fordi de har gennemgået en lang og dyr træning/uddannelse, og desuden er de gennem avl i besiddelse af de rette evner. Hestens placeringer i konkurrencer er en væsentlig del af dokumentationen af deres værdi og formåen. For flere trænere og ryttere på alle niveauer er placeringen og de heraf afledte sponsorbidrag og pengepræmier en økonomisk forudsætning for deres indtægtsgrundlag og udøvelsen af deres sport. Endvidere er mange ryttere og andre brugere særdeles ambitiøse og bruger mange ressourcer på at kunne deltage i konkurrencer, som afholdes på fastlagte terminer. Dette kan være baggrunden for, at der anvendes ikke-acceptable midler og metoder.

Nogle brugere kompenserer for egne manglende evner eller hestens manglende træning, forkerte uddannelse, manglende kunnen eller hestens sygdom ved at tage ikke-acceptable hjælpemidler i brug, f.eks. hårde bid, hjælpetøjler, barring, pisk eller medicin. Eksempelvis kan nævnes medicinsk beroligelse af nervøse heste på en dressurbane eller anvendelse af smertestillende medicin for at skjule smertevoldende lidelser, f.eks. halthed.

Arbejdsgruppen forstår ved doping en behandling, der er i stand til at forbedre eller forringe en præstation i forhold til hestens naturlige ydeevne, herunder at hæmme eller skjule tilstedeværende sygdomme, eksempelvis ved indsprøjtning, givet gennem munden, endetarmen, blæren, luftvejene eller på/gennem huden, ved laser, akupunktur, kiropraktik eller lignende. Det betragtes endvidere som doping, hvis en hest med nedsat eller ophørt føleevne i et ben eller dele heraf som følge af eksempelvis nervesnit, bedøvelse, kuldepåvirkning mv. bruges i konkurrencer. Forøget følsomhed på benene eller dele heraf som følge af blistring, barring mv. betragtes ligeledes som doping. Ved stoffer forstås selve stoffet, nedbrydningsprodukter herfra og andre stoffer eller nedbrydningsprodukter herfra, som har til formål at sløre indgivelse af det oprindelige stof. I en gråzone befinder sig fodermidler, vitaminer, mineraler mv., som hestene forsynes med med henblik på at få dem til at præstere det optimale eller mere.

Da laboratorieteknikker og kontrolmetoder bliver stadig mere følsomme, kan det frygtes, at en konsekvens er, at sportsheste unddrages optimal behandling af frygt for en positiv dopingprøve.

I Danmark ligger dopingkontrollen indenfor hestesporten hos de dertil knyttede organisationer. Organisationerne har en væsentlig interesse i at sikre afholdelse af reelle konkurrencer, som der kan sættes lid til. Erfaringer fra væddeløbssporten viser, at intensiv oplysning og intern kontrol kan føre til, at doping reduceres. I henhold til organisationernes egne regler er det alene rytteren eller kusken, der har ansvaret, og som kan straffes for at have overtrådt reglerne.

9.2. Gældende ret

Dyreværnsloven indeholder ikke regler om brug af præstationsfremmende midler og metoder.

9.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Udstyr, som anvendes på hesten, skal være tilpasset den enkelte hest og må således ikke påføre hesten skader.

Udstyr til træning af hesten, som benyttes til at hjælpe hesten til at forstå, hvad der kræves af den, kan efter arbejdsgruppens opfattelse anses som hjælpemidler, der skal kunne anvendes. Anvendes udstyret derimod til at tvinge hesten til præstationer, som den endnu ikke forstår eller ikke kan udføre evt. på grund af skader, må udstyret anses som tvangsmidler, hvilket arbejdsgruppen klart tager afstand fra. I den daglige omgang med hjælpemidler og tvangsmidler er det vigtigt, at man er opmærksom på forskellen mellem nødvendig brug af hjælpemidler og et decideret misbrug af tvangsmidler.

I visse situationer er man nød til at udøve tvang overfor hesten, uden at det dog må have karakter af vold. Sigtet må altid være, at det gavner hesten og/eller øger sikkerheden for de personer, som i den givne situation har en tæt kontakt til hesten. Her tænkes specielt på tvang i forbindelse med sygdomsbehandling, f.eks. næsebrems i forbindelse med indgift af olie, diverse former for lokalbedøvelser mv. Til denne kategori af tvangsmidler hører alle former for fiksering (læbe-, øre- og hudbrems) og slå-/hildetøj (tov og koderemme). Efter arbejdsgruppens opfattelse er det uacceptabelt, at hesten står med en næsebrems, f.eks. under opfletning/rykning af man eller beskæring af alle fire hove henset til varigheden heraf. Arbejdsgruppen kan anbefale, at der i stedet anvendes en tvangs- eller undersøgelsesboks, hvor personer er i sikkerhed uden brug af smertevoldende tiltag overfor hesten. Er der behov for en længerevarende pacificering af hesten, anbefaler arbejdsgruppen, at der tilkaldes en dyrlæge med henblik på medicinsk pacificering af hesten.

Arbejdsgruppen finder, at brugen af krybbebidderrem er højst diskutabel, idet der er andre tiltag, som kan minimere krybbebidning. Arbejdsgruppen finder desuden, at brug af slå-/hildetøj - undtagen kortvarig brug i forbindelse med bedækning - må anses som anvendelse af et tvangsmiddel, som efter arbejdsgruppens opfattelse ikke skal være tilladt.

På denne baggrund finder arbejdsgruppen, at der skal stilles krav om, at udstyr, som anvendes som hjælpemiddel på hesten, skal være tilpasset den enkelte hest og må ikke påføre hesten skader og må ikke anvendes som tvangsmidler.

Arbejdsgruppen modsætter sig enhver medicinering og behandling (herunder kirurgisk), der har til formål at skjule sygdomssymptomer, således at hesten kan træne og deltage i konkurrencer. Forbuddet mod medicinering og behandling omfatter dog ikke kastration.

Arbejdsgruppen har primært beskæftiget sig med doping ud fra et spørgsmål om indflydelsen på hestens velfærd, idet hesten tvinges og medicineres til præstationer, som den hverken fysisk

eller psykisk kan klare. Desuden rejser dopingproblematikken en række etiske spørgsmål, herunder hvor grænsen mellem den acceptable og den ikke-acceptable brug af præstationsfremmende midler går. Arbejdsgruppen skal i den forbindelse påpege, at det påhviler alle brugere at holde sig orienteret om gældende regler for, hvilke præstationsfremmende midler der er tilladte.

Der henvises til § 26 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

9.3.1. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedrørende brug og misbrug af præstationsfremmende midler og metoder

Arbejdsgruppen anbefaler, at alle hesteorganisationer, der ønsker at arrangere konkurrencer i Danmark, har opdaterede og klare regler vedrørende doping. Desuden anbefaler arbejdsgruppen, at organisationerne opretter et organ, som skal varetage forfølgelsen af overtrædelser af organisationens regler. Det er arbejdsgruppens erfaring, at denne interne justits på hurtig og effektiv måde håndterer og afgør sagerne. Derudover er det stadig muligt at indgive anmeldelse for overtrædelse af dyreværnsloven, dersom denne skønnes overtrådt, hvilket efter arbejdsgruppens erfaringer sker uhyre sjældent. Langt de fleste interne afgørelser tages til efterretning af de involverede parter uden efterfølgende civile søgsmål.

Flere organisationer indenfor hestesporten modtager offentlige tilskud og andele i overskuddet fra tips- og lottomidlerne. Arbejdsgruppen skal i den forbindelse bemærke, at det har et dyreværnsmæssigt sigte, at støtte til organisationerne betinges af, at de enkelte organisationer har udarbejdet en tidssvarende dopingpolitik.

10. Sygdomsforebyggende behandling

10.1. Indledende bemærkninger

I det moderne hestehold tilbyder en bred vifte af rådgivere og behandlere sig med henblik på at holde hesten sund og undgå sygdom. Gennem forebyggende tiltag er det som allerede nævnt i andre kapitler muligt at minimere eller ligefrem undgå de velfærds- og sygdomsmæssige problemer, der ses i et moderne hestehold.

Det daglige tilsyn med hesten vil således med den rette rådgivning træne hesteejeren i observation og vurdering af tegn på nedsat velfærd eller sygdom hos hesten.

Den almindelige veterinære behandling sigter mod at behandle eller forebygge sygdomme samt medvirke til at optimere forhold angående hestens brug, avl, opvækst og fodring under hensyntagen til hestens velfærd. Eksempler på det forebyggende arbejde er tiltag for at forhindre opståen og spredning af smitsomme luftvejslidelser, forebyggelse af parasitinfektioner gennem rådgivning og behandling.

10.2. Gældende ret

Dyreværnsloven indeholder ikke særlige bestemmelser vedrørende sygdomsforebyggelse. Derimod følger det af dyreværnslovens § 14, stk. 2, at operative og lignende indgreb, som har til formål at ændre et dyrs udseende, ikke må foretages.

Lov nr. 432 af 9. juni 2004 om hold af dyr, som ændret ved lov nr. 404 af 1. juni 2005 og lov nr. 431 af 6. juni 2005, indeholder regler om bekæmpelse og indberetning af en række smitsomme sygdomme ved forekomst i Danmark. Ingen af de hestesygdomme, der forekommer i Danmark, er imidlertid for nærværende omfattet af lovens bestemmelser om bekæmpelse, idet disse bestemmelser alene er rettet mod afrikansk hestepest og snive. For så vidt angår indberetning omfatter bestemmelserne alene contagios equin metritis (CEM) og epizootisk lymphan-gitis. Lovens formål er at sikre, at hold af dyr sker på ansvarlig vis og på en sådan måde, at hensynet til fødevarer sikkerheden og menneskers og dyrs sundhed samt til produktionen tilgodeses. Loven har endvidere til formål at sikre grundlaget for afstamning og kvalitet i dyreholdet.

Vedrørende medicinering af heste, herunder også ormebehandlinger, er bekendtgørelse nr. 134 af 6. marts 2003 om lægemidler til dyr med senere ændringer og bekendtgørelse nr. 304 af 16. maj 2002 om behandling af dyr af hesteslægten med visse lægemidler, som ændret ved bekendtgørelse nr. 766 af 12. september 2002, relevante. EU har af hensyn til fødevarer sikkerheden fastsat en grænse for restkoncentrationen af et givent lægemiddel, der er acceptabel i fødevarer af animalsk oprindelse ("maksimalgrænseværdi" eller MRL), jf. Rådets forordning (EØF) nr. 2377/90 henset til, at rester af lægemidler eller nedbrydningsprodukter heraf kan findes i dyrets kød, mælk mv. ved behandling af hesten. Det afhænger af udskillelsetiden for det enkelte lægemiddel, hvor længe produktet er om at blive nedbrudt i hestens krop. Hvis der ikke er fastsat en "maksimalgrænseværdi" for et lægemiddel, må det ikke anvendes til dyr, hvis kød, mælk m.m. anvendes som fødevarer. Heste opfattes traditionelt i EU som fødevarerproducerende dyr, og bestemmelserne om "maksimalgrænseværdi" har derfor betydning for valg af lægemidler ved behandling af heste. For en række af de lægemidler, der ønskes anvendt til heste, især præstations- og konkurrenceheste, er der ikke fastsat en "maksimalgræn-

seværdi”. For imidlertid ikke at begrænse behandlingsmulighederne for disse heste, er der ved bekendtgørelsen om behandling af dyr af hesteslægten med visse lægemidler fastsat, at den pågældende behandling kan gennemføres betinget af, at hesten chipmærkes, og at behandlingen registreres i Fødevarestyrelsen. Behandlingen indebærer efter de gældende regler, at hesten er udelukket fra konsum for livstid.

Bekendtgørelsen om lægemidler til dyr indeholder regler om dyrlægers og hesteejeres eller dennes repræsentants omgang med og anvendelse af lægemidler. Bekendtgørelsen finder anvendelse for heste, der holdes som husdyr, dvs. dyr, hvis kød eller produkter er bestemt til konsum. Bekendtgørelsen gælder således ikke for heste, der er udelukket fra konsum, jf. bekendtgørelsen om behandling af dyr af hesteslægten med visse lægemidler. Bekendtgørelsen fastsætter bl.a., at en hesteejer eller dennes repræsentant ved anvendelse af lægemidler, herunder foderlægemidler, V-mærkede præparater eller håndkøbspræparater skal føre daglige optegnelser over anvendelsen. Der skal således for hver enkelt behandling noteres følgende:

- 1) Hvilke og hvor mange heste, der er behandlet (Den behandlede hest skal entydigt identificeres)
- 2) Datoer for indledning og afslutning af behandling
- 3) Årsag til behandlingen
- 4) Hvilket lægemiddel der er anvendt
- 5) Dosering af lægemidlet og hvordan dette er indgivet
- 6) Hvem der har udført behandlingen

Optegnelsespligten omfatter ikke jernpræparater, vitaminer, mineraler og andre lægemidler, for hvilke der ikke er fastsat tilbageholdelsestider. Optegnelserne skal opbevares samlet og overskueligt i besætningen i mindst fem år fra behandlingen indledes, og de skal på forlangende forevises eller udleveres til fødevareregionen. Optegnelsespligten gælder uanset, om formålet med behandlingen er behandling af sygdom, forebyggelse af sygdom, at fremme præstationer etc.

10.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

10.3.1. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedr. sygdomsforebyggende behandling

Arbejdsgruppen har diskuteret, hvorvidt der skal stilles et egentligt krav om, at hesteejeren skal kunne dokumentere, at hesten er regelmæssigt stivkrampevaccineret. Arbejdsgruppen finder ikke, at der er grundlag for at stille krav herom, men arbejdsgruppen anbefaler, at alle heste vaccineres mod stivkrampe, idet denne infektion er almindeligt forekommende og forårsager stor lidelse og sluttelig død for de heste, som sygdommen rammer. Tilsvarende skal ar-

bejdsgruppen anbefale, at alle heste overvåges vedrørende orm og eventuelt behandles for at forebygge smertefulde og tabsgivende indvoldsormsinfektioner.

Arbejdsgruppen finder desuden, at det skal anbefales, at der træffes forholdsregler for forebyggelse af smitsomme luftvejsinfektioner. Om end disse ofte er ukomplicerede, vil de medføre nedsat velfærd for hesten, øget dyrlægebehandling og nedsat brug. Arbejdsgruppen har med tilfredshed konstateret, at flere hesteorganisationer har egne regler for netop at forebygge smitsomme luftvejssygdomme.

Arbejdsgruppen anbefaler, at forhold af betydning for hestens sundhed og velfærd noteres i en logbog, jf. kapitel IV, afsnit 4.3.3, dels for den enkelte hest, men også for besætningen. Sådanne logbøger vil give mulighed for rettidig indgriben overfor problemer hos såvel den enkelte hest som i besætningen som helhed.

11. Mærkning af hesten

11.1. Indledende bemærkninger

Formålet med at mærke heste er for det første at skabe en sikker identifikation af hesten bl.a. i forbindelse med avl, konkurrencer, medicinering og handel. Mærkning af hesten kan således sikre, at hesten ved konkurrencer starter i den rette klasse, ligesom mærkning kan være medvirkende til, at en skadet hest ikke handles uden kendskab hertil, samt at spillere kan have tillid til hestens identitet, hvilket er afgørende for totalisatoromsætningen.

For det andet kan formålet ved synbar mærkning af hesten være at forsyne hesten med et varemærke. En synbar mærkning – dvs. i form af brænde- eller frysemærkning – anvendes i markedsføringsøjemed i forbindelse med afbildning af heste i eksempelvis blade, tidsskrifter, i TV og ved konkurrencer.

Mærkning af heste kan ske ved brændemærkning, frysemærkning, chip og tatovering. I de senere år er mærkning med chip blevet mere udbredt.

Brænde- og frysemærkning foretages typisk på føl, som endnu ikke er fravænet. Fordelen ved brænde- og frysemærkning er, at disse former for mærkning er direkte synbare. Erfaringer har vist, at disse mærker i nogle tilfælde udviskes, når hesten bliver ældre, således at det bliver vanskeligt eller behæftet med usikkerhed at aflæse identifikationsnummeret. Hertil kommer, at der fra flere sider er udtrykt bekymring for, at disse mærkningsmetoder påfører føllet smerte.

Ved brændemærkning presses rødglødende jern (700-800°) mod hestens hud i ca. 1 sekund, dog afhængig af hestens hudtykkelse og hårvækst. Derved ødelægges hårcellerne, så der ikke vokser hår. Der brændes ikke længere så dybt, at der fremkommer egentligt arvæv. Ved denne mærkningsform præges ofte avlsforbundets logo og eventuelt cifre fra registreringsnummeret på hestens lår.

Ved frysemærkning nedkøles aluminiumstal i flydende kvælstof (-196°), som herefter holdes fast presset mod hestens krop i minimum 20-25 sekunder. Derved påvirkes hårsækkene, så hårene bliver hvide. På skimlede heste presses tallene mod hestens krop i længere tid, så der opstår ardannelse, der ses som sorte felter. Ved denne mærkningsform præges hele registreringsnummeret på hestens krop. Metoden anvendes ikke længere i Danmark, men formentlig er flere tusinde heste fortsat mærket ved frysemærkning.

Ved mærkning med chip placeres en kapsel på ca. 1,9 x 8 mm, som er kodet med et nummer, ved injektion under hestens hud eller dybere. I Danmark placeres chippen typisk midt på venstre side af hestens hals på overgangen mellem muskel og spækkam. Chippen aflæses med en scanner, der holdes ud for det område af hestens krop, hvor chippen forventes at befinde sig. Fordelen ved chipmærkning er, at der ikke er tvivl om aflæsningen, samt at chipmærkningen i dyreværns­mæssig henseende ikke anses som kontroversiel. Det skal dog bemærkes, at en hest kan være bærer af flere chips, hvilket kan tænkes at skabe en vis usikkerhed om identifikationen. Ved nyere typer af chips er risikoen for vandring i hestens krop minimal. Det bemærkes, at chippen – og det heri indkodede identifikationsnummer – ikke er direkte synbar.

Mærkning kan endelig ske ved tatovering af et nummer på indersiden af hestens læbe. Denne form for mærkning anvendes ikke i Danmark.

Fryse-, brænde- og chipmærkning af heste foretages af teknikere, som er ansat ved Landscentret Heste med reference til en dyrlæge. Chipmærkning foretages desuden af dyrlæger. Uddannelsen af teknikerne varetages af Landscentret Heste og er særligt tilrettelagt med henblik på chipmærkning. Uddannelsen omfatter blandt andet anatomi, hygiejne og lære om hestens adfærd og reaktionsmønstre.

Dyreværnsrådet afgav den 6. marts 2000 en udtalelse om brænde- og frysemærkning af føl. Baggrunden for rådets udtalelse var, at rådet havde modtaget en række henvendelser fra privatpersoner, der var bekymrede for, om dyr udsættes for smerte ved brænde- og frysemærkning.

Dyreværnsrådet udtalte, at det ikke havde været muligt at fremskaffe tilstrækkelig overbevisende dokumentation af føls lidelser ved brænde- og frysemærkning. Rådet fandt dog, at der er forbundet en vis grad af smerte med såvel den egentlige mærkning som med den efterfølgende sårheling, men at forløbet ikke er forbundet med varigt mén eller væsentlig ulempe.

Dyreværnsrådet vurderede ikke på daværende tidspunkt den omtalte identifikationsmærkning som en overtrædelse af dyreværnslovens § 1. Da mærkningen i identifikationsøjemed ofte ikke opfylder sit formål, anbefalede rådet imidlertid, at brænde- og frysemærkning kun anvendes i situationer, hvor der ikke findes andre mindre smertefremkaldende metoder til identifikationsmærkning, som f.eks. chipmærkning, samt at mærkningen i disse tilfælde kun omfatter det for identifikationen absolut nødvendige.

Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret, Heste, har oplyst, at Landscentret siden 1985 har mærket ca. 6.000-7.000 heste om året. I 2004 mærkedes ca. 4.500 heste med brændemærke, mens ca. 3.200 heste mærkedes med chip.

11.2. Gældende ret

Det fremgår af dyreværnslovens § 1, at dyr skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe.

Efter dyreværnslovens § 14, stk. 3, kan justitsministeren fastsætte nærmere regler om operative og lignende indgreb, herunder regler om kastration, afhorning, mærkning, fjernelse af kløer og andre legemsdele og beskæring af næb samt klove og hove. Justitsministeren har med hjemmel i bestemmelsen udstedt bekendtgørelse nr. 300 af 1. juli 1951 om øremærkning af dyr, som fastsætter regler for gennemførelse af øremærkning af dyr samt mærkets indretning.

11.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

11.3.1. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedrørende mærkning

Arbejdsgruppen har indgående drøftet spørgsmålet om mærkning af hesten, herunder hvorledes hesten i givet fald skal kunne mærkes.

Arbejdsgruppen finder indledningsvist, at der i forbindelse med bl.a. avl, medicinering, konkurrencer og handel er behov for at kunne identificere den enkelte hest, fordi dette grundlæg-

gende bidrager til at højne hestens velfærd i kraft af, at identifikation af hesten giver mulighed for at spore hesten. På denne baggrund finder arbejdsgruppen, at der er et reelt behov for mærkning af hesten.

Arbejdsgruppen har diskuteret de enkelte metoder til mærkning af hesten. Arbejdsgruppen finder i den forbindelse, at en fordel ved brændemærkning i forhold til chipmærkning er, at mærkningen kan aflæses direkte. Arbejdsgruppen skal dog samtidig bemærke, at arbejdsgruppen er enig med Dyreværnsrådet i, at det kan være vanskeligt at anvende brændemærkning i identifikationsøjemed, da mærket i nogle tilfælde udviskes med tiden.

Den væsentligste fordel ved chipmærkning er, at den giver mulighed for en sikker identifikation ved aflæsning af chippen med scanner. Ulempen ved denne form for mærkning er imidlertid, at man ikke kan se, at hesten er mærket, samt at en hest kan være bærer af flere chips, hvilket kan tænkes at skabe en vis usikkerhed om identifikationen. Desuden kan nogle scannere have vanskeligt ved at aflæse visse typer chips.

Endvidere har arbejdsgruppen overvejet, hvilken mærkningsmetode der er mindst smertefremkaldende. I den forbindelse er det efter en samlet vurdering arbejdsgruppens opfattelse, at chipmærkning er mindst smertefremkaldende henset til, at der ved brændemærkning er forbundet en vis grad af smerte med såvel selve mærkningen som med den efterfølgende sårhealing.

Arbejdsgruppen har i forbindelse med sine overvejelser inddraget det forhold, at der med henvisning til EU-reglerne herom på sigt vil blive indført en pligtmæssig registreringsordning i regi af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender. Arbejdsgruppen har lagt til grund, at der i denne forbindelse vil blive fastsat regler om, hvordan hesten skal mærkes med et entydigt, livsvarigt identifikationsnummer.

Arbejdsgruppen har desuden tillagt det betydning, at hesteavlerne uden at være forpligtet hertil hidtil har foretaget mærkning af avlede heste, samt at antallet af chipmærkninger har været stigende i de seneste år. Hertil kommer, at der er forløbet 5 år siden, Dyreværnsrådet afgav sin udtalelse om brænde- og frysemærkning af føl.

Efter en samlet vurdering skal arbejdsgruppen således anbefale, at chipmærkning anvendes frem for brændemærkning, når der i Danmark er indført en pligtmæssig registreringsordning, da det er arbejdsgruppens opfattelse, at chipmærkning vil skabe en sikrere og mere entydig registrering af heste frem for mærkning ved brændemærkning.

Endvidere opstår spørgsmålet om, hvem der kan foretage mærkning af hesten. Henset til, at mærkning udgør et indgreb på hesten, samt at der er forbundet en vis grad af smerte hermed, skal mærkningen ske så skånsomt for hesten som muligt. Efter arbejdsgruppens opfattelse sker dette bedst ved, at mærkning foretages af uddannet personale. Arbejdsgruppen finder derfor, at det skal være et krav, at når hesten mærkes, skal mærkningen foretages af uddannet personale.

Henset til den tid, der er gået, siden Dyreværnsrådet i 2000 afgav sin udtalelse om brænde- og frysemærkning af føl, og den teknologiske udvikling, som har fundet sted siden da, skal arbejdsgruppen opfordre Dyreværnsrådet til inden for en kortere årrække at se på emnet på ny.

Der henvises til § 29 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

12. Hovpleje

12.1. Indledende bemærkninger

12.1.1. Hovpleje og anlæggelse af beslag

Korrekt hovpleje har afgørende betydning for hestens velfærd og holdbarhed. Skal hovmekanismen fungere optimalt, kræves dagligt eftersyn og hovpleje.

Hovpleje omfatter regelmæssig rensning samt jævnlig beskæring og eventuelt anlæggelse af beslag. Ved beskæring forstås bortskæring af overflødig horn på hoven, så hoven giver grundlag for korrekt understøttelse af hesten, af hovmekanismen samt af den funktionelle balance. Ved beslag (skoning) lægges en sko af jern, aluminium eller plastic under hoven, sådan at hornet ikke slides af underlaget.

Hovedparten af alle heste har behov for beskæring og – afhængig af hestens brug, hestens arbejde og det underlag, som hesten går på - eventuelt anlæggelse af beslag. En almindelig ridehest skal typisk beskæres og evt. skoer hver 6. uge. Andre heste, f.eks. heste uden beslag der går meget på fold, kan have et betydeligt mindre behov herfor.

Mangelfuld pleje af hestens hove kan medføre invaliderende lidelser for hesten som skævheder og funktionelle ubalancer i hoven og nedsat stødabsorption, som med tiden kan give belastningsskader på led og sener og efter længere tids påvirkning uhelbredelige skader som f.eks. slidgigt. Benstillingen hos føl og ungheste udvikles i vækstperioden, og derfor kan mangelfuld

eller forkert hovpleje af føl og ungheste i blot få måneder nedsætte hestens holdbarhed og værdi væsentligt.

Den daglige hovpleje udføres af brugeren af hesten, mens beskæring og beslag i dag oftest udføres af folk med erfaring og indsigt i beskæring og beslag. Beskæring og beslag af heste foretages således af beslagsmede, der har som hovederhverv at beskære og beslå anden mands hest. Desuden beskærer og beslår en del trænere (typisk trænere af trav- og galopheste) og få beridere de heste, som de har i træning. Endelig beskærer og beslår nogle ejere (ofte af islandske heste) og brugere egen og anden mands hest (eksempelvis hovplejere). Inden for de nævnte grupper forekommer beskæring og beslag af meget varierende kvalitet med deraf følgende risiko for skader og nedsat holdbarhed for en del heste.

12.1.2. Organisering og uddannelse af beslagsmede

I Danmark findes i dag flere grupperinger af beslagsmede, herunder Dansk Industri samt Dansk Håndværk og Industriforening, der i regi af Registrerede Beslagsmede har ca. 267 medlemmer, og Sammenslutningen af Danske Beslagsmede med ca. 49 medlemmer. Derudover findes der uden for disse foreninger et ikke nærmere defineret antal personer, der beskærer og beslår egne heste og/eller anden mands hest, idet der ikke er pligt til at være organiseret.

Smede og dyrlæger har på baggrund af antallet af heste i Danmark og det antal besøg, som en beslagsmed gennemsnitligt kan foretage pr. dag, anslået, at der er behov for ca. 400 beslagsmede til beskæring og beslag af heste i Danmark. Skønnet er baseret på, at hver hest i gennemsnit beslås/beskæres 4 gange årligt.

Skal alle heste kunne beskæres/belås af en uddannet beslagsmed, forventes det at ville kræve uddannelse af yderligere beslagsmede.

Rådet for Hovpleje og Hestebeslag blev dannet i 1995 af Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Dansk Håndværk og Industriforening, Dansk Industri, Metalindustriens Lærlingeudvalg, Landbrugsrådet, Hestens Værn og Den Danske Dyrlægeforening. Rådets opgave er at fungere som samarbejds- og koordineringsforum for medlemsorganisationerne, som består af Dansk Industri, Dansk Håndværk og Industriforening, Hestens Værn, Landbrugsrådet, Landsudvalget for heste, Den Danske Dyrlægeforening, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Dansk Travsports Centralforbund, Dansk Galop, Berider- og Instruktørforeningen samt Metalindustriens Lærlingeudvalg. Rådet skal endvidere behandle forhold for de tilsluttede beslagsmede i henhold til "Etisk kodeks for beslagsmedearbejde", som er udarbejdet af Rådet. Indsigelser til

og om registrerede beslagsmedes arbejde kan alene behandles i Rådet efter skriftlig anmodning fra en af medlemsorganisationerne. Rådet kan drøfte ethvert spørgsmål vedrørende hovpleje og hestebeslag af interesse for en eller flere af de repræsenterede parter.

Ordningen med registrering af beslagsmede og et af rådet oprettet ankenævn administreres af Rådet for Hovpleje og Hestebeslag. Den, der ønsker en syns- og skønssag behandlet af Rådet, skal skriftlig indbringe sagen for Ankenævnet. Ankenævnet består af en fungerende beslagsmed, en hestepraktiserende dyrlæge og en person med god indsigt i praktisk hestebrug ("horsemanship"). Rådet kan via Ankenævnet udøve syns- og skønforretning samt afgive udtalelse i tvistigheder vedrørende beslagsmedefagets faglige udøvelse.

12.1.3. Uddannelse

Uddannelsen som beslagsmed udbydes i Danmark som en 4-årig lærlingeuddannelse i et samarbejde mellem for tiden Gladsaxe Tekniske Skole og Landbohøjskolen. Uddannelsen er reguleret ved bekendtgørelsen nr. 1240 af 10. december 2004 om uddannelsen til beslagsmed, som hører under Undervisningsministeriet, og afsluttes med en teoretisk eksamen i bl.a. lemmernes anatomi, fysiologi samt hovsygdomme og deres behandling. Derudover afholdes en praktisk svendep prøve.

Enkelte faglærte beslagsmede er uddannet i udlandet, f.eks. i USA og Holland. Der foreligger ingen godkendelsesordninger af udenlandske eksamener i Danmark.

Ufaglærte beslagsmede kan være både erfarne og dygtige. Rådet for Hovpleje og Hestebeslag tilbød derfor i samarbejde med Hestens Værn i en overgangsperiode i forbindelse med indførelsen af registreringsordningen en række kurser til de ufaglærte beslagsmede. Disse kurser kunne medføre registrering og deraf følgende anerkendelse af de ufaglærte beslagsmede.

Der blev på et møde den 22. juni 2004 mellem arbejdsgruppen, Rådet for Hovpleje og Hestebeslag og Sammenslutningen af Danske Beslagsmede peget på, at der på ny i en kort overgangsperiode kunne være behov for kompetenceafklaring, idet visse såvel faglærte (i udlandet) som ufaglærte beslagsmede er interesserede i at kunne registreres som beslagsmede.

12.2. Gældende ret

Efter dyreværnslovens § 14, stk. 3, kan justitsministeren fastsætte nærmere regler om operative og lignende indgreb, herunder om beskæring af klove og hove. Efter § 14, stk. 4, kan mini-

steren endvidere fastsætte særlige regler om, at visse typer indgreb kun må foretages af en dyrlæge eller andet særligt uddannet personale. Der er ikke med hjemmel i dyreværnslovens § 14, stk. 4, fastsat særlige regler om krav til uddannelse af personer, der udfører hovbeskæring og/eller anlæggelse af beslag.

12.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Efter arbejdsgruppens opfattelse må det lægges til grund, at en stor del af hestens velfærd og sundhed er afhængig af et velfungerende bevægeapparat, hvilket bl.a. sikres ved korrekt beskæring og anlæggelse af beslag. Arbejdsgruppen finder, at forudsætningen for, at der kan ske korrekt beskæring og anlæggelse af beslag, er, at beskæring og beslag foretages af personer, som har den relevante faglige uddannelse hertil.

Det er endvidere arbejdsgruppens opfattelse, at en del af de heste, som i dag går med beslag, med fordel kunne gå uden beslag, dog forudsat at beskæring foretages af faguddannede personer. Arbejdsgruppen finder derfor, at det skal være et krav, at beskæring og anlæggelse af beslag sker efter behov.

Arbejdsgruppen har desuden tillagt det betydning, at operative indgreb, som kan påføre dyr lidelse bortset fra uvæsentlig smerte af forbigående beskaffenhed, efter dyreværnslovens § 14, stk. 1, kun må foretages af en dyrlæge, medmindre indgrebet er uopsætteligt. På denne baggrund finder arbejdsgruppen, at der skal stilles et lignende krav til personer, som beskærer eller anlægger beslag på heste, da såvel anlæggelse af beslag som beskæring af hestens hove har stor betydning for hestens fysiske velbefindende.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at en del besiddere af visse specielle hold af heste – herunder hold af travheste og islandske heste - beskærer/beslår egne heste. Ligeledes kan det i disse hestehold af praktiske årsager være trænere eller andre brugere, som beskærer/beslår hestene. Travhestes beslag kan således af konkurrencemæssige/træningsmæssige hensyn blive skiftet flere gange ugentligt.

Arbejdsgruppen skal endelig opfordre til, at der i en kortere overgangsperiode gennemføres kompetenceafklaring med henblik på, at såvel faglærte (i udlandet) som ufaglærte beslagsmede kan opnå dokumentation for, at de besidder den relevante faglige uddannelse.

Der henvises til § 28 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

13. Uddannelse af personer, som beskæftiger sig med heste

13.1. Indledende bemærkninger

Der findes i dag en række uddannelser, som er rettet mod personer, som beskæftiger sig professionelt med heste.

13.1.1. Statsanerkendte uddannelser

En staldmester har typisk en uddannelsesmæssig baggrund bestående i en uddannelse som faglært landmand med heste som speciale. Uddannelsen tilbydes af landbrugsskolerne og består af en teoretisk og en praktisk del, som foregår dels på landbrugsskolen, dels i et praktikophold. Uddannelsen varer 3 år og har primært til formål at uddanne eleverne i fodring og pasning af heste, men uddannelsen sætter desuden eleverne i stand til at undervise begyndere og motionister på eksempelvis en rideskole.

Uddannelsen til dyrepasser eller dyreassistent er en erhvervsuddannelse af en varighed på 3 år og 8 måneder, som tilbydes på nogle tekniske skoler. Uddannelsen består som uddannelsen som faglært landmand dels af en teoretisk del, dels af en praktisk del. Dyreassistenter og faglærte landmænd (staldmesteruddannelsen) ansættes typisk på rideskoler, stutieriet, hingstestationer, hestehospitaler, salgsstalde, pensionsstalde mv.

Både på uddannelsen til faglært landmand og til dyrepasser undervises der i plantefag, tekniske fag, økonomiske fag, almene fag samt husdyrfag. Desuden undervises i ridning, rideteori, undervisningslære samt i hestens behov ud fra dens adfærdsmæssige og velfærdsmæssige krav.

13.1.2. Private uddannelser

Dansk Ride Forbund og Dansk Ride-Instruktør Forening forestår træner og berideruddannelsen, som med virkning fra 1. august 2005 ændrer betegnelse til rideskoleassistent-, træner- og berideruddannelsen. Rideskoleassistentuddannelsen tager 2 år og består dels af et praktisk ophold på et godkendt lærested og et teoretisk forløb på skole. Rideskoleassistentuddannelsen omfatter bl.a. rideundervisning, drift af rideklubber og deltagelse i ridekonkurrencer.

Træneruddannelsen er en overbygning på rideskoleassistentuddannelsen, som tager 2 år. Uddannelsen består dels af en række teoretiske forløb på skole, dels af praktisk ophold på et godkendt lærested. Der undervises i ridning, undervisningslære, sundheds- og sygdomslære, he-

stens adfærd, fodringslære, sundhedsmæssige behov og administrative opgaver. Fokuseringen er i de senere år øget på hestens adfærd og velfærd og på rytterens egne behov, når det gælder træning og sundhed.

Berideruddannelsen er en overbygning på træneruddannelsen og tager yderligere 2 år. Uddannelsen indeholder ud over ridning mest administrative opgaver og undervisning af andre ryttere med henblik på at uddanne eleverne til at lede en rideklub eller anden større hestestald, når de er færdiguddannede. Uddannelsen som rideskoleassistent tager primært sigte på ansættelse ved en rideskole, mens både trænere og beridere typisk er ansat på stutteri, salgsstald, større rideklub eller lignende. Såvel trænere som beridere kan tilride heste, undervise og være daglig leder af ansættelsesstedet.

Uddannelsen som travtræner varetages af Dansk Travsports Centralforbund. Uddannelsen forudsætter, at man har bestået en køre- og teoriprøve. Har man bestået denne prøve, har man licens til at køre amatørlob og mulighed for at lave en uddannelsesaftale med en professionel travtræner. Selve travtræneruddannelsen består i et grundkursus i hestekundskab af 1 uges varighed, hvorefter man skal være 1. mand, dvs. jockey, i stalden i mindst 3 år hos en professionel travtræner, og endelig er der afslutningsvist yderligere et kursus af 1 uges varighed. Som uddannet travtræner har man licens til at køre alle professionelle løb, og man kan søge opstaldningsplads, dvs. at man kan blive ansat i en stald, tage heste i træning, anmelde heste til løb og ansætte en jockey.

Indenfor galopporten findes en treårig lærlingeuddannelse, hvorunder lærlingene uddannes til jockeys. Uddannelsen består hovedsagelig af en praktisk del, hvor lærlingene er fuldtidsansat hos en professionel galoptræner, og hvor lærlingene deltager i den daglige træning og pasning af væddeløbsheste. Derudover består uddannelsen af en teoretisk del, hvor lærlingene deltager i et grundkursus i hestekundskab af en uges varighed suppleret med et kursus på The British Racing School i Newmarket, også af en uges varighed.

For at blive professionel galoptræner skal man have mindst fem års praktisk erfaring, som er egnet til at give kundskaber i hestens røgt og pleje, ridning, fysiologi, hovpleje og træning. En vis del af denne praktik skal være foregået hos en person, som har professionel licens udstedt af Dansk Galop til at træne galopheste.

Uddannelserne som rideskoleassistent, træner, berider, trav- og galoptræner er private uddannelser uden eksternt tilsyn. Uddannelsen er derfor kun kompetencegivende inden for eget regi.

Derudover findes der kurser af kortere varighed for hestebrugere i mange forskellige regi, som organisationer typisk udbyder som et tilbud til deres medlemmer. Disse kurser er dog hverken kompetencegivende eller anerkendte.

Antal uddannede personer	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Træner- og beriderudd. trænere	0	0	10	11	11	16	12	13
beridere	17	10	10	6	10	6	6	7
Jordbrugsudd.'s hovedforløb	55	62	51	37	26			
Landbrugsskolernes modul 2	18	37	16	23	13			
Landbrugsskolernes modul 1B	48	52	34	54	34			

Tabel 7. Antallet af uddannede personer indenfor træner- og berideruddannelsen, jordbrugsuddannelserne og landbrugsskolerne. Arbejdsgruppen er ikke i besiddelse af oplysninger om antal uddannede personer fra jordbrugsuddannelserne og landbrugsskolerne for 2003, 2004 og 2005.

13.1.3. Uddannelse af privatpersoner

Hovedparten af alle heste i Danmark findes i dag i mindre hestehold, som er ejet af privatpersoner, som også selv er brugere af heste. Antallet af personer, som erhverver og holder heste uden forhåndskendskab til hesten, er stigende, jf. ovenfor kapitel II, afsnit 1. Der er på nuværende tidspunkt ikke krav i lovgivningen om, at personer, som erhverver og holder heste, skal kunne dokumentere, at de har kendskab til hestens velfærdsmæssige behov mv. På denne baggrund er der fra flere sider stillet forslag om, at man for at kunne erhverve en hest må kunne dokumentere et vist basalt kendskab til hesten (et såkaldt hestekørekort).

Dansk Ride Forbund har blandt flere tiltag som ridemærkeprøve af forskellig grad, basiskurser mv. længe drøftet indførelsen af et hestekørekort. Der er på denne baggrund i et distrikt (Nordjylland) på frivillig basis blevet vedtaget, at der i forbindelse med tilgang af nye ryttere gennemføres en instruktion baseret på et undervisningsforløb med afsluttende videnskonstatering, hvorefter der ved afslutningen udstedes et hestekørekort. Målet er, at der konkret fastlægges et grundlæggende pensum for undervisning af alle personer, der skal arbejde, ride eller køre med heste.

13.2. Gældende ret

Gældende ret indeholder ikke regler herom.

Imidlertid kan der hentes inspiration fra bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr (bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000), som finder anvendelse ved hold af landbrugsdyr. Det følger af § 3 i bekendtgørelsen, at dyrene skal passes af et tilstrækkeligt antal personer, der har de relevante faglige færdigheder og kvalifikationer og den relevante faglige viden, således at dyrene kan passes velfærdsmæssigt forsvarligt.

Det følger af dyreværnslovens § 18, stk. 1, at drift af dyrepensioner og dyreinternater kun må drives med politimesterens (politidirektørens) tilladelse. Denne tilladelse kan tilbagekaldes, når særlige forhold taler derfor. Efter dyreværnslovens § 18, stk. 2, kan justitsministeren fastsætte regler om indretning og drift af virksomheden, herunder om krav, der kan stilles til personalet, og om tilsyn. Justitsministeren har ikke udnyttet bemyndigelsen til at fastsætte særlige regler for så vidt angår indretning og drift af hestepensioner.

Efter dyreværnslovens § 18, stk. 4, gælder kravet om tilladelse ikke handel med og opdræt af dyr til landbrugsformål.

13.3. Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

I Det Dyreetiske Råds udtalelse fra marts 1998 om hold af heste anføres følgende om *uddannelserne til professionelle*:

”Alle, der arbejder professionelt med heste, bør have en uddannelse, som sikrer, at de har indsigt i hestens adfærd, sygdomme og ernæringsbehov. Det er Rådets opfattelse, at der på en række af de eksisterende uddannelser, herunder træner- og berideruddannelsen, mangler en grundig og uafhængig undervisning i de pågældende emner. Dette bør der rettes op på.”

Arbejdsgruppen kan tilslutte sig Det Dyreetiske Råds udtalelse. Siden 1998 er uddannelsestilbuddene øget i omfang, idet organisationerne har øget deres kursusudbud, men tilbuddene er enkeltstående, uden koordinering eller formålsbeskrivelse, og desuden sikres kvaliteten af uddannelserne ikke i alle tilfælde i tilstrækkeligt omfang. Desuden er det arbejdsgruppens opfattelse, at formålet med en række kurser og uddannelser ikke alene tjener et uddannelsesmæssigt sigte, men også tjener såvel et socialt sigte som at styrke opbakningen til den pågældende organisation.

Set i forhold til den markante udvikling, der er i hestesektoren i relation til professionelle tilbud om produkter og servicetilbud som eksempelvis udstyr, hjælpemidler, behandling og fo-

der, er uddannelsesmulighederne efter arbejdsgruppens opfattelse alt for få. Hertil kommer, at det må antages, at der er ca. 20.000-30.000 fuldtidsjobs i hestesektoren. En væsentlig del af stillingerne i hestesektoren varetages af deltidsbeskæftigede, og det må på denne baggrund lægges til grund, at antallet af personer beskæftiget i hestesektoren er væsentlig højere. Udbud af kompetencegivende kurser og med mulighed for meritoverførsel er efter arbejdsgruppens opfattelse ikke tilstrækkeligt set i forhold hertil og er i for høj grad præget af tilfældighed.

Hvis de professionelle ikke er tilstrækkeligt uddannede og besidder den nødvendige viden, vil de ikke være i stand til at støtte op om kravet om øget velfærd for heste. Det er derfor arbejdsgruppens opfattelse, at en forbedret uddannelse er nødvendig for at skabe de rette forudsætninger for at øge velfærden for heste.

Arbejdsgruppen finder, at der skal stilles krav om, at personer, *som er ansvarlige for professionelle hestehold*, skal være over 18 år og have en relevant faglig uddannelse. Henset til, at tilrettelæggelsen af selve indholdet af de enkelte uddannelser hører under Undervisningsministeriets ressort, skal arbejdsgruppen afholde sig fra at stille nærmere krav til indholdet af uddannelserne.

Efter arbejdsgruppens forslag skal uddannelseskrauet alene finde anvendelse for professionelle hestehold. Professionelle hestehold omfatter bl.a. handelsbesætninger, hesteudlejningssteder, rideskoler, træningsstalde, hestepensioner og lignende, hvor der drives en egentlig virksomhed, hvori der indgår brug af heste. Avlere, som alene foretager avl med egne heste og hvor avleren ligeledes ejer føllene, bør efter arbejdsgruppens opfattelse ikke anses som et professionelt hestehold i relation til uddannelseskrauet henset til, at uddannelseskrauet som udgangspunkt alene bør gælde for ansvarlige for hestehold, hvor der er opstaldet heste ejet af andre end avleren. Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at et krav om uddannelse kan have indgribende betydning for en lang række personer, som i dag er ansvarlige for professionelle hestehold, og arbejdsgruppen finder på denne baggrund, at kravet primært bør finde anvendelse for personer, som er ansvarlige for heste ejet af andre.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse overvejet, hvordan erhvervsmæssige hestehold kan defineres. I Sverige tillægges særligt størrelsen af hesteholdet betydning ved denne vurdering. Et andet element kan være ejerforholdet. Efter arbejdsgruppens opfattelse må der ved denne vurdering lægges afgørende vægt på, om der leveres en ydelse mod vederlag.

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet, hvem der må anses for "ansvarlig" for et erhvervsmæssigt hestehold.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse fundet inspiration i hundelovens § 8, hvorefter besidderen af en hund er forpligtet til at erstatte den skade, hunden forvolder. Ejeren af hunden vil normalt blive anset for besidder af hunden, men er hunden mere varigt anbragt hos en anden, vil denne kunne anses som besidder med deraf følgende erstatningsansvar mv. Tilsvarende gælder efter mark- og vejfredslovens § 3, stk. 1, hvorefter den erstatningsansvarlige for skader forvoldt af husdyr er husdyrets besidder. En lignende bestemmelse fremgår desuden af Danske Lov 6-10-2, som efter almindelig opfattelse skal fortolkes i overensstemmelse med hundelovens og mark- og vejfredslovens bestemmelser.

På denne baggrund finder arbejdsgruppen, at den ansvarlige for et erhvervsmæssigt hestehold er den, der er besidder af heste. Dette kan dels være ejeren af hesten, hvis den er opstaldet hos ejeren, dels kan det være den ansvarlige på det sted, hvor en hest mere varigt er opstaldet, eksempelvis den ansvarlige for en hestepension.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at der i dag er et betydeligt antal rideskoler, som ikke vil kunne opfylde ovenstående uddannelseskraav, og der må derfor etableres en passende overgangsordning for at afbøde dette, og desuden må der gives mulighed for kompetenceafklaring for personer med private, ikke kvalitetssikrede uddannelser.

Der henvises til §§ 30 og 39 i arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste.

13.3.1. Arbejdsgruppens generelle anbefalinger vedrørende uddannelse af personer, som beskæftiger sig med heste

For så vidt angår *uddannelserne beregnet til lægfolk* erhverver de mange fritidsbrugere af hesten kun viden og erfaring på eget initiativ og via rådgivning fra erfarne hesteholdere eller uddannede personer indenfor de hesterelaterede professioner. Blandt de mange fritidsbrugere er der endvidere en stor udskiftning. Endelig ejer mange fritidsbrugere alene en part i en hest, og da det anslås, at der er ca. 175.000 heste i Danmark, kan antallet af ejere være større, selvom enkelte ejer mange heste.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse nøje overvejet spørgsmålet om, hvorvidt man for at kunne erhverve en hest skal kunne dokumentere et vist basalt kendskab til hesten (det såkaldte hestekørekort). Efter arbejdsgruppens opfattelse bør en sådan ordning imidlertid foregå på frivillig basis, og arbejdsgruppen anbefaler derfor, at hesteorganisationerne indfører et sådan uddannelsessystem for lægmænd.

V Økonomiske konsekvenser

Arbejdsgruppen har i kapitel IV fremsat en række forslag til initiativer, der skal styrke hestes velfærd.

For hesteejerne vil det især være opfyldelse af de foreslåede minimumskrav til hestens fysiske rammer, som vil kunne få økonomisk betydning. Især må de foreslåede minimumskrav til bokse og spiltov samt senere forbud mod spiltov forventes at ville få økonomiske konsekvenser for mange hesteejere. Herudover vil også kravene til foldstørrelse og staldenes loftshøjde kunne få betydning for den fremtidige indretning og placering af hestehold.

De mere adfærdsregulerende forslag om f.eks. hestes brug og adgang til fold vil især kunne få konsekvenser for de hestehold, hvor arbejdskraften er lønnet, dvs. rideskoler, hestepensioner, salgsstalde mv.

Der findes kun meget begrænset statistik om hestebestanden i Danmark og de fysiske forhold, som hestene lever under. Hvor der for andre landbrugsdyr findes oplysninger om, hvilke besætninger de står i og til en vis grad også om deres opstaldningsforhold, er dette ikke registreret for hestehold. Dermed er der mange ukendte faktorer, når konsekvenserne skal vurderes.

Det er på denne baggrund meget vanskeligt at vurdere de økonomiske konsekvenser, som arbejdsgruppens forslag samlet set vil få for området, endsige for den enkelte hesteejer.

Det er dog arbejdsgruppens vurdering, at de foreslåede krav i mange tilfælde allerede på nuværende tidspunkt er forventet af hesteejerne og derfor er der budgetteret med disse allerede i dag. De økonomiske konsekvenser vil samlet set derfor være knapt så omfattende. Da arbejdsgruppens forslag til regler har været undervejs i nogen tid, og herunder været genstand for en del offentlig debat, er det arbejdsgruppens vurdering, at regelsættet nærmere vil medføre tryk frem for bekymring, da mange hesteholdere har efterspurgt klare retningslinier. Det er arbejdsgruppens forventning, at også de forslag, der er udmøntet i anbefalinger frem for mindstekrav vil være med til at give hestevelfærden et løft, idet der vil være sat fokus på området.

I konkrete tilfælde vil konsekvenserne af de foreslåede regler dog for den enkelte hesteejer kunne være ganske store. Det gælder eksempelvis i de tilfælde, hvor der i dag er tilknyttet en meget lille fold, og hvor en udvidelse af folden vil være meget bekostelig, hvis overhovedet

mulig. Et andet eksempel kan være hestehold, hvor mange heste er opstaldet i spiltov eller i bokse, som efter de foreslåede regler vil være for små. I sådanne tilfælde vil arbejdsgruppens forslag kunne indebære behov for indkøb af jorde, udbygning/ombygning af stalde eller alternativt reduktioner i bestanden med nedsat indtjening til følge. Omvendt kan en bedre hestevelfærd også give en bedre totaløkonomi med færre sygedage for hestene foruden muligheden for med basis i den højere standard at kræve en højere pris af brugerne.

De faktiske meromkostninger af forslagene vil for de enkelte hestehold i betydelig grad afhænge af de eksisterende forhold, herunder bl.a. mulighederne for at opnå en bedre udnyttelse af nuværende staldbygninger, jorde mv. Kravet vedrørende loftshøjde vil formentlig ikke få betydning for en stor andel af de nuværende hestehold, men kravet vil naturligvis kunne få stor betydning for de hestehold, som ikke opfylder kravet. Loftshøjden i en bygning kan være vanskelig eller meget bekostelig at ændre på, ligesom det i enkelte tilfælde vil være fysisk umuligt at ændre loftshøjden på grund af bygningskonstruktionen. Arbejdsgruppen finder dog stadig kravet rimeligt, da det mest vidtrækkende krav er omfattet af en overgangsperiode, ligesom loftshøjden ofte er den begrænsende faktor, når det gælder om at skabe et godt staldklima. Dårligt staldklima er skyld i bl.a. luftvejslidelser, som er en betydelig forringelse af hestens velfærd.

Som hovedregel kan det beregnes, at hvis et hestehold i dag er udstyret med standardbokse på 3x3 meter og en bestand bestående af heste med stangmål på mellem 1,60 meter og 1,75 meter, vil de foreslåede regler indebære krav om, at boksarealerne på sigt udvides med mellem ca. 14 % og 36 %, mens de umiddelbare krav kun indebærer ændringer, hvis hestene er mere end 1,75 m i stangmål. For heste af samme størrelse, der i dag er opstaldet i spiltov, og som fremover vil blive opstaldet i bokse, vil de foreslåede krav indebære en udvidelse af opstaldningsarealerne til omkring det dobbelte af i dag.

Som anført ovenfor må de øgede arealkrav antages at have meget varierende konsekvenser for det enkelte hestehold afhængigt af de eksisterende fysiske rammer og mulighederne for tilpasning heraf. For branchen som helhed vil de foreslåede regler dog med sikkerhed indebære meromkostninger. Disse meromkostninger må imidlertid i vid udstrækning forventes overvæltet i priserne for hestepensioner og rideskoler, således at nettovirkningerne af forslagene vil blive reduceret væsentligt for de erhvervsdrivende. Dette vil dog næppe altid være en mulighed. Arbejdsgruppen er derfor opmærksom på, at forslagene kan medføre et fald i dækningsbidraget for det enkelte hestehold og i yderste konsekvens, at nogle hestehold må lukke.

I arbejdsgruppens rapport stilles forslag om såvel mindstekrav, som skal træde i kraft med det samme, mindstekrav som skal træde i kraft efter en vis overgangsperiode, og en række anbefalinger. Ved udformningen af disse har arbejdsgruppen forsøgt at vurdere, i hvilket omfang de enkelte mindstekrav og anbefalinger vil påvirke hesteholderne i Danmark. De fleste hestehold vil ikke umiddelbart blive berørt af ændringerne, og de hestehold, der bliver berørt af ændringerne, vil hovedsagelig være dem, hvor hestevelfærden bør løftes, jf. ovenfor kapitel II, afsnit 3.

Konsekvenserne af økonomisk art må efter arbejdsgruppens opfattelse således ses i forhold til de dyrevelfærdsmæssige forbedringer for heste i Danmark, hvor målet har været at højne minimumsniveauet for hestens velfærd.

VI Arbejdsgruppens udkast til lov om hold af heste

Lov om hold af heste

Kapitel 1 Almindelige bestemmelser

§ 1. Reglerne i denne lov finder anvendelse på ethvert hold af heste.

Stk. 2. Justitsministeren kan i særlige tilfælde helt eller delvist undtage visse hestehold fra loven.

§ 2. I denne lov forstås ved:

- 1) Hest: Husdyr af heste- eller æselarten eller dyr, der fremkommer ved krydsning af disse.
- 2) Stangmål: Afstanden fra jorden og til det højeste punkt på hestens manke.
- 3) Gruppeopstaldning: Opstaldning af flere heste uden adskillelse i samme rum.
- 4) Folingsboks: Særlig indrettet boks hvor folingen finder sted, og hvor hoppe og føl kan opholde sig i den første måned efter folingen.
- 5) Spiltov: Opstaldning i bås, hvor hesten står opbundet, oftest op mod en væg.
- 6) Fold: En udendørs indhegning.

§ 3. Reglerne i dyreværnsloven og regler, der udstedes i medfør af dyreværnsloven, finder desuden anvendelse på hold af heste.

§ 4. Reglerne i denne lov er minimumskrav, der altid skal opfyldes, medmindre strengere krav er fastsat i anden lovgivning.

Kapitel 2 Opstaldning

§ 5. Ethvert hold af heste skal bestå af mindst 2 heste.

§ 6. Heste må ikke opstaldes i spiltov.

Stk. 2. Heste kan dog opbindes i op til 2 timer under tilsyn, såfremt formålet er at lære hesten at stå opbundet uden tilsyn.

Stk. 3. Heste, der har lært at stå opbundet uden tilsyn, kan opbindes uden tilsyn i op til 2 timer, medmindre opbindingen sker i forbindelse med transport, stævnepladser, dyrskuer mv.

Stk. 4. Heste kan undtagelsesvist opbindes i spiltov, når opbindingen er veterinært begrundet.

Kapitel 3

Indretning af stald

§ 7. Loftshøjden i stalden skal være mindst 2,60 m i frihøjde over eventuel strøelse.

Stk. 2. Staldrumfanget pr. hest skal være mindst 30 m³.

§ 8. Ved opstaldning enkeltvis i boks skal gulvarealet være mindst (2,0 x hestens stangmål)², og den korteste side af boksen skal være mindst (1,7 x hestens stangmål).

§ 9. Ved gruppeopstaldning skal gulvarealet opfylde følgende arealkrav:

1) For de første 4 heste skal der være mindst (2,0 x hestens stangmål)² pr. hest.

2) For hver yderligere hest skal der være mindst (1,7 x hestens stangmål)² pr. hest.

Stk. 2. Gruppebokse skal have et velstrøet tørt leje på mindst 80 % af gulvarealet.

§ 10. Foling på stald skal ske i folingsboks.

Stk. 2. Gulvarealet i folingsboksen skal være mindst (2,5 x hoppens stangmål)².

§ 11. Syge eller skadede heste skal kunne holdes adskilt fra de øvrige heste.

§ 12. Gulvet i stald og boks skal være plant og ikke glat. Gulvet skal være konstrueret, så heste ikke kommer til skade eller udsættes for lidelse.

Stk. 2. Lejearealet skal være bekvemt og tørt, og der skal i passende omfang udlægges strøelse.

§ 13. Rum og udstyr, som anvendes i forbindelse med opstaldning af heste, skal konstrueres, installeres og vedligeholdes på en sådan måde, at hestene beskyttes bedst muligt mod tilskadekomst og ikke udsættes for væsentlig ulempe.

Stk. 2. Udstyr til fodring og vanding skal være udformet, fremstillet og installeret på en sådan måde, at der er mindst mulig risiko for forurening af foder og vand, samt for at hesten pådrager sig skader.

Stk. 3. Alt automatiseret eller mekanisk udstyr, der er af betydning for hestes sundhed og velfærd, skal monteres, så hestene beskyttes bedst muligt mod tilskadekomst og ikke udsættes for væsentlig ulempe. Udstyret skal efterses mindst en gang om dagen. Eventuelle konstaterede

fejl skal udbedres straks, og hvis dette ikke kan lade sig gøre, skal der træffes passende foranstaltninger til at beskytte hestenes sundhed og velfærd.

Stk. 4. Inventar, herunder låger, mekanisk udstyr mv. skal være konstrueret og installeret med henblik på at opnå et så lavt støjniveau som muligt.

§ 14. Det skal sikres, at luftcirkulation, støvindhold, temperatur, relativ luftfugtighed og koncentration af luftarter holdes på et niveau, som ikke er skadeligt for hestene, samt at stalden har et ventilationssystem, som sikrer tilstrækkeligt luftskifte.

§ 15. Der skal være tilstrækkeligt naturligt lys til at opfylde hestens adfærdsmæssige og fysiologiske behov. For at sikre naturligt lysindfald skal arealet af vinduer eller lignende svare til mindst 7 % af staldens gulvareal.

Stk. 2. Udover det naturlige lys skal der være lyskilder, der sikrer, at hesten på ethvert tidspunkt kan tilses nøje. Lyskilder skal placeres, så de ikke medfører ulempe eller skade på hesten.

§ 16. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om staldens indretning.

Kapitel 4

Indretning af folde og græsningsarealer

§ 17. På ethvert opstaldningssted skal alle heste have mulighed for dagligt ophold på fold i mindst 2 timer.

Stk. 2. Folden skal have et areal på mindst 800 m², hvoraf den korteste side skal være mindst 20 meter.

Stk. 3. Hestene skal mindst 5 dage om ugen motioneres eller gives fri bevægelse på fold i mindst 2 timer dagligt.

Stk. 4. Stk. 3 kan fraviges, hvis veterinære eller vejrmæssige forhold taler afgørende herimod.

Stk. 5. Arealkravet i stk. 2 forudsætter, at der maksimalt går 4 heste i folden ad gangen, og at en fold maksimalt anvendes af 20 heste.

Stk. 6. Opholdsarealer til heste må ikke indhegnes med pigtråd.

Stk. 7. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om indretning af folde.

§ 18. Føl og plage skal, indtil de er 2 år gamle, på fold sammen med artsfæller.

§ 19. Der skal for ethvert opstaldningssted være en plan for, hvornår de enkelte heste kommer på fold.

§ 20. Heste, som går ude i mere end 12 timer i døgnet i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr, skal have adgang til læskur eller bygning, hvor alle dyr samtidig kan hvile på et tørt, strøet leje, og have udviklet et kraftigt og tæt hårlag og være ved godt huld.

Stk. 2. I læskur eller bygning skal gulvarealet opfylde arealkravene i § 9, stk. 1.

Stk. 3. Læskur eller bygning skal placeres på et sted med tilstrækkelig afvanding.

Stk. 4. Stk. 1 kan fraviges for heste af bestemte racer under forudsætning af, at hestene holdes på store arealer med en beplantning, som yder en høj grad af både læ og beskyttelse mod nedbør og har en særligt veldrænet bund, som giver et tørt leje. Justitsministeren kan træffe nærmere bestemmelse herom.

Kapitel 5

Foder og vand

§ 21. Hestes foderration skal indeholde tilstrækkeligt strukturfoder.

.

§ 22. Heste skal have fri adgang til frisk drikkevand på fold og på stald.

Stk. 2. Stk. 1 gælder ikke ved kortere ophold på fold.

Kapitel 6

Tilsyn mv.

§ 23. Enhver, der holder hest, skal sørge for, at hesten tilses mindst en gang om dagen.

Stk. 2. Enhver, der erhvervsmæssigt holder hest, skal sørge for, at hesteholdet tilses af en dyrlæge mindst én gang årligt. I dyrlægens tilsyn skal indgå en vurdering af, om hesteholdet er i overensstemmelse med reglerne i denne lov.

§ 24. I tilfælde af sygdom eller tilskadekomst skal den ansvarlige for hesteholdet sikre, at hesten om fornødent isoleres og pleje iværksættes. Ved alvorlig lidelse eller hvis hesten ikke hurtigt bedres, skal en dyrlæge straks tilkaldes.

Kapitel 7

Ibrugtagning og træning

§ 25. Heste skal i en tidlig alder oplæres til at blive håndteret.

Stk. 2. Oplæring, træning og brug af heste skal være tilpasset hestens alder, dens fysiske og psykiske kapacitet, så hesten beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe.

§ 26. Udstyr, som anvendes som hjælpemidler på hesten, skal være tilpasset den enkelte hest, og må ikke påføre hesten skader og må ikke anvendes som tvangsmidler.

Stk. 2. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om brug af hjælpemidler og tvangsmidler.

§ 27. Enhver form for medicinering og behandling (herunder kirurgisk behandling), som har til formål at skjule sygdomssymptomer, så hesten kan træne og deltage i konkurrencer, er ikke tilladt.

Kapitel 8 **Hovpleje og mærkning**

§ 28. Beskæring eller anlæggelse af beslag på hesten skal ske efter behov.

Stk. 2. Beskæring eller anlæggelse af beslag på anden mands hest må kun foretages af personer, der har den relevante faglige uddannelse hertil.

§ 29. Når heste mærkes, skal mærkningen foretages af uddannede personer.

Kapitel 9 **Uddannelse**

§ 30. Personer, som er ansvarlige for professionelle hestehold, skal være over 18 år og besidde en relevant faglig uddannelse hertil.

Kapitel 10 **Administrative forskrifter**

§ 31. Inden justitsministeren fastsætter regler i henhold til bestemmelser i denne lov, skal dyreværnsorganisationer og andre organisationer, der efter ministerens skøn særlig berøres af reglerne, have lejlighed til at udtale sig.

Kapitel 11

Straf

§ 32. Med bøde eller fængsel indtil 4 måneder straffes den, der overtræder §§ 5-15, § 17, stk. 1-6, §§ 18-30, § 34, stk. 2-3, § 35, stk. 2, § 36, stk. 2, og § 37, stk. 2.

Stk. 2. Ved udmåling af straf efter denne lov eller efter regler fastsat i medfør heraf, anses det som en skærpende omstændighed, hvis overtrædelsen er begået i forbindelse med udøvelse af erhverv.

Stk. 3. I regler, der udstedes i medfør af denne lov, kan der fastsættes straf af bøde eller fængsel indtil 4 måneder for overtrædelse af reglerne.

Stk. 4. Der kan pålægges selskaber mv. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Kapitel 12

Ikrafttræden og overgangsbestemmelser

§ 33. Loven træder i kraft den 1. januar 2007, jf. dog §§ 34-39.

§ 34. For hestehold, der er etableret før lovens ikrafttræden, finder § 6 dog først anvendelse fra den 1. januar 2009.

Stk. 2. For hold af heste omfattet af stk. 1 skal spiltov indtil den 1. januar 2009 være mindst 1,1 ganget med hestens stangmål i bredden og mindst 1,7 ganget med hestens stangmål i længden.

Stk. 3. Heste, som i henhold til stk. 1 og 2 holdes i spiltov, skal mindst 5 dage om ugen gives fri bevægelse på fold i mindst 2 timer dagligt.

Stk. 4. Stk. 3 kan fraviges, hvis veterinære eller vejrmæssige forhold taler afgørende herimod.

§ 35. For hestehold, der er etableret før lovens ikrafttræden, finder § 7 først anvendelse fra den 1. januar 2019.

Stk. 2. For hold af heste omfattet af stk. 1 skal loftshøjden i stalden være mindst (1,3 x hestens stangmål) over eventuel strøelse, dog mindst 2,40 m i frihøjde uden eventuel strøelse.

§ 36. Ved opstaldning enkeltvis i boks, hvor boksen er etableret før lovens ikrafttræden, finder § 8 først anvendelse fra den 1. januar 2019.

Stk. 2. Ved opstaldning enkeltvis i boks omfattet af stk. 1 skal gulvarealet være mindst (1,7 x hestens stangmål)², og den korteste side af boksen skal være mindst (1,7 x hestens stangmål).

§ 37. Ved folingsbokse, hvor boksen er etableret før lovens ikrafttræden, finder § 10, stk. 2, først anvendelse fra den 1. januar 2019.

Stk. 2. Ved folingsbokse omfattet af stk. 1 skal gulvarealet være mindst $(2,0 \times \text{hoppens stangmål})^2$.

§ 38. For hestehold, der er etableret før lovens ikrafttræden, finder § 15, stk. 1, 2. pkt., først anvendelse fra den 1. januar 2019.

§ 39. For hestehold, der er etableret før lovens ikrafttræden, finder § 30 først anvendelse fra den 1. januar 2019.

§ 40. Loven tages op til revision senest i folketingsåret 2009/2010.

§ 41. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til kapitel 1 (Almindelige bestemmelser)

Til § 1

Bestemmelsen fastlægger lovens anvendelsesområde. Det fremgår således, at loven finder anvendelse for ethvert hold af heste, uanset om hestene holdes med erhvervsmæssigt formål eller om de alene holdes til privat brug.

Bestemmelsen indeholder desuden en bemyndigelse til justitsministeren til i særlige tilfælde at undtage visse hestehold.

Til § 2

Bestemmelsen indeholder definitioner af en række begreber, som anvendes i loven.

Efter nr. 1 defineres en hest som et husdyr af heste- eller æselracen eller dyr, der fremkommer ved krydsning af disse.

Det følger af nr. 2, at stangmål defineres som afstanden fra jorden og til det højeste punkt på hestens manke.

Bestemmelsens nr. 3 definerer gruppeopstaldning som opstaldning af flere heste uden adskillelse i samme rum.

Det følger af nr. 4, at en folingsboks er en særlig indrettet boks, hvor folingen finder sted, og hvor hoppe og føl kan opholde sig i den første måned efter folingen.

Efter nr. 5 defineres spiltov som opstaldning i bås, hvor hesten står opbundet, oftest op mod en væg.

Det følger af nr. 6, at en fold er en udendørs indhegning.

Til § 3

Bestemmelsen præciserer, at dyreværnslovens generelle regler om beskyttelse af dyr fortsat finder anvendelse på heste, der er omfattet af denne lov. Det samme er tilfældet med regler udstedt med hjemmel i dyreværnsloven.

Det gælder bl.a. de generelt formulerede regler i dyreværnslovens §§ 1-3. Det fremgår bl.a. heraf, at dyr skal behandles forsvarlig og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe. Desuden skal enhver, der holder dyr, sørge for, at dyrene behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyn til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov, samt at dyrenes opholdsrum skal indrettes i overensstemmelse hermed.

Der er ikke i medfør af dyreværnsloven fastsat regler, der specifikt vedrører heste.

Til § 4

Bestemmelsen fastslår, at reglerne i denne lov er mindstekrav, som altid skal opfyldes i ethvert hestehold. Dette indebærer, at der med fordel kan bygges stalde med eksempelvis en højere loftshøjde og større bokse, end hvad der følger af denne lov, hvis dette skaber øget velfærd for hesten.

Endvidere fastslår bestemmelsen, at anden lovgivning kan fastsætte strengere krav om hold af heste, og i givet fald skal disse strengere krav opfyldes.

Til kapitel 2 (Opstaldning)

Til § 5

Hesten er et flokdyr, som under naturlige forhold lever i grupper med tæt kontakt til artsfæller. Flere undersøgelser peger på, at hyppigheden af stereotype adfærdsstyrrelser og aggressiv adfærd mindskes ved social kontakt med artsfæller. Heste har således et adfærdsmæssigt behov for socialt kontakt med mulighed for berøring med artsfæller, og mangel på social kontakt er formentlig en af de vigtigste stressfaktorer ved hold af heste.

På denne baggrund foreslås det, at ethvert hold af heste skal bestå af mindst 2 heste. Bestemmelsen indebærer således, at der ved hold af heste, hvori der alene indgår en hest, skal anskaffes yderligere minimum en hest.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 1.

Til § 6

Ved opstaldning af heste i spiltov opbindes hesten mod en væg i en bås. Båsen afgrænses typisk af en skillevæg eller bom langs hestens sider og er åben bag hesten ud mod staldgangen. Opstaldning i spiltov er en traditionel opstaldningsform og er mindre arbejdskrævende end andre opstaldningsformer, f.eks. mht. udmugning. Desuden er opstaldning i spiltov mindre pladskrævende og dermed billigere. Endelig anvendes spiltov ligeledes til at lære hesten at stå bundet og som fortræning til at gå for vogn.

Opstaldning i spiltov opfylder ikke hestens behov for bevægelse og begrænser hestens normale adfærdsmønstre.

På denne baggrund foreslås det, at der indføres et forbud mod opstaldning af heste i spiltov. Henset til, at et forbud mod opstaldning i spiltov kan have økonomiske konsekvenser for stalde, som derved skal indrettes med enkeltbokse eller gruppebokse, foreslås det ved § 34, at forbuddet først finder anvendelse fra den 1. januar 2009.

Ved bestemmelsens stk. 2 foreslås det, at heste kan opbindes i op til 2 timer under tilsyn, såfremt formålet er at lære hesten at stå opbundet uden tilsyn. Baggrunden for dette forslag er, at hesten i en række situationer skal kunne stå bundet, eksempelvis for at modtage behandling eller anlæggelse af beslag.

Desuden foreslås det ved bestemmelsens stk. 3, at heste, der har lært at stå opbundet uden tilsyn, kan opbindes uden tilsyn i op til 2 timer. Ved transport, stævnepladser, dyrskuer mv. kan opbinding dog ske i længere tid end 2 timer.

Endelig foreslås det ved bestemmelsens stk. 4, at heste undtagelsesvist kan opbindes i spiltov, når opbindingen er veterinært begrundet.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.1) og 8 (særligt afsnit 8.3.1).

Til kapitel 3 (Indretning af stald)

Til § 7

Staldklimaet spiller en væsentlig rolle for hestens sundhed og velfærd, og i den forbindelse har staldens loftshøjde betydning, da en højere loftshøjde medfører et øget luftskifte. Desuden har loftshøjden betydning for, om hesten kan stå i sin naturlige stilling og ikke komme til skade. På denne baggrund foreslås det, at loftshøjden skal være mindst 2,60 m i frihøjde over eventuel strøelse. Det foreslås, at højden skal måles over eventuel strøelse for at sikre, at et stort lag strøelse ikke bevirker, at loftshøjden – og dermed hestens mulighed for at stå oprejst – reelt er væsentlig mindre.

Det bemærkes, at der ved lovudkastets § 35 foreslås en overgangsordning for så vidt angår kravet om loftshøjde.

Desuden foreslås det ved bestemmelsens stk. 2, at det skal være et krav, at staldrumfanget pr. hest skal være mindst 30 m³. Formålet er – svarende til kravet om loftshøjde – at sikre en bedre ventilation i stalden.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.7 og 3.3.9).

Til § 8

Det følger af bestemmelsen, at gulvarealet ved enkeltvis opstaldning i boks skal være mindst $(2,0 \times \text{hestens stangmål})^2$, hvor den korteste side skal være $(1,7 \times \text{hestens stangmål})$. Dette krav indebærer ved enkeltvis opstaldning af en hest med et stangmål på 1,3 m, at boksen skal være 6,76 m², og at den korteste side skal være 2,21 m. For en hest med et stangmål på 1,7 m skal boksen tilsvarende være 11,56 m² og den korteste side 2,89 m.

For at sikre, at alle størrelser heste opstaldes i tilstrækkeligt store bokse foreslås det, at boksens størrelse knyttes til hestens stangmål.

Bestemmelsen finder i første omgang alene anvendelse ved nybyggeri og væsentlige ombygninger, da det ved lovudkastets § 36 foreslås, at bestemmelsen først finder anvendelse fra den 1. januar 2019. Baggrunden herfor er hensynet til, at arealkravet kan have økonomiske konsekvenser for stalde, som ikke opfylder kravet.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.2).

Til § 9

Ved gruppeopstaldning forstås, jf. lovudkastets § 2, nr. 2, opstaldning af flere heste i samme rum uden adskillelse.

Bestemmelsen indebærer, at størrelsen af gulvarealet ved gruppeopstaldning afhænger af antallet af heste i gruppeopstaldningen. De første 4 heste skal således altid mindst have et areal pr. hest svarende til $(2,0 \times \text{hestens stangmål})^2$, mens der for hver yderligere hest skal være mindst $(1,7 \times \text{hestens stangmål})^2$. Baggrunden herfor er, at alle heste vil få forholdsmæssigt mere plads ved gruppeopstaldning.

Det følger af stk. 2, at gruppebokse skal have et tørt velstrøet leje på mindst 80 % af gulvarealet. Formålet med bestemmelsen er at sikre hestene et tørt hvileleje, da der skal tages hensyn til ind- og udgange, foderplads og gangareal.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.3).

Til § 10

Efter stk. 1 skal foling på stald ske i folingsboks. Ved en folingsboks forstås en særlig indrettet boks, hvor folingen finder sted, og hvor hoppe og føl kan opholde sig den første måned efter folingen, jf. § 2, nr. 4.

Det følger af stk. 2, at gulvarealet i folingsboksen skal være mindst $(2,5 \times \text{hoppens stangmål})^2$. Formålet er at sikre, at der er tilstrækkelig plads til såvel hoppen som føllet i folingsboksen.

Bestemmelsen finder i første omgang alene anvendelse ved nybyggeri og væsentlige ombygninger, da det ved lovudkastets § 37 foreslås, at bestemmelsen først finder anvendelse fra den 1. januar 2019. Baggrunden herfor er hensynet til, at arealkravet kan have økonomiske konsekvenser for stalde, som ikke opfylder kravet.

Det bemærkes, at når føllet er ældre end en måned, da skal den boks, som hoppen og føllet opstaldes i, opfylde kravene til gruppeopstaldning, jf. lovudkastets § 9.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.5).

Til § 11

Det følger af bestemmelsen, at stalden skal indrettes således, at syge eller skadede heste skal kunne holdes adskilt fra de øvrige heste. Bestemmelsen har betydning for stalde med gruppeopstaldning, da det i disse stalde skal være muligt at tage en syg eller skadet hest ud af gruppeopstaldningen og placere den i en enkeltboks.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.9).

Til § 12

Efter stk. 1 skal gulvet i stald og boks være plant og ikke glat. Gulvet skal være konstrueret, så hesten ikke kommer til skade eller udsættes for lidelse.

Bestemmelsen stiller krav til, hvordan gulvet i stald og boks skal være konstrueret. Formålet er at sikre, at hesten kan færdes sikkert og ligge godt, uden at den kommer til skade eller udsættes for lidelse.

Desuden følger det af stk. 2 i bestemmelsen, at lejearealet skal være bekvemt og tørt, og der skal i passende omfang udlægges strøelse. Bestemmelsen skal sikre, at hesten kan hvile behageligt uden at blive generet af tryk eller liggesår.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.9).

Til § 13

Den foreslåede bestemmelse i § 13 fastsætter krav til staldens og inventarets indretning.

Det følger af den foreslåede § 13, stk. 1, at rum eller udstyr, som anvendes i forbindelse med opstaldning af heste, skal konstrueres, installeres og vedligeholdes på en sådan måde, at hestene beskyttes bedst muligt mod tilskadekomst og ikke udsættes for væsentlig ulempe. Bestemmelsen opstiller det grundlæggende krav, at stalden i sin helhed og herunder gange, bokse, inventar og udstyr skal udformes i solide materialer og indrettes, så risiko for skader på hesten så vidt muligt undgås.

Tilsvarende følger det af bestemmelsens stk. 2, at udstyr til fodring og vanding skal være udformet, fremstillet og installeret, så der er mindst mulig risiko for forurening af foder og vand, samt for at hesten pådrager sig skader.

Desuden foreslås det ved bestemmelsens stk. 3, at alt automatiseret eller mekanisk udstyr, der er af betydning for dyrs sundhed og velfærd, skal monteres, så hestene beskyttes bedst muligt mod tilskadekomst og ikke udsættes for væsentlig ulempe. Udstyret skal efterses mindst en gang om dagen, og eventuelle fejl skal udbedres straks. Kan eventuelle fejl ikke straks udbedres, skal der træffes passende foranstaltninger til at beskytte hestenes sundhed og velfærd. Bestemmelsen finder bl.a. anvendelse på drikkeanordninger, vandledninger og el-installationer, og formålet er at sikre, at udstyret virker, så hestens velfærdsmæssige behov opfyldes.

Endelig følger det af bestemmelsens stk. 4, at inventar, mekaniske låger mv. skal være konstrueret og installeret med henblik på at opnå et så lavt støjniveau som muligt. Formålet med bestemmelse er at sikre, at hesten har så rolige forhold som muligt.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.9).

Til § 14

Efter bestemmelsen i § 14 skal det sikres, at luftcirkulation, støvindhold, temperatur, relativ luftfugtighed og koncentration af luftarter holdes på et niveau, som ikke er skadeligt for hestene, samt at stalden har et ventilationssystem, som sikrer tilstrækkeligt luftskifte. Formålet er sikre tilstrækkelig ventilation og luftsammensætning for at hindre luftvejslidelser hos hestene.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.9).

Til § 15

Efter lovudkastets § 15 skal der være tilstrækkeligt naturligt lys til at opfylde hestens adfærdsmæssige og fysiologiske behov. For at sikre naturligt lysindfald skal arealet af vinduer eller lignende svare til mindst 7 % af staldens gulvareal. Bestemmelse har til formål at sikre, at hestene ikke holdes i konstant mørke eller elektrisk lys, så de har fornemmelse af naturligt lys i stalden.

Desuden foreslås det ved stk. 2, at der skal være lyskilder, som sikrer, at hesten på ethvert tidspunkt kan tilses nøje. Lyskilderne, det vil sige lamper mv., skal placeres, så de ikke medfører ulempe eller skade på hesten.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.9).

Til § 16

Den foreslåede bestemmelse indeholder en bemyndigelse til justitsministeren til at fastsætte nærmere regler om staldens indretning, eksempelvis til gulve, inventar, bokse, udstyr mv.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.9).

Til kapitel 4 (Indretning af folde og græsningsarealer)

Til § 17

Den foreslåede bestemmelse i stk. 1 stiller krav om, at på ethvert opstaldningssted skal alle heste have mulighed for dagligt ophold på fold i mindst 2 timer. Bestemmelsen indebærer således ikke et ubetinget krav om, at alle heste *skal* på fold dagligt.

Bestemmelsen i stk. 2 indeholder et krav om, at folden skal have et areal på mindst 800 m², samt at den korteste side skal være mindst 20 meter. Formålet med bestemmelsen er at sikre, at folden er tilstrækkelig stor til, at hestens krav til bevægelse opfyldes, samt at risikoen for skader – eksempelvis som følge af aggression mellem heste – mindskes mest muligt.

Efter den foreslåede bestemmelse i stk. 3 skal heste mindst 5 dage om ugen motioneres eller gives fri bevægelse på fold i mindst 2 timer dagligt. Ved motionering forstås f.eks. ridning med rytter, longering mv. Ved fri bevægelse forstås, at hestene har mulighed for at opholde sig i folden uden rytter og bevæge sig efter eget ønske.

Stk. 4 indeholder hjemmel til, at kravet om motionering eller fri bevægelse 5 dage om ugen i mindst 2 timer efter stk. 3 kan fraviges, hvis veterinære eller vejrmæssige forhold taler afgørende imod.

Desuden indebærer bestemmelsens stk. 4, at arealkravet i stk. 2 forudsætter, at der maksimalt går 4 heste i folden ad gangen, samt at en fold maksimalt kan anvendes af 20 heste. Har en hesteholder eksempelvis 6 heste, må maksimalt 4 heste opholde sig på folden samtidig, så disse heste har tilstrækkelig plads til fri bevægelse.

Det følger af den foreslåede bestemmelse i stk. 6, at opholdsarealer til heste ikke må indhegnes med pigtråd. Forbuddet foreslås indført for at sikre hesten mod unødige skader. I forlængelse heraf indeholder stk. 7 en bemyndigelse til justitsministeren, hvorefter der kan fastsættes nærmere regler om indretning af folde. Justitsministeren kan således udfærdige regler om indhegning, udstyr på folden mv.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 4 (særligt afsnit 4.3.1 og 4.3.3.).

Til § 18

Det følger af den foreslåede bestemmelse, at føl og plage, indtil de er 2 år gamle, skal på fold sammen med artsfæller. Bestemmelsen har til formål at sikre, at føl og plages sociale færdigheder og generelle udvikling påvirkes optimalt, hvilket sker ved ophold sammen med artsfæller. Det bemærkes, at spørgsmålet om, i hvilket omfang føl og plage skal på fold, reguleres af lovudkastets § 17. Om muligt bør det tilstræbes, at føl og plage opholder sig på fold sammen med andre føl og plage under 2 år.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 4 (særligt afsnit 4.3.1.) og afsnit 7.

Til § 19

Efter bestemmelsen skal der for hvert opstaldningssted være en plan for, hvornår de enkelte heste kommer på fold. Bestemmelsen har til formål at sikre, at alle heste i hesteholdet regelmæssigt kommer på fold.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 4 (særligt afsnit 4.3.1.).

Til § 20

Efter bestemmelsens stk. 1 skal heste, som går ude i mere end 12 timer i døgnet i vinterperioden og i perioder med vinterlignende vejr have adgang til læskur eller bygning, hvor alle dyr

samtidig kan hvile på et tørt, strøet leje, og have udviklet et kraftigt og tæt hårlag og være ved godt huld.

I relation til fortolkningen af begreberne vinterperioden og perioder med vinterlignende vejr skal der henvises til Dyreværnsrådet og Det Veterinære Sundhedsråds fælles udtalelser af 14. december 2001 og 17. januar 2005, hvoraf det fremgår, at månederne december, januar og februar altid skal betragtes som vinterperiode. Videre fremgår det, at det overordentligt hyppigt er vinterlignende vejr i november måned, ligesom der i marts måned meget ofte konstateres vinterlignende vejr.

Bestemmelsen indebærer, at heste, som går ude i mere end 12 timer i døgnet på disse tidspunkter af året, skal være forberedt hertil i kraft af, at de skal have udviklet et kraftigt og tæt hårlag og være ved godt huld, samt have adgang til læskur eller bygning.

Efter bestemmelsens stk. 2 skal gulvarealet i læskuret eller bygningen opfylde kravene til gruppeopstaldning, jf. § 9.

Det følger af stk. 3, at læskur eller bygning skal placeres på et sted med tilstrækkelig afvanding. Formålet hermed er at sikre, at hestene i perioder med frost og vådt vejr kan færdes sikkert og ligge tørt.

Bestemmelsens stk. 4 indeholder en bemyndigelse til justitsministeren til at fravige bestemmelsen i stk. 1 for heste af bestemte racer under forudsætning af, at hestene holdes på store arealer med en beplantning, som yder en høj grad af både læ og beskyttelse mod nedbør og har en særlig veldrænet bund, som giver et tørt leje.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 4 (særligt afsnit 4.3.5 og 4.3.6).

Kapitel 5 **(Foder og vand)**

Til § 21

Efter bestemmelsen skal hestes foderration indeholde tilstrækkeligt strukturfoder. Bestemmelsen har til hensigt at sikre, at hesteejerne vælger det rette foder til deres heste og i den forbindelse, at det sikres, at hestene får tilstrækkeligt strukturfoder. Bestemmelsen udgør således en præcisering i forhold til dyreværnslovens § 2, hvoraf det følger, at enhver, der holder dyr, skal

sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de fodres og vandes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 6.

Til § 22

Det følger af bestemmelsen, at heste skal have fri adgang til frisk drikkevand på fold og på stald, samt at kravet ikke gælder ved kortere ophold på fold. Ved kortere ophold på fold forstås som udgangspunkt ophold under 4 timers varighed.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 6.

Til kapitel 6 (Tilsyn mv.)

Til § 23

Efter den foreslåede bestemmelses stk. 1 skal enhver, der holder hest, sørge for, at hesten tilses mindst en gang om dagen. Det følger således, at alle heste i hesteholdet skal tilses en gang om dagen. Ved tilsynet skal den ansvarlige sikre sig, at hesten behandles omsorgsfuldt, herunder at hesten huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til dens behov.

Det følger af stk. 2, at enhver, der erhvervsmæssigt holder hest, skal sørge for, at hesteholdet tilses af en dyrlæge mindst én gang årligt. I dyrlægens tilsyn skal indgå en vurdering af, om hesteholdet er i overensstemmelse med reglerne i denne lov. Som anført i kapitel IV, afsnit 5 omfatter erhvervsmæssige hestehold eksempelvis stutterier, hingstestationer, træningsstalde, dyreparker, hestehandlere, hesteinternater, rideskoler, hestepensioner, hesteudlejning, hestevognskørsel (studenterkørsel, kapervogne mv.), heste i zoologiske haver mv. Det er ikke et krav efter bestemmelsen, at dyrlægen tilkaldes alene med henblik på at foretage en egentlig gennemgang af hesteholdet. Dyrlægen kan således gennemføre tilsynet af hesteholdet i forbindelse med eksempelvis sygdomsbehandling.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 5.

Til § 24

Den foreslåede bestemmelse opstiller krav for, hvorledes den ansvarlige for hesteholdet skal handle i tilfælde af sygdom eller skade.

Efter bestemmelsen skal den ansvarlige for hesteholdet i tilfælde af sygdom eller tilskadekomst sikre, at hesten om fornødent isoleres og pleje iværksættes. Ved alvorlig lidelse eller hvis hesten ikke hurtigt bedres, skal en dyrlæge straks tilkaldes.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 5.

Til kapitel 7 (Ibrugtagning og træning)

Til § 25

Efter stk. 1 skal heste i en tidlig alder oplæres til at blive håndteret. Bestemmelsen indebærer, at hesten skal opdrages og oplæres, så den kan behersker visse grundlæggende discipliner.

Det følger af stk. 2, at oplæring, træning og brug af heste skal være tilpasset hestens alder, dens fysiske og psykiske kapacitet, så hesten beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt med og væsentlig ulempe. Hesten bør således ikke trænes, bruges mv. på en måde, som ikke svarer til dens alder, fysiske og psykiske kapacitet. Almindelig brug af sporer og pisk er ikke uforeneligt med bestemmelsen.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 8 (særligt afsnit 8.3.2).

Til § 26

Efter stk. 1 skal udstyr, som anvendes som hjælpemidler på hesten, være tilpasset den enkelte hest og må ikke påføre hesten skader og må ikke anvendes som tvangsmidler. Ved hjælpemidler forstås udstyr til træning af hesten, som benyttes til at hjælpe hesten til at forstå, hvad der kræves af den. Anvendes udstyret derimod til at tvinge hesten til præstationer, som den endnu ikke forstår eller ikke kan udføre, eventuelt på grund af skader, anses udstyret som tvangsmidler, som ikke kan anvendes.

Stk. 2 indeholder en bemyndigelse til justitsministeren til at kunne fastsætte nærmere regler om brug af hjælpemidler og tvangsmidler, herunder hvilket udstyr der må anses som henholdsvis hjælpemidler og tvangsmidler.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 9.

Til § 27

Det følger af bestemmelsen, at enhver form for medicinering og behandling (herunder kirurgisk behandling), som har til formål at skjule sygdomssymptomer, så hesten kan træne og deltage i konkurrencer, er forbudt. Forbuddet omfatter ikke kastrationer, der således anses som et lovligt indgreb.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 9.

Til kapitel 8 (Hovpleje og mærkning)

Til § 28

Efter den foreslåede bestemmelse i stk. 1 skal beskæring eller anlæggelse af beslag på hesten ske efter behov. Efter arbejdsgruppens opfattelse er der i dag en del heste, som går med beslag, men som med fordel kunne gå uden beslag. Hensynet til at sikre et velfungerende bevægelsesapparat for hesten taler således for, at den ansvarlige stedse påser, dels at der foretages beskæring, når der konkret er behov for det, og dels at der ikke nødvendigvis anlægges beslag, hvor dette konkret er uforholdsmæssigt.

Det følger af bestemmelsen i stk. 2, at beskæring eller anlæggelse af beslag på anden mands hest kun må foretages af personer, der har den relevante faglige uddannelse hertil. Bestemmelsen er således ikke til hinder for, at ejeren af hesten selv beskærer eller anlægger beslag.

Der henvises i øvrigt til afsnit IV, afsnit 12.

Til § 29

Efter bestemmelsen må mærkning af heste, f.eks. brændemærkning og chipmærkning, kun foretages af personer, som er uddannet dertil. Bestemmelsen har ikke til formål at regulere

spørgsmålet om, hvorvidt (og hvornår) der skal foretages mærkning af heste, men indebærer, at *hvis* heste mærkes må kun personer, som har den fornødne uddannelsesmæssige baggrund dertil, foretage dette.

Der henvises i øvrigt til afsnit IV, afsnit 11.

Til kapitel 9 (Uddannelse)

Til § 30

Det følger af den foreslåede bestemmelse, at personer, som er ansvarlige for professionelle hestehold, skal være over 18 år og besidde en relevant faglig uddannelse hertil. Som anført i afsnit IV.13 omfatter dette uddannelseskrav kun professionelle hestehold, dvs. handelsbesætninger, hesteudlejninger, rideskoler mv., men ikke f.eks. avlere, som foretager avl med egne heste. Bestemmelsen omfatter endvidere kun personer, som er ansvarlige for hesteholdet. Andet personale på opstaldningsstedet mv. er derfor ikke omfattet af uddannelseskravet.

Der henvises i øvrigt til afsnit IV, afsnit 13.

Til kapitel 10 (Administrative forskrifter)

Til § 31

Det følger af den foreslåede bestemmelse, at inden justitsministeren fastsætter regler i henhold til bestemmelser i lovudkastet, skal dyreværnsorganisationer og andre organisationer, der efter ministerens skøn særlig berøres af reglerne, have lejlighed til at udtale sig.

Bestemmelsen svarer til dyreværnslovens § 27, stk. 1.

Til kapitel 11 (Straf)

Til § 32

Den foreslåede bestemmelse i stk. 1 giver mulighed for at straffe overtrædelser af de bestemmelser i lovudkastet, som har karakter af en handle/pligtenorm, f.eks. arealkrav, tilsyn etc. Det foreslås således, at den, der overtræder lovudkastets §§ 5-15, § 17, stk. 1-6, §§ 18-30, § 34, stk. 2-3, § 35, stk. 2, og § 37, stk. 2, kan straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.

Bestemmelsen i stk. 2 er en strafudmålingsregel, hvorefter det ved udmåling af straf efter denne lov eller efter regler fastsat i medfør heraf, anses som en skærpende omstændighed, hvis overtrædelserne er begået i forbindelse med udøvelse af erhverv.

Efter den foreslåede bestemmelse i stk. 3 kan der i regler, der udstedes i medfør af denne lov, fastsættes straf af bøde eller fængsel indtil 4 måneder for overtrædelse af reglerne. Efter stk. 4 kan der pålægges selskaber mv. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Til kapitel 12 (Ikrafttræden og overgangsbestemmelser)

Til § 33

Bestemmelsen indeholder det foreslåede ikrafttrædelsestidspunkt. Det foreslås således, at loven træder i kraft den 1. januar 2007, jf. dog overgangsordningerne i lovudkastets §§ 33-39.

Til § 34

Den foreslåede bestemmelse i stk. 1 indebærer, at forbuddet imod at anvende spiltov først finder anvendelse på hestehold, der er etableret før lovens ikrafttræden, fra den 1. januar 2009.

Bestemmelsen i stk. 2 regulerer arealkravene for de eksisterende spiltov, som vil kunne anvendes frem til 1. januar 2009. Det følger således af bestemmelsen, at spiltovet skal være mindst 1,1 ganget med hestens stangmål i bredden og mindst 1,7 ganget med hestens stangmål i længden.

I stk. 3 foreslås en særlig bestemmelse om fri bevægelse på fold for heste, som i overgangsperioden kan holdes i spiltov. Efter bestemmelsen skal disse således mindst 5 dage om ugen gives fri bevægelse på fold i mindst 2 timer dagligt.

Stk. 4 giver mulighed for at fravige kravet i stk. 3, hvis veterinære eller vejrmæssige forhold taler afgørende herimod.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.1)

Til § 35

Bestemmelsen er en overgangsordning for så vidt angår kravet om loftshøjde i stalden. Kravet i lovudkastets § 7 finder for hold af heste, der er etableret før lovens ikrafttræden, således først anvendelse fra den 1. januar 2019.

I overgangsperioden skal loftshøjden i stalden for hestehold omfattet af overgangsordningen være mindst 2,40 m i frihøjde uden eventuel strøelse, jf. stk. 2.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.7).

Til § 36

Den foreslåede bestemmelse i stk. 1 indebærer, at arealkravene til bokse, jf. lovudkastets § 8, først finder anvendelse fra 1. januar 2019 for så vidt angår bokse etableret før lovens ikrafttræden.

I overgangsperioden skal gulvarealet i eksisterende bokse være mindst $(1,7 \times \text{hestens stangmål})^2$, og den korteste side af boksen skal være mindst $(1,7 \times \text{hestens stangmål})$, jf. stk. 2.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.2).

Til § 37

Den foreslåede bestemmelse fastsætter en overgangsordning for folingsbokse, hvor mindstekravet for bokse etableret før lovens ikrafttræden først finder anvendelse fra den 1. januar 2019.

Efter bestemmelsen i stk. 2 skal gulvarealet i folingsbokse omfattet af stk. 1 være mindst (2,0 x hoppens stangmål)².

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.5).

Til § 38

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at arealkravet til vinduer eller lignende, jf. lovudkastets § 15, stk. 1, 2. pkt., først finder anvendelse fra den 1. januar 2019 for så vidt angår stalde etableret før lovens ikrafttræden.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 3 (særligt afsnit 3.3.9).

Til § 39

Det følger af den foreslåede bestemmelse, at uddannelseskrauet, jf. lovudkastets § 30, først finder anvendelse fra den 1. januar 2019 for hold af heste, der er etableret før lovens ikrafttræden.

Der henvises i øvrigt til kapitel IV, afsnit 13.

Til § 40

Den foreslåede bestemmelse er en revisionsklausul og indebærer, at loven skal tages op til revision senest i folketingsåret 2009/2010.

Forslaget bygger på den opfattelse, at arbejdsgruppens arbejde og forslagene til mindstekrav er baseret på den aktuelle tilgængelige viden på området. Der er imidlertid tale om et område med en hurtig udvikling, og der gennemføres således hele tiden ny forskning, som kan have betydning for den velfærdsmæssige vurdering af hestehold. Arbejdsgruppen finder det på den baggrund væsentligt, at der inden for en kortere årrække tages stilling til den retlige regulering på området, herunder om der i lyset af de indvundne erfaringer kan være behov for ændringer eller supplerende regulering.

Til § 41

Bestemmelsen fastlægger loven territoriale anvendelsesområde og indebærer, at loven ikke gælder i Grønland og på Færøerne. Det skyldes, at dyrevelfærd er hjemmestyreanliggende for begge disse dele af riget.

Bilag

Definitioner:

Boks	Enkeltboks. Opstaldningsform, hvor hesten går løs i boks, der nederst er afgrænset af faste vægge.
Fold	En udendørs indhegning.
Fravænning	Den periode, hvor føllet vænnes fra (flyttes fra) hoppen. I Danmark typisk i 5-6 mdr. alderen.
Fri motion	Udendørs ophold på fold med fri bevægelsesmuligheder.
Føl	Perioden fra fødsel til 5-6 mdr. alderen (normal fravænningsalder).
Grovfoder	Græs, roer, gulerødder, hø, halm (hvede, byg, havre, frøgræs), ensilage, wrap, grøn- og roepiller.
Gruppeopstaldning	Opstaldning af flere heste uden adskillelse i samme rum eventuelt med adgang til et udendørsareal (løsdrift).
Græsningsareal	Græsmark, der dækker en mindre del af hestens behov for foder og behovet for fri bevægelse
Hest	Husdyr af heste- eller æselarten eller dyr, der fremkommer ved krydsning af disse.
Klima	Lufttemperatur, luftcirkulation, luftfugtighed, strålingsvarme og luftkvalitet.
Loftshøjde	Frihøjde
Løsdrift	Opstaldning af flere heste i gruppeboks med adgang til et udendørsareal.
Opdræt	En gruppe af heste (føl og plage) som ikke er taget i træning.
Opstaldning (Permanent) græsgang	Anbringelse indendørs i bokse, spiltov, løsdrift eller lignende Græsmark der kan dække hovedparten af hestens behov for foder samt behovet for fri bevægelse.
Permanent udegående	Heste som er udegående i vinterhalvåret.
Plag	Perioden fra fravænning (5-6 mdr. til ibrugtagning i 1½-3 års alderen).
Spiltov	Opstaldning i bås, hvor hesten står opbundet - oftest op mod en væg.
Strukturfoder	Hø, halm (hvede, byg, havre, frøgræs), langt græs, ensilage og

	wrap.
Tørstof	Den fraktion der er tilbage, når al vand er fjernet fra fodermidlet. I tørstoffet findes næringsstofferne, dvs. det organiske tørstof (råprotein, råfedt, cellevægsstoffer, sukker, stivelse) samt råaske.
Udegående	Heste som opholder sig udendørs i mere end 12 timer dagligt
Unghest	Plag.
Goldhopper	Voksen hoppe, som hverken er drægtig eller diegivende.